

Vides nodokļa
sistēmas
efektivitātes un
turpmākās
attīstības
novērtējuma
ziņojums
Zaļā brīvība

Dr.geogr. Jānis Brizga, Dr.oec. Māris Jurušs

Ziņojums:

“Vides nodokļa sistēmas efektivitātes un turpmākās attīstības novērtējuma ziņojums”

Autori:

Dr.ģeogr. Jānis Brizga

Dr.oec. Māris Jurušs

Izpildītājs:

Biedrība “Zaļā brīvība”

Lapu iela 17

Rīga, LV-1002

Latvia

e-pasts: janis@zalabriviba.lv

[WEB: www.zalabriviba.lv](http://www.zalabriviba.lv)

Projektu finansē Latvijas vides aizsardzības fonds.

**Latvijas
vides
aizsardzības
fonds**

2016

Saturs

Saīsinājumi.....	5
Mērvienības.....	5
1 Ievads	6
2 Politikas un plāni.....	7
2.1 ES normatīvi.....	7
2.2 ANO vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām Kioto protokols	10
2.3 Latvijas politikas un attīstības plānošanas dokumenti	10
3 Vides nodokļu sistēma ES un Latvijā	15
3.1 Energoproduktu aplikšana ar nodokļiem.....	15
3.1.1 Akcīzes nodoklis naftas produktiem	16
3.1.2 Akcīzes nodokļa likmes dabasgāzei.....	19
3.1.3 Subsidētās elektroenerģijas nodoklis	20
3.1.4 Elektroenerģijas nodoklis.....	21
3.2 Transporta nodokļi	22
3.2.1 Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis	24
3.2.2 Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	25
3.2.3 Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	26
3.3 Dabas resursu nodoklis.....	26
3.3.1 Atkritumu apglabāšana	28
3.3.2 Ūdens ieguve.....	30
3.3.3 Dabas resursu ieguve	30
3.3.4 Gaisa piesārņojums	30
3.3.5 Ūdeņu piesārņošana	31
3.3.6 Preču un izstrādājumu iepakojums (un vienreizlietojamie galda trauki un piederumi)	31
3.3.7 Videi kaitīgas vielas	32

3.3.8	Akmeņogles, kokss un lignīts	32
4	Labā prakse	34
4.1	Ietekme uz vidi	34
4.2	Ietekme uz izmaksām un cenām.....	35
4.3	Ietekme uz nodarbinātību	36
4.4	Ietekme uz maksātājiem ar dažādu ienākuma līmeni.....	37
4.5	Ietekme uz valsts izdevumiem	38
4.6	Akcīzes nodokļu slogs degvielai ES	39
5	Rekomendācijas vides nodokļu izmaiņām Latvijā un to novērtējums.....	50
5.1	Rekomendācijas attiecībā uz nodokļu sistēmu	50
5.2	Rekomendācijas elektroenerģijas nodoklim.....	51
5.3	Rekomendācijas transporta nodokļiem	51
5.4	Rekomendācijas attiecībā uz Dabas resursu nodokli	65
6	Iespējamie papildus nodokļu objekti.....	91
6.1	Atkritumu novēršana	91
6.2	Zivsaimniecība un medības	96
6.3	Mežsaimniecība.....	97
6.4	Citi iespējamākie nodokļu objekti.....	100
6.5	DRN ieņēmumu pārdale.....	101
7	Secinājumi un priekšlikumi	103
7.1	Secinājumi.....	103
7.2	Priekšlikumi	104

Saīsinājumi

AAL – augsnes aizsardzības līdzekļi

DRN – Dabas resursu nodoklis

ES – Eiropas Savienība

ESAO (OECD) – ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

ETS – emisiju tirdzniecības sistēma

IAA - integrētajā augu aizsardzībā

LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LPG – Latvijas propāna gāze

LVAF – Latvijas Vides aizsardzības fonds

NAP – Nacionālais attīstības plāns

NIN – nekustamā īpašuma nodoklis

PVN – pievienotās vērtības nodoklis

SA – sadzīves atkritumi

SEG – siltumnīcas efekta gāzes

VARAM - Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

VPP – Vides politikas pamatnostādnes

Mērvienības

GJ – gigadžouls

kg- kilograms

kWh - kilovatstunda

MWh – megavatstunda

m³ – kubikmetrs

1 Ievads

Latvijā jau vairāk kā 20 gadus tiek īstenota vides politika un tai attiecīgais regulējums. Latvijā jau ilgu laiku darbojas gan akcīzes nodoklis degvielai, gan nodokļi transportam, gan dabas resursu nodoklis. Iestājoties Eiropas Savienībā (ES) ar 2004. gada 1. maiju, Latvija saskaņoja savu politiku un regulējumu ar ES prasībām arī vides jomā. Tomēr ir nepieciešams izvērtēt, kādi turpmākie pasākumi vēl ir nepieciešami mainīgajā ekonomiskajā situācijā.

Vides nodokļu izmantošanu veicina gan nacionālie plānošanas dokumenti un normatīvie akti, gan Eiropas Savienības stratēģiskie dokumenti, piemēram, 7. vides rīcības programma un Eiropas Semestris. Vides nodokļi palīdz integrēt ārējās vides izmaksas, samazina kaitējumu videi un uzlabo dzīves kvalitāti, turklāt tie palielina valsts un pašvaldību ieņēmumus. Tomēr šie mērķi nav viegli sasniedzami, jo tos ietekmē vairāki faktori, tai skaitā mājāsaimniecību uzvedība, tehnoloģiju attīstība un stingra instrumentu uzraudzība, lai ievērotu izmaksu samazināšanu. Tajā pašā laikā vides regulējumu ietekmē sociāli ekonomiskā un politiskā situācija valstī. Turklāt šie nodokļi var atšķirīgi un pat nelabvēlīgi ietekmēt dažādas sociālās grupas, taču atsevišķos gadījumos var arī būt abpusēji izdevīgi, radot pozitīvu vides, sociālo un ekonomisko ieguvumu.

Šī ziņojuma mērķis ir sniegt Latvijas vides nodokļu sistēmas efektivitātes novērtējumu un izstrādāt priekšlikumus turpmākajiem uzlabojumiem. Novērtējums ir balstīts uz Eiropas Komisijas (EK) un tās atbalstītiem ekspertu pētījumiem vides politikas jomā, analizējot Latvijai izvirzītās rekomendācijas un sniedzot to novērtējumu.

Šo ziņojumu ir sagatavojuši biedrības “Zaļā brīvība” eksperti ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu, lai novērtētu Latvijas vides nodokļu atbilstību EK rekomendācijām. Ziņojuma pamatā ir informācijas izpēte, balstoties uz EK rekomendācijām, un vides nodokļu efektivitātes novērtējums Latvijā. Gala ziņojums un ieteikumi projektam tika pārrunāti 2015. gada 26. novembrī darba grupā ar 22 pārstāvjiem no nozaru ministrijām.

2 Politikas un plāni

Latvijas vides politika un plāni ir sasaistīt ar ES, ANO politiku un plāniem. Attiecīgi pēc tiesību aktu hierarhijas vides politikā ir šādi ES un starptautiskie politikas un attīstības plānošanas dokumenti: „Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei”, 7. Vides rīcības programma, Ceļa karte uz resursu efektīvu Eiropu un ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām - Kioto protokols (SEG emisiju samazināšana). Savukārt, piemērojot šos dokumentus Latvijas līmenī, spēkā ir šādi dokumenti: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija2030), Latvijas nacionālais attīstības plāns no 2014. - 2020. gadam (NAP2020), Vides politikas pamatnostādnes no 2014. - 2020. gadam (VPP2020) un Latvijas nacionālās reformu programmas “ES 2020” stratēģijas īstenošanai.

2.1 ES normatīvi

“Eiropa 2020” ir ES desmit gadu izaugsmes un nodarbinātības stratēģija, ko sāka īstenot 2010. gadā. Šai stratēģijai ir noteikti 5 pamatmērķi, no kuriem viens attiecas uz klimatu un enerģētiku. Sasniedzamie mērķi klimata un enerģētikas jomā līdz 2020. gadam ir šādi:

- SEG jāsamazina par 20 % (vai pat 30 %, ja pastāvētu attiecīgi nosacījumi) salīdzinājumā ar 1990. gadu,
- 20 % enerģijas jāiegūst no atjaunojamiem avotiem,
- par 20 % jāuzlabo energoefektivitāte.¹

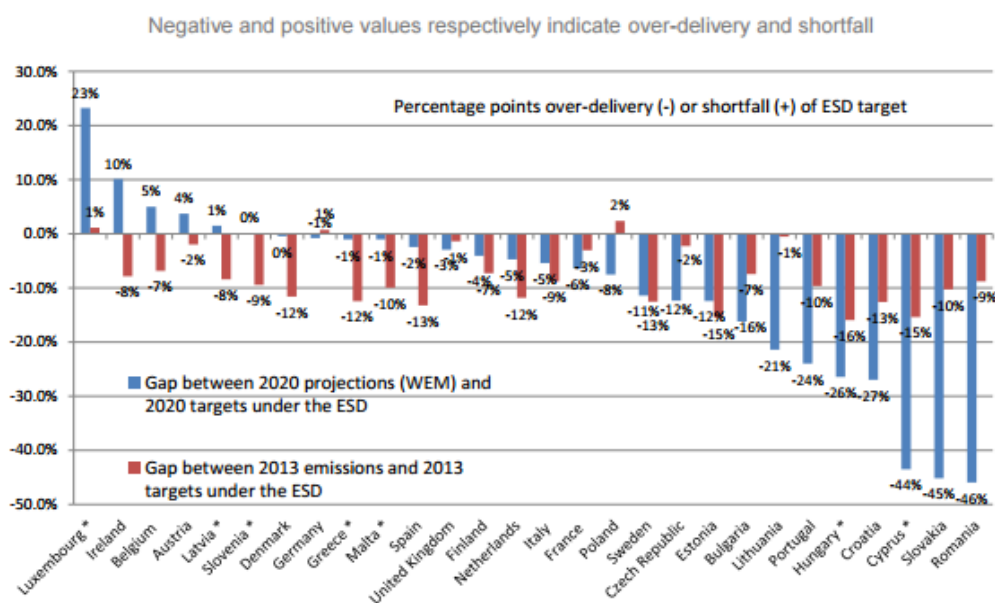
Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, ik pēc pusgada tiek izvērtēta valstu darbība, kā arī tiek sniegtas rekomendācijas katrai no ES dalībvalstīm. Valstīm izvirzītajos ieteikumos 2015. gadā par 2014. gada otro pusgadu Latvijai klimata un enerģētikas jomā ieteikumi nav izvirzīti.

---

¹ Eiropas 2020 mērķi, Eiropas Komisija, http://ec.EURpa.eu/EURpe2020/EURpe-2020-in-a-nutshell/targets/index_lv.htm

EK ziņojumā par 2014. gada otro semestri klimata izmaiņu un enerģijas jomā² apkopoti ES valstu sasniegtie rādītāji un novirzes no 2020. gadā izvirzītajiem mērķiem. Kā redzams attēlā 2.1.³, Latvija nav sasniegusi prasīto SEG samazinājumu (salīdzinot ar 2005. gada emisiju, novirze ir 1% apmērā), līdz ar to vēl ir jāveic papildus pasākumi SEG emisiju mazināšanai.

* These Member-States have not yet submitted projections in 2015. The gap with respect to the 2020 target has been calculated on the basis of projections submitted in 2013 and, when available, in 2014.

Note: The percentages represented correspond to percentage points of ESD base-year emissions. These base-year emissions are defined for each Member State so as to be consistent with both relative and absolute 2020 ESD targets. The 2015 projections have not yet been subject to quality assurance and quality control.

2.1. attēls. Emisiju atšķirības ne ETS sektoros 2013. un 2020. gados

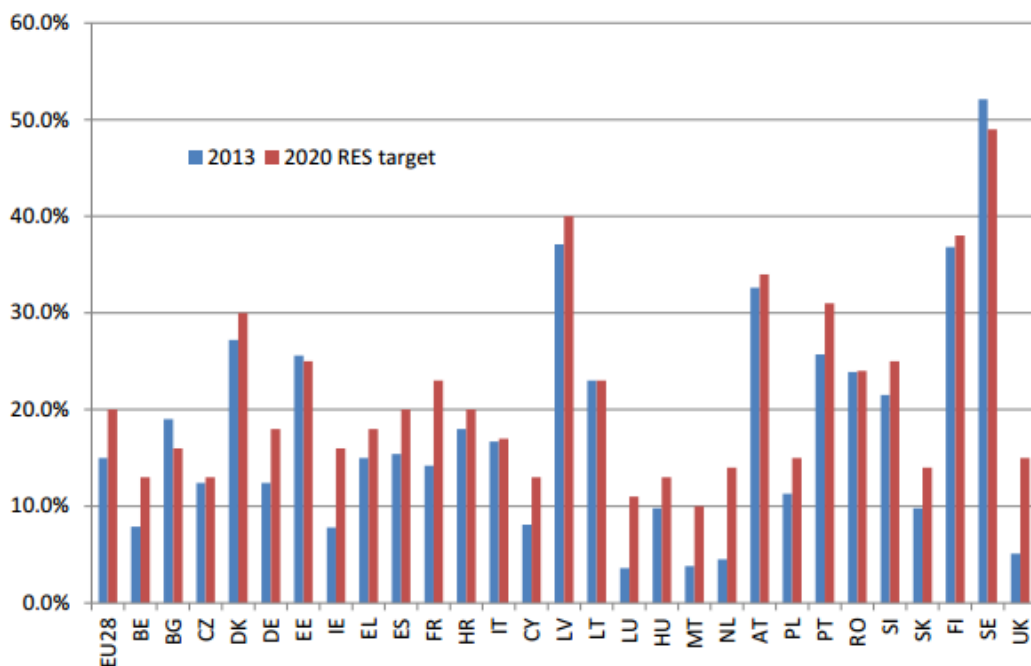
Savukārt, salīdzinot iegūto enerģiju no atjaunojamiem avotiem (sk. attēlu 2.2.)⁴, Latvija sasniegusi 37,1 % no plānotajiem 40 % 2020. gadā (vidēji ES valstīs atjaunojamā enerģija sastāda 15 %, bet plānots, ka 2020. gadā atjaunojamā enerģija būs 20 % no kopējās patērētās enerģijas).

² European Semester Thematic Fiche: Climate Change and Energy (European Commission) http://ec.EURpa.eu/EURpe2020/pdf/themes/2015/energy_and_ghg_targets.pdf

³ http://ec.EURpa.eu/EURpe2020/pdf/themes/2015/energy_and_ghg_targets.pdf (p.3)

⁴ http://ec.EURpa.eu/EURpe2020/pdf/themes/2015/energy_and_ghg_targets.pdf (p.4)

Progress achieved and efforts still to be made by Member States towards achieving 2020 targets for renewable energy sources

Source: Eurostat March 2015 and Directive 2009/28/EC for targets (RES target: share of renewables in gross final energy consumption).

2.2. attēls. Atjaunojamo energoresursu īpatsvars gala enerģijas patēriņā.

ES 7. Vides rīcības programma⁵ arī uzsvēr nepieciešamību piemērot principu “piesārņotājs maksā”, pakāpeniski atceļot videi kaitīgas subsīdijas, novirzot nodokļus no darbaspēka uz piesārņojumu un paplašinot tirgu vides precēm un pakalpojumiem. Tas tiek pamatots ar faktu, ka “dabas resursu kļūst arvien mazāk, līdz ar to var palielināties ekonomiskā rente un peļņa, kas saistīta ar resursu īpašumtiesībām vai to ekskluzīvu izmantošanu. Publiskā intervence, lai nodrošinātu, ka šāda rente nav pārmērīga un ka tiek ņemti vērā arī citi faktori, ļaus efektīvāk izmantot minētos resursus un palīdzēs novērst tirgus kropļojumus, kā arī vairo publiskos ieņēmumus.” ES 7. Vides rīcības programma arī atsaucas uz “Eiropas pusgada” satvaru, caur kuru tiks īstenotas minētās darbības. Citi tirgus instrumenti, piemēram, maksājumi par ekosistēmu pakalpojumiem, jāizmanto plašāk Savienības un dalībvalstu līmenī, lai stimulētu privātā sektora iesaistīšanos un dabas kapitāla ilgtspējīgu pārvaldību.

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes lēmums Nr.1386/2013/ES, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013D1386&from=EN>

Ceļa karte uz resursu efektīvu Eiropu⁶ uzsver nepieciešamību izmantot nodokļus un subsīdijas, lai mainītu patērētāju uzvedību, veicinātu samazinātu un efektīvāku patēriņu, kā arī samazinātu darbaspēka nodokļu slogu, veicinot jaunas darbavietas un ekonomisko izaugsmi. Savukārt **Aprites ekonomikas pakotne**⁷ uzsver nepieciešamību produktu un pakalpojumu cenās iekļaut ārējās vides izmaksas un īpašu uzsvāru liek uz ekonomisko instrumentu izmantošanu atkritumu apsaimniekošanas jomā, lai veicinātu ES atkritumu hierarhijas atbilstības nodrošināšanu.

2.2 ANO vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām Kioto protokols

1992. gadā ANO pieņēma konvenciju par klimata pārmaiņām, kuru pēc gada ratificēja EK. Pēc šīs konvencijas tika izstrādāts plāns un kvotu sistēma par SEG mazināšanu - Kioto protokols, kuru pieņēma 1997. gadā, bet tas stājās spēkā 2005. gadā. Kioto protokolā ir minētas sešas siltumnīcu efektu izraisošās gāzes: oglekļa dioksīds (CO₂); metāns (CH₄); slāpekļa oksīds (N₂O); fluorogļūdeņraži (HFC); perfluorogļūdeņraži (PFC); sēra heksafluorīds (SF₆). Tas ir būtisks solis cīņā pret globālo sasilšanu, jo tajā ir iekļauti stingri un aprēķināti mērķi, lai ierobežotu un samazinātu siltumnīcas efektu izraisošās gāzes. Arī Latvijai laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam, atbilstoši pēc Kioto protokola prasībām, bija jāsamazina SEG emisija par 8 %, salīdzinot ar 1990. gada līmeni. No 2013. līdz 2020. gadam Dohas konferencē tika pieņemts Kioto protokola otrais posms, kuru nav ratificējušas lielākā daļa no Līgumslēdzēju pusēm. No 2015. gada 30. novembra līdz 12. decembrim Parīzē (COP 21 konferencē) tika pieņemta jauna vienošanās SEG emisijas mazināšanai.

2.3 Latvijas politikas un attīstības plānošanas dokumenti

Latvijas ilgtspējīgas stratēģijas attīstība līdz 2030. gadam (**Latvija 2030**) ir galvenais valsts ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments, kuru ir apstiprinājusi LR Saeima. Viens no izvirzītajiem sasniedzamajiem mērķiem Latvijai līdz 2030. gadam ir veidot

---

⁶ Europe 2020, European Commission <http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/>

⁷ Circular economy, Economy, European Commission http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm

un saglabāt Latvijas kā „zaļas” valsts tēlu – valsts starptautiskās atpazīstamības būtisku sastāvdaļu.⁸

Lai to sasniegtu, ir izvirzīti šādi **uzdevumi**:

- enerģijas jomā - atjaunojama un droša enerģija (mērķis - nodrošināt valsts enerģētisko neatkarību, palielinot energoresursu pašnodrošinājumu un integrējoties ES enerģijas tīklos):
  - enerģiskā drošība un neatkarība;
  - atjaunojamo energoresursu izmantošana un inovācija;
  - energoefektivitātes pasākumi;
  - energoefektivitāte un videi draudzīga transporta politika;
- dabas vērtību un pakalpojumu ilgtspējīga izmantošana (mērķis - būt ES līderei dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā):
  - dabas kapitāla pārvaldība;
  - tirgus instrumentu izveide;
  - dabas kapitāla kapitalizēšana;
  - ilgtspējīga dzīvesveida veicināšana.

Lai varētu novērtēt, vai uzdevumi tiek izpildīti, ir izvirzīti šādi sasniedzamie indikatori (pēc **Latvija 2030**):

- energoresursu neatkarība, % > 50;
  - pārstrādāto atkritumu īpatsvars no savāktajiem atkritumiem gadā, % > 80;
  - dabas resursu izmantošanas produktivitāte (EUR/resursu tonna) > 1550;
  - siltumnīcas efektu gāzu emisija gadā (pret emisiju apjomu bāzes gadā, Kioto protokols) < 45;
  - īpaši aizsargājamo dabas teritoriju platību īpatsvars, % no valsts teritorijas = 18;
- stratēģiskais indikators 2030**: ekoloģiskās pēdas⁹ nospiedums (ha/iedz.) < 2.5.

Lai sasniegtu **Latvija 2030** izvirzītos mērķus, kā vidēja termiņa rīcības plāns ir izstrādāts Latvijas Nacionālās attīstības plāns 2014. - 2020. gadam (**NAP 2020**). Vīzija vides jomā - Latvijā ir izveidota labvēlīga, ilgtermiņā paredzama un ekonomiski

---

⁸ Latvija 2030, 11.lpp

⁹ Hektāros izteikta zemes un ūdens platība, kas nepieciešama, lai nodrošinātu kādas ekonomikas vai populācijas ilgtermiņa izdzīvošanu pie noteiktiem dzīves standartiem

pamatota vide investīcijām zaļajā enerģētikā, kas nerada pārmērīgu slogu sabiedrībai un valsts budžetam. Latvijas energosistēma veidojas stabila un elastīga, sekmīgi iekļaujoties Eiropas enerģētikas sistēmās, kombinējot efektīvu lielas jaudas enerģijas ražošanu ar neliela mēroga izkliedēto enerģijas ražošanu, ko atbalsta viedo tīklu attīstība.¹⁰ Pēc **Latvija 2030** tiek detalizētāk izstrādāti sasniedzamie uzdevumi:

- dabas kapitālam - nepārsniegt ilgtermiņa attīstību nodrošinošu vidē nonākošā piesārņojuma un siltumnīcefekta gāzu apjomus (samazinot enerģētikas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības, zivsaimniecības un mājsaimniecību radītās piesārņojošo vielu emisijas un radīto atkritumu daudzumu)¹¹, attiecīgie mērķa sasniegšanas rādītāji apkopoti tabulā 2.1.¹²
- Energoefektivitātes un enerģijas ražošanas mērķis - nodrošināt tautsaimniecībai nepieciešamo energoresursu ilgtspējīgu izmantošanu, veicinot resursu tirgu pieejamību, sektoru energointensitātes un emisiju intensitātes samazināšanos un vietējo atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšanos kopējā patērētajā apjomā, fokusējoties uz konkurētspējīgām enerģijas cenām¹³, attiecīgie mērķa sasniegšanas rezultāti apkopoti tabulā 2.2.¹⁴
- Dabas un kultūras ilgtspējīgas apsaimniekošanas mērķis - saglabāt dabas kapitālu kā bāzi ilgtspējīgai ekonomiskajai izaugsmei un sekmēt tā ilgtspējīgu izmantošanu, mazinot dabas un cilvēka darbības radītos riskus vides kvalitātei¹⁵, attiecīgi mērķa sasniegšanas rezultāti apkopoti tabulā 2.3.¹⁶

---

¹⁰ NAP2020 - 5.lpp

¹¹ NAP2020 - 21.lpp

¹² NAP2020 - 22.lpp

¹³ NAP2020 - 30.lpp

¹⁴ Prognozes VARĀM, EM, no NAP2020 - 30., 31. lpp

¹⁵ NAP2020 - 63.lpp

¹⁶ Prognoze: VARĀM, ZM, no NAP2020 - 64.lpp

Tabula 2.1. Dabas kapitāla mērķa sasniegšanas rādītāji

	Gaisa piesārņojošā viela	Bāzes vērtība (2010. gads)	2014	2017	2020	2030
Valsts kopējās gaisu piesārņojošo vielu emisijas apjoms slāpekļa oksīdam, amonjakam, gaistošajiem organiskajiem savienojumiem un cietajām daļiņām	NO _x	34	32	29	25	20
	SO ₂	3.1	3.5	4.8	6.2	7.1
	PM _{2,5}	27	26	25	23	20
	GOS	65	62	58	53	49
	NH ₃	17	17	16.5	16	15

Tabula 2.2. Energoefektivitātes un enerģijas ražošanas mērķa sasniegšanas rādītāji

	Bāzes vērtība (gads)	2014	2017	2020	2030
No atjaunojamiem energoresursiem saražotās enerģijas īpatsvars kopējā bruto enerģijas gala patēriņā vismaz 40% 2020. gadā	34.3 (2009)	35	37	70	
Enerģijas patēriņš iekšzemes kopprodukta radīšanai (kg naftas ekvivalenta uz 1000 EUR no IKP)	372.9 (2010)	350	320	280	<150
Energoatkarība - neto energoresursu imports / bruto iekšzemes enerģijas patēriņš plus bunkurēšana (%)	41.6 (2010)	42.4	43.2	44.1	<50
Tautsaimniecības siltumnīcefekta gāzu emisiju intensitāte (t CO2 ekvivalenta/ uz 1000 LVL no IKP)	1.69	1.48	1.30	1.13	1.07

Tabula 2.3. Dabas un kultūras ilgtspējīgas apsaimniekošanas mērķa sasniegšanas rādītāji

	Bāzes vērtība (gads)	2014	2017	2020	2030
Bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantojamās platības (% no visām lauksaimniecībā izmantojamām platībām)	8.7 (2009)	10	10	10	>15
Apsaimniekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvars (%)	87.9 (2011)	90	92	95	•
Pārstrādāto atkritumu īpatsvars (%)	40 (2011)	43	47	>50	>80
Lauku putnu indekss (1999. g. = 100)	115 (2010)	115	115	115	>120
Meža putnu indekss	100 (2005)	95	95	95	•
Mežainums (meža platība, % no kopējās valsts teritorijas)	50 (2008)	52,7	52,7	52,7	55

Atbilstoši NAP 2020, tika izstrādātas Vides politikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam (VPP 2020), kas ir vides aizsardzības nozares vidējā termiņa politikas plānošanas dokuments.

VPP 2020 galvenais mērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tūrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli. VPP 2020 tiek noteikti politikas mērķi un sasniedzamie rādītāji tādās jomās kā dabas aizsardzība, gaisa aizsardzība, klimata pārmaiņas, ūdens resursi un Baltijas jūra, vides piesārņojums un riski, vides veselība un vides monitorings.

3 Vides nodokļu sistēma ES un Latvijā

3.1 Energoproduktu aplikšana ar nodokļiem

Degvielas, elektroenerģijas un citu energoproduktu aplikšanu ar nodokļiem ES līmenī regulē Enerģijas nodokļu direktīva¹⁷. Tādējādi arī Latvijā jāievēro Enerģētikas nodokļu direktīvas noteikumi, un tie ir pilnībā ieviesti nacionālajā līmenī ar likumu “Par akcīzes nodokli”, Elektroenerģijas nodokļa likumu un Dabas resursu nodokļa likumu.

Enerģētikas nodokļu direktīva nosaka minimālās likmes atkarībā no energoproduktu izmantošanas, aplikamos objektus, kā arī piemērojamus atbrīvojumus un atvieglojumus. Enerģētikas nodokļu direktīva minimālās likmes degvielai nosaka EUR par 1000 litriem vai 1000 kg, dabasgāzei, oglēm un koksam EUR par GJ, elektroenerģijai EUR par MWh. Enerģētikas nodokļu direktīva pieļauj dalībvalstīm noteikt adekvātas likmes, izteiktas citās mērvienībās vai tās kombinējot. Atsevišķās dalībvalstīs, piemēram, Francijā, Īrijā, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā un Dānijā degvielas nodoklis daļēji vai pilnībā ietver CO₂ un/vai energoresursu energoietilpību. Latvijā degvielas nodoklis izteikts EUR par 1000 litriem vai kg un neietver CO₂ vai citus vides vai enerģijas apjoma aspektus. Tomēr oglēm un kokam nodokļa likmes ir noteiktas EUR par GJ, savukārt dabasgāzei par 1000 m³.

Minimālais nodokļu līmenis saskaņā ar Enerģētikas nodokļu direktīvu energoproduktiem ES ir redzams tabulā 3.1. un 3.2. Jāatzīmē, ka 2011. gada 13. aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumu¹⁸ pārskatīt Enerģētikas nodokļu direktīvu. Priekšlikuma mērķis bija modernizēt ES noteikumus par nodokļu uzlikšanu energoproduktiem, proti, pārstrukturēt nodokļu uzlikšanu energoproduktiem, lai novērstu pašreizējo nelīdzsvarotību un traucējumus un atbalstītu ES mērķus vides un enerģētikas jomā. Galvenā priekšlikuma iezīme bija aplikēt ar nodokli enerģiju tādā veidā, kas atspoguļo gan energoproduktu radītās CO₂ emisijas, gan enerģijas saturu.

---

¹⁷ Padomes Direktīva 2003/96/EK (2003. gada 27. oktobris), kas pārkārto Kopienas noteikumus par nodokļu uzlikšanu energoproduktiem un elektroenerģijai <http://eur-lex.EURpa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0096:LV:HTML>

¹⁸ Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE amending Directive 2003/96/EC restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity, European Commission, 2011 <http://eur-lex.EURpa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2011:0169:FIN>

Enerģijas nodokļi tiktu sadalīti pa šīm divām komponentēm, lai noteiktu vispārējo likmi, pēc kuras degviela vai kurināmais tiek aplikti ar nodokļiem.

Līdz šim vides politikā nodokļu un citu ekonomisko instrumentu piemērošanā faktiski kā vienīgo nozīmīgo pasākumu varētu minēt ES Emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu un pašu dalībvalsts iniciatīvas. Enerģētikas nodokļu direktīvā noteiktie principi nedeva skaidru signālu, ka degvielas nodokļiem jārisina ne tikai fiskālā un vienotā tirgus funkcija, bet arī vides aspekti un enerģijas faktori pēc būtības, tādēļ jaunais priekšlikums ietvēra piedāvājumu nodokļa piemērošanu veidot pēc CO₂ un enerģētiskajiem lielumiem, veicinot vienādu pieeju dažādiem enerģijas resursiem (degvielai, elektroenerģijai u.tml.), kā arī vienlaicīgi atceļot kaitīgās subsīdijas fosilai degvielai (dīzeļdegvielai, oglēm).

Lai arī Eiropas Parlaments atbalstīja šo priekšlikumu, pēc neveiksmīgiem sarunām starp ES dalībvalstīm Padomē, 2014. gada nogalē priekšlikums tomēr tika atsaukts. Tādējādi pagaidām diemžēl nav panākta vienošanās vienotai pieejai ES līmenī, un šādu risinājumu faktiski piemēro tikai atsevišķas dalībvalstis. Tas netraucē arī Latvijai pārskatīt savu nodokļu piemērošanu. Kā galvenie pretargumenti šādai jaunai kārtībai minami sarežģīta nodokļa administrēšana, pieaugošā izvairīšanās no nodokļu nomaksas un nepareizas nodokļa piemērošanas risks. Tādēļ Latvijai, ar zemu administratīvo resursu kapacitāti un augstu izvairīšanās risku, šāda sistēmas maiņa būtu rūpīgi jāizvērtē, balstoties uz citu valstu labo praksi un ES vienotajām iniciatīvām.

3.1.1 Akcīzes nodoklis naftas produktiem

Latvijā jau sen piemēro akcīzes nodokli naftas produktiem. Akcīzes nodokļa naftas produktiem mērķis ir nodrošināt valsts budžeta ieņēmumus un ierobežot naftas produktu patēriņu, kas ir kaitīgs apkārtējai videi, kā arī veicināt alternatīvu aizstājējproduktu ražošanu un realizāciju.

Akcīzes nodoklis tiek regulāri palielināts, it īpaši no 2000. – 2004. gadam, lai saskaņotu likmes ar ES direktīvās noteiktajām minimālajām likmēm. Akcīzes nodokli piemēro šādiem naftas produktiem¹⁹:

1. kuri pilnīgi vai daļēji sastāv no ogļūdeņražiem un tiek klasificēti Kombinētās nomenklatūras 27. un 29. nodaļās - svīnu saturošs un nesaturošs benzīns, dīzeļdegviela, petroleja, degvielleļļa, naftas gāzes un citi gāzveida ogļūdeņraži;
2. tiek realizēti vai paredzēti realizācijai, izmantoti vai paredzēti izmantošanai divējādi, vai par degvielu, kurināmo vai par to aizstājējproduktu, vai komponentu.

Šobrīd Latvijā nodokļa slogs naftas produktiem atbilst minimālajām ES prasībām, bet ir zemāks, nekā vidēji ES, ja salīdzina faktiskās likmes (skat tabulu 3.1.). Taču citāda ir situācija, ja salīdzinājumā ņem vērā patērētāju pirktspēju (sk. 4.1. un 4.2. tabulas), tad Latvijā nodokļu slogs degvielām un arī degvielas cenas ir augstākas, nekā daudzās citās ES dalībvalstīs un ES vidēji.

3.1. tabula. Akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem, EUR

Preču nosaukums	01.01.2015.	No 01.01.2016.	ES minimālais līmenis	ES vidēji
Svīnu nesaturošs benzīns, par 1000 litriem	411,21	436	359	519
Svīnu saturošs benzīns, par 1000 litriem	455,32	455,32	421	585
Dīzeļdegviela (gāzeļļa), petroleja, par 1000 litriem	332,95	341	330	427
Benzīna un etilspirta maisījums, ja absolūtā spirta saturs gala produktā no 70 līdz 85 tilpumprocentiem no kopējā produkta daudzuma, par 1000 litriem	123,36	131	107,7	
Dīzeļdegvielas un rapšu sēkļu eļļas vai no rapšu sēkļu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas maisījums, ja rapšu sēkļu eļļas vai biodīzeļdegvielas saturs gala produktā 5 līdz 30 (neieskaitot) tilpumprocenti, par 1000 litriem	332,95	341	330	

¹⁹ Likums "Par akcīzes nodokli" - 5. pants, <http://likumi.lv/doc.php?id=81066>

Rapšu sēklu eļļa (izmanto par degvielu vai kurināmo) un biodīzeļdegviela, ja tā pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, par 1000 litriem	0	0	0	
Degvieleļļa (mazuts), par 1000 kg	15,65	15,65	15	70
Naftas gāzes, par 1000 kg	161	206	125	82
Naftas gāzes, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 kg	0	0	0	111
Dīzeļdegviela, degvieleļļa un petroleja, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 litriem	56,91	56,91	21	179
Dīzeļdegviela, degvieleļļa un petroleja, ja rapšu sēklu eļļas vai no rapšu sēklu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas saturs gala produktā ir vismaz 5 procenti no kopējā produktu daudzuma, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 litriem	21,34	2134	21	
Dīzeļdegviela (gāzeļļa) un dīzeļdegviela (gāzeļļa), kurai ir pievienota no rapšu sēklām iegūta biodīzeļdegviela, ja attiecīgie naftas produkti tiek iezīmēti (marķēti) un ja tos izmanto traktortehnikā un lauksaimniecības pašgājējmašīnās lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei, kā arī tādas meža vai purva zemes apstrādei, kur kultivē dzērvenes vai mellenes, un zemes zem zivju dīķiem apstrādei, par 1000 litriem	50*	50*	0/21 ²⁰	

* dīzeļdegvielai (gāzeļļai), kurai ir pievienota no rapšu sēklām iegūta biodīzeļdegviela, ja tā tiek iezīmēta (marķēta) un ja to izmanto lauksaimniecības tehnikā, akcīzes nodokļa likmi 50 EUR par 1000 litriem piemēro no 2015. gada 1. jūlija. Ar grozījumiem likuma “Par akcīzes nodokli” 18. panta 5.¹ daļā, kas ir pieņemti 2015. gada 30. novembrī, norma par lauksaimniecības produkcijas ražotāja saražoto vai izaudzēto lauksaimniecības produktu un to audzēšanai nepieciešamo izejvielu pašpārvaldājumiem ar kravas automobiļiem stājas spēkā 2016. gada 1. janvārī.

²⁰ Nulles likme piemēroja, ja saskaņoja kā valsts atbalstu ar EK, bet 21 EUREUR ir jāpiemēro saskaņā ar Regulas 651/2014 44. pantu, lai šāds atbalsts (samazinātās likmes veidā) būtu saderīgs ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. panta 3. punkta nozīmē.

Tiek piemēroti arī vairāki nodokļu atvieglojumi naftas produktiem, kurus piegādā un izmanto:

- citiem mērķiem, nevis par degvielu un kurināmo;
- gaisakuģi un kuģi, kuri netiek izmantoti privātai atpūtai vai izklaidei;
- elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanai kombinētajās iekārtās;
- ķīmiskās apstrādes procesos.

Lai mazinātu ietekmi uz vidi, kopš 2015. gada 1. jūlija akcīzes nodokļa likme lauksaimniecībā izmantojamai dīzeļdegvielai ir 50 EUR par 1000 litriem degvielas (iepriekš 0 likme). Iespēja iegādāties šo dīzeļdegvielu tiek piešķirta lauksaimniekam par tā apsaimniekoto lauksaimniecības zemes platību, kas ir deklarēta vienotā platības maksājuma saņemšanai, un ir nodrošināti minimālie ieņēmumi - 285 EUR no apsaimniekotās zemes hektāra, bet par zālāju platībām arī minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums vismaz 0,5 liellopu vienības (bioloģiskajām saimniecībām – 0,4 liellopu vienības) uz vienu hektāru.

Latvijā nelegālā degvielas tirdzniecība rada lielus zaudējumus. Pēc Latvijas Darba devēju konfederācijas aprēķiniem nelegālā degvielas tirdzniecība ir 40 % no legālā tirgus, bet pēc VID Muitas pārvaldes aprēķiniem – 15 %. Akcīzes nodokļa likmju celšana vēl vairāk palielinātu šo nelegālā tirgus daļu un atšķirīgu likmju piemērošana nelielā tirgū – Baltijas valstīs – stimulētu patērētājus iegādāties degvielu kaimiņvalstīs.

3.1.2 Akcīzes nodokļa likmes dabasgāzei

Latvijā no 2010. gada 1. jūlija uzsāka piemērot akcīzes nodokli dabasgāzei, bet to atcēla pēc diviem mēnešiem ekonomiskās situācijas un krīzes dēļ. 2011. gada 1. jūlijā akcīzes nodokli dabasgāzei ieviesa atkārtoti. Tā primārais mērķis ir fiskālais mērķis, kā arī veicināt efektīvāku energoresursu izmantošanu un izvēlēties atjaunojamus energoresursus, mazinot energoresursu importu no trešajām valstīm.

Akcīzes nodokļa likme dabasgāzei, ko izmanto par degvielu, sasniedz minimālo ES nodokļa likmi - 2,67 EUR par GJ bruto siltumietilpības, savukārt nodokļa likme

dabaszgāzei, ko izmanto par kurināmo, ir nedaudz augstāka par ES noteikto minimālo – 0,46 EUR par GJ bruto siltumietilpības (skatīt 3.2. tabulu).

Latvijas energonodrošinājumā būtiska nozīme ir dabaszgāzei, kuru nodrošina AS „Latvijas Gāze”, importējot gāzi no Krievijas. Tā kā Latvijai nav tieša pieslēguma citas dalībvalsts starpsavienojumiem, tad tai ir noteikts izņēmuma stāvoklis attiecībā uz tirgus liberalizāciju.²¹

3.2. tabula. Akcīzes nodokļa likmes dabaszgāzei, EUR

Preču nosaukums	01.01.2015.	ES minimālais līmenis	ES vidēji
Dabaszgāze (ja izmanto par kurināmo), par 1000 m ³	17,07 (0,46*)	11,2 (0,3*)	(2,04*)
Dabaszgāze (ja to izmanto par kurināmo rūpnieciskās ražošanas procesiem) ²² par 1000 m ³	5,65 (0,15*)	5,58 (0,15*)	
Dabaszgāze (ja izmanto par degvielu), par 1000 m ³	99,60 (2,67*)	96,8 (2,6*)	(1,36*)

* Likme par vienu GJ

3.1.3 Subsidētās elektroenerģijas nodoklis²³

2014. gada janvārī tika ieviests subsidētais elektroenerģijas nodoklis. Šo nodokli maksā uzņēmumi, kuriem ir tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai saņemt garantēto maksu par koģenerācijas stacijā vai elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu (Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likuma 4. pants). Šī nodokļa ieņēmumi tiek novirzīti valsts budžeta programmai "Elektroenerģijas lietotāju atbalsts". Līdz ar to nodokļa mērķis ir kompensēt mājāsaimniecībām un Latvijas uzņēmējiem ar obligāto iepirkuma komponentei saistīto elektroenerģijas cenas pieaugumu.

²¹ Pētījums par akcīzes nodokli dabaszgāzei, Finanšu ministrija, 2012, <http://fm.gov.lv/files/nodoklupolitika/FM%20Petijums%20par%20akcizes%20nodokli%20dabaszgazei%2011.12.2012.pdf>

²² Likuma "Par akcīzes nodokli" 15.¹ panta pirmās daļas 3.punkts.

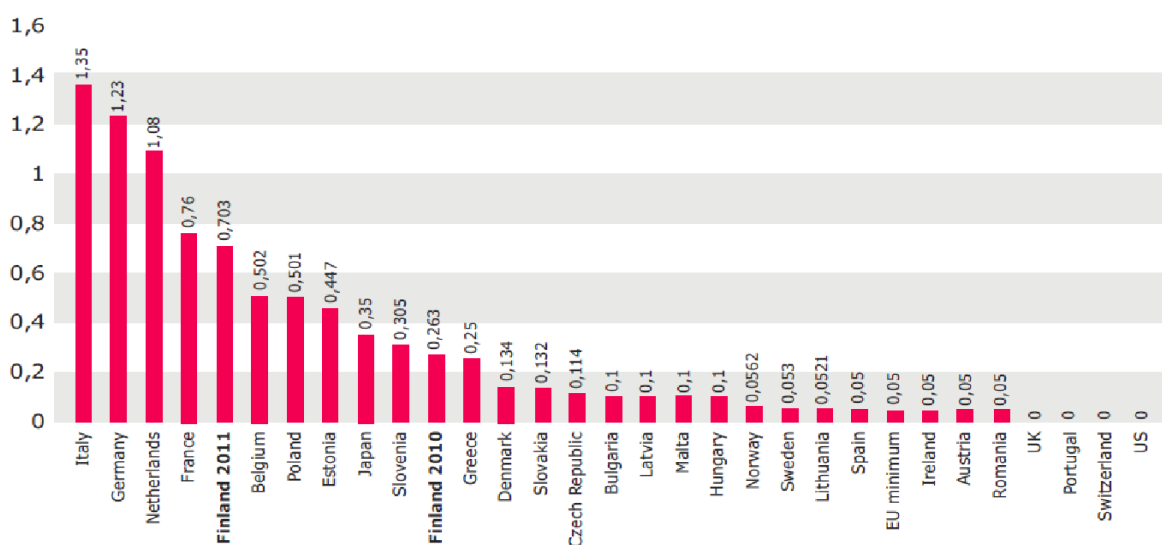
²³ Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likums; <http://likumi.lv/doc.php?id=262304>

Subsidētās elektroenerģijas nodoklim ir trīs likmes: elektroenerģijas ražošanai, izmantojot fosilos resursus - 15 %, izmantojot atjaunojamus energoresursus - 10 %, bet 5 % tiek piemēroti tādas elektroenerģijas ražošanai, kuru saražo augstas efektivitātes koģenerācijas stacijās vai atjaunojamo energoresursu koģenerācijas stacijās. Šis nodoklis ir paredzēts konkrētam laika posmam - apliekamajiem ienākumiem, kuri iegūti no 2014. - 2017.gada 31. decembrim.

3.1.4 Elektroenerģijas nodoklis

Latvijā no 2007. gada 1. janvāra piemēro elektroenerģijas nodokli elektroenerģijai. Lai veicinātu elektroenerģijas ražošanu no alternatīviem resursiem, tiek piemēroti šādi elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumi²⁴:

1. elektroenerģijai, kura iegūta no atjaunojamiem energoresursiem, hidroelektrostacijās un koģenerācijas stacijās;
2. elektroenerģijai, kuru izmanto elektroenerģijas ražošanai, siltumenerģijas ražošanai, preču un sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem, mājāsaimniecību lietotāji;
3. elektroenerģijai, kas piegādāta citu ES dalībvalstu vai ārvalstu pārstāvjiem vai organizācijām.

Attēls 3.1. Elektroenerģijas nodokļu likmes ražošanai, c/kWh. ²⁵

²⁴ Elektroenerģijas nodokļa likums, 6. pants - <http://likumi.lv/doc.php?id=150692>

²⁵ http://energia.fi/sites/default/files/et_energiav_naytto_eng_040211.pdf

Elektroenerģijai, ko piegādā personām ielu apgaismošanas pakalpojumu sniegšanai, nodokli aprēķina pēc likmes 0 EUR par MWh.

Elektroenerģijas nodokļa likme nav mainīta kopš 2010. gada 1. janvāra un tā ir 1,01 EUR par MWh. Nodokļa likme ir virs ES noteiktās minimālās nodokļa likmes, bet viena no zemākajām starp ES dalībvalstīm (sk. 3.1. attēlu).

3.2 Transporta nodokļi

Transporta nodokļus ES pagaidām nesaskaņo, taču Latvijā transporta jomā tiek piemēroti vairāki nodokļi dažādiem transportu veidiem. 2005.gadā EK nāca klajā ar priekšlikumu restrukturizēt nodokļu piemērošanu vieglajiem automobiļiem, tajā skaitā ieviešot CO₂ elementu nodokļu piemērošanā. Tomēr vienota direktīva netika pieņemta, un joprojām galvenā prasība šajā ziņā ir tikai administratīva: par nodokļu nediskriminēšanu attiecībā uz citu valstu vieglajiem automobiļiem.

Neskatoties uz to, Latvijā jau kopš 2010. gada CO₂ elements ir ietvers transportlīdzekļu reģistrācijas nodokļa piemērošanā. Vieglo automobiļu un motociklu nodokli piemēro Latvijas Republikā iepriekš neregistrētiem vieglajiem automobiļiem un vieglajiem automobiļiem, kuri pirmo reizi reģistrēti ārvalstīs pēc 2009. gada 1. janvāra. Nodokli aprēķina, piemērojot likmi atkarībā no automobiļa radītā CO₂ izmešu daudzuma uz vienu kilometru.

Pašlaik nav ieviests gaisa pasažieru vai kravu nodoklis, bet līdz 2004. gadam bija jāmaksā pasažieru izlidošanas nodeva. 2004. gadā ienākumi no šīs nodevas (pēdējais gads, kad nodeva tika piemērota) bija 5,1 milj. EUR (tas ir 0,046 % no IKP), kuri tika investēti lidostas infrastruktūrā. Kopš 2012. gada ieviesa nodevu²⁶ (7,00 EUR par 1 pasažieri) lidostā “Rīga” sniegtajiem drošības un glābšanas pasākumiem.

Autoceļu lietošanas nodeva (*Eurovignette*) par galveno autoceļu lietošanu Latvijā tiek piemērota kopš 2014. gada 1. jūlija.²⁷ Šo nodevu maksā kravas transportlīdzekļi, kuru

---

²⁶ MK noteikumi “Noteikumi par lidlaukā sniegto drošības un glābšanas pasākumu maksu”.

²⁷ <https://www.lv vignette.eu/>

pilna masa ir lielāka par 3,5 tonnām un kuri paredzēti vai tiek izmantoti kravu autopārvadājumiem. Saskaņā ar likuma “Autoceļu lietošanas nodevas likums” 4. panta 1. punktu nodokļu likmes tiek piemērotas pēc transportlīdzekļa motora izmešu līmeņa (EURO klases) un transportlīdzekļu un to sastāvu pilnas masas un asu skaita par laiku, kurā paredzēts lietot autoceļus. Likums nosaka nodevas dienas, nedēļas, mēneša un gada likmes. Vienas dienas likme transportlīdzeklim ir no 8 līdz 11 EUR, bet, samaksājot nodokli gadam, no 400 līdz 925 EUR par vienu transportlīdzekli.²⁸

Latvijā ir ieviesti arī atbalsta mehānismi, lai veicinātu videi draudzīgu transportu. Ir izstrādāta ilgtspējīga alternatīvās degvielas stratēģija²⁹ un Elektromobilitātes attīstības plāns 2014. – 2016. gadam, paredzot vairākus atbalsta mehānismus, piemēram, elektromobiļiem bezmaksas autostāvvietas un iespēja lietot sabiedriskā transporta joslas.

Vairāki nodokļi tiek attiecināti dažādiem transporta veidiem. Papildus pirmreizējai transportlīdzekļa reģistrācijai (vieglo automobiļu un motociklu nodoklim), katru gadu ir jāmaksā transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis, kā arī uzņēmumiem kopš 2011. gada tiek piemērots uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis. Turklāt ir jāmaksā DRN 40 EUR apmērā par šādiem transportlīdzekļiem pirms pirmās pastāvīgās reģistrācijas Latvijā:

- viegie automobiļi, kas paredzēti pasažieru pārvadāšanai, kam ir ne vairāk par astoņām sēdvietām papildus šofera sēdvietai un vismaz četri riteņi (M₁ kategorija)³⁰;
- kravas automobiļi ar pilnu masu ne lielāku par 3,5 tonnas, kas paredzēti kravas pārvadāšanai un kam ir vismaz četri riteņi (N₁ kategorija)³¹;
- tricikli un kvadricikli.

---

²⁸ Rates and information about the Vignette are available in English: <https://www.lv vignette.eu/#middle:lng=en>

²⁹ Based on the Directive 2014/94/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the deployment of alternative fuels infrastructure

³⁰ Transportlīdzekļu kategoriju iedalījums saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2007/46/EK, ar ko izveido sistēmu mehānisko transportlīdzekļu un to piekabju, kā arī tādiem transportlīdzekļiem paredzētu sistēmu, sastāvdaļu un atsevišķu tehnisku vienību apstiprināšanai, II pielikuma A daļu.

³¹ Turpat.

Dabas resursu nodokli par transportlīdzekļiem nemaksā transportlīdzekļu būvētājs vai tā pilnvarots pārstāvis, vai lietotu transportlīdzekļu tirgotājs, ja tas nodrošina normatīvajos aktos par nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanu noteikto prasību ievērošanu un ir izveidojis, un piemēro nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmu, un noslēdzis ar normatīvajos aktos noteiktu Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas padotībā esošu iestādi līgumu par šīs sistēmas piemērošanu vai ir noslēdzis ar apsaimniekotāju līgumu par piedalīšanos nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmā.

3.2.1 Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis

Transportlīdzekļu reģistrācijas nodoklis Latvijā ir ieviests jau no 90tiem gadiem, un līdz 2004. gadam to sauca par vieglo automašīnu akcīzes nodokli. Sākotnēji nodokļu likmes tika aprēķinātas tikai pēc transportlīdzekļa vecuma - visaugstākās likmes tika piemērotas jaunām un ļoti vecām automašīnām; zemākas likmes - automašīnām, kuru vecums no 5 - 7 gadiem. Papildus tika piemērota nodokļa likme par motora tilpumu, kas pārsniedza 3000 cm³. Līdz ar to nodoklis pildīja gan vides, gan sociālo funkciju - nodoklis tika aprēķināts pēc radītā piesārņojuma un iedzīvotāju pirktspējas.

Kopš 2010.gada ir veiktas vairākas būtiskas izmaiņas, veicinot vides aizsardzību, vieglo automobiļu un motociklu nodokļa piemērošanā. Pirmo reizi reģistrētiem transportlīdzekļiem Latvijā vai ārvalstīs pēc 2009. gada 1. janvāra nodokļa likme tiek aprēķināta pēc CO₂ emisijas (likme svārstās no 0,43 līdz 7,11 EUR par 1 g CO₂ uz 1 km), bet tiem transportlīdzekļiem, kuri reģistrēti pirms 2009. gada 1. janvāra, nodokļu likme tiek aprēķināta pēc transportlīdzekļa vecuma un motora tilpuma (likmes svārstās no 106,72 līdz 853,72 EUR) (skatīt tabulu 3.3.). No vieglo automobiļu un motociklu nodokļa tiek atbrīvoti vairāku kategoriju transportlīdzekļi, piemēram, transportlīdzekļi, kuri vecāki par 25 gadiem, elektromobiļi un tādi speciālie transportlīdzekļi kā ātrās medicīniskās palīdzības viegļie automobiļi, operatīvie viegļie automobiļi, viegļie katafalkautomobiļi.

Motocikliem, kuri reģistrēti līdz 2009. gada 1. janvārim, ir fiksēta nodokļa likme - 25 % no vieglo automobiļu nodokļu likmes. Bet motocikliem, kuri ir reģistrēti pēc 2009. gada

1. janvāra, nodokļu likme tiek aprēķināta pēc motora lieluma (0,14 EUR par katru dzinēja darba tilpuma kubikcentimetru).

Tabula 3.3. Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis

Automobiļu izmešu daudzums (g CO ₂ / 1 km)	Nodokļa likme (EUR / g CO ₂)
mazāk par 120 g	0,43
121 - 170 g	1,42
171 - 220 g	2,13
221 - 250 g	3,56
251 - 300 g	4,27
301 - 350 g	5,69
vairāk par 350 g	7,11

3.2.2 Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis ik gadu jāmaksā par reģistrētiem transportlīdzekļiem (izņemot traktortehniku, tādas automobiļu piekabes un puspiekabes, kuru pilna masa nepārsniedz 3500 kg, tramvajus, trolejbusus, bezceļu transportlīdzekļus, sniega motociklus, mopēdus un velosipēdus). Izņēmumi attiecas arī uz operatīviem transportlīdzekļiem, diplomātiskiem un konsulāriem transporta līdzekļiem, kā arī transportlīdzekļiem, kuri ir invalīdu īpašumā. Nodokļu atvieglojumi 50 % apmērā tiek piemēroti lauksaimniekiem par kravas automobili, piekabi vai puspiekabi un daudz bērnu ģimenēm ar trīs un vairāk bērniem (80 % apmērā)³².

Motocikliem, tricikliem un kvadricikliem, kuri reģistrēti pēc 2005.gada 1.janvāra, nodokli piemēro pēc motora tilpuma (likmes svārstās no 17,07 līdz 68,30 EUR gadā). Savukārt par motocikliem, tricikliem un kvadricikliem, kuri ir reģistrēti līdz 2005. gada 1. janvārim, ik gadu jāmaksā konstanta likme – 35,57 EUR gadā.

³² Tiek sašaurināts arī transportlīdzekļu loks, uz kuriem varēs attiecināt nodokļa atvieglojumu, jo iepriekš bija iespēja saņemt atvieglojumu par vienu jebkāda veida transportlīdzekli.

Vieglajiem automobiļiem nodokļu likme tiek aprēķināta atbilstoši transportlīdzekļa pilnai masai, turklāt tiem transportlīdzekļiem, kuri ir reģistrēti pēc 2005. gada 1. janvāra, nodokļa likmi ietekmē arī motora tilpums un motora maksimālā jauda. Vieglajiem automobiļiem ikgadējā nodokļa likme svārstās no 31,31 līdz 657,37 EUR. Autobusiem un kravas automobiļiem nodokļa likmi aprēķina tikai pēc transportlīdzekļa pilnas masas.

3.2.3 Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļa nodokli par mēnešiem aprēķina tiem transportlīdzekļiem, kuri tiek izmantoti uzņēmuma vajadzībām un kurā sēdvietu skaits, neskaitot vadītāja vietu, nepārsniedz 8. Nodoklis tiek piemērots kopš 2011. gada 1. janvāra, un to aprēķina pēc motora tilpuma un automašīnas pirmās reģistrācijas datuma. Automašīnas, kuras ir reģistrētas pirms 2005. gada 1. janvāra, ik mēnesi maksā 46 EUR. Savukārt automašīnām, kuras reģistrētas pēc 2005. gada 1. janvāra, nodokļa likme svārstās no 29 līdz 62 EUR mēnesī, ņemot vērā motora tilpumu. No šī nodokļa tiek atbrīvoti operatīvie transportlīdzekļi, vieglie taksometri³³ un citi transportlīdzekļi, kā arī lauksaimnieki, ja to apsaimniekotā zeme ir pieteikta vienotā platības maksājuma saņemšanai, un ir nodrošināti minimālie ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražošanas.

3.3 Dabas resursu nodoklis

Dabas resursu nodokli Latvijā piemēro kopš 1991. gada. Gadu gaitā ir ievērojami paplašinājies dabas resursu nodokļa objektu loks, un šobrīd tas aptver 10 nodokļa objektu grupas. Tā mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vides piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus. Dabas resursu nodoklis tiek piemērots šādās jomās: atkritumu apglabāšana, derīgo izrakteņu iegūšana, ūdens ieguve, gaisa un ūdens piesārņojums, preču un

---

³³ Ar 2016. gadu taksometri būs jāaprīko ar GPS un jāizmanto tikai saimnieciskajai darbībai, lai arī turpmāk varētu piemērot nodokļa atbrīvojumu.

izstrādājumu iepakojums, videi kaitīgās preces un akmeņogles, kokss un lignīts. No 2014. gada DRN tiek piemērots arī par uguņošanas ierīcēm un par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai. Vairākām dabas resursu nodokļu likmēm ir bijis pakāpenisks pieaugums, piemēram, PM₁₀ daļiņu izmešiem gaisā un atkritumu apglabāšanai. Tomēr nodokļu likmes citiem gaisa piesārņotājiem, piemēram, NO₂ pēdējo gadu laikā nav palielinātas. Dabas resursu nodokļa pamatlikmes un papildlikmes tiek vienlaicīgi izmantotas, lai aprēķinātu nodokli, izmantojot dabas resursus pār noteiktajiem limitiem.

Ar 2014. gadu tika plānots ar dabas resursu nodokli aplikt reklāmas bukletus, piemērojot nodokļa likmi 1,28 EUR par kg, bet šī iniciatīva tika noraidīta. Papildus dabas resursu nodoklim, Latvijā no 2015. gada 1. janvāra bija plānots ieviest obligāto dzērienu iepakojumu depoziņu sistēmu. Tomēr šī iniciatīva nesekmīga tika noraidīta, pamatojoties uz to, ka tā ir pārāk dārga, salīdzinot ar jau pastāvošu atkritumu savākšanas sistēmu.

Tabula 3.4. Dati par dabas resursu nodokļu nomaksas apjomiem no 2012. līdz 2014. gadam, tūkst. EUR

DRN maksājuma veida nosaukums*	Valsts budžeta ieņēmumi no DRN, tūkst. EUR		
	2012. gads	2013. gads	2014. gads
Dabas resursu nodoklis par dabas resursu ieguvu un vides piesārņošanu	13 607,09	14 710,55	15 502,25
Dabas resursu nodoklis par videi kaitīgām precēm	145,18	194,63	230,55
Dabas resursu nodoklis par preču iepakojumu	1 147,82	1 067,71	962,57
Dabas resursu nodoklis par radioaktīvo vielu izmantošanu	0,26	0,04	-0,004
Dabas resursu nodoklis par bīstamo atkritumu sadedzināšanu un zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu	319,56	303,50	253,59
Dabas resursu nodoklis par vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem	55,91	58,70	60,26
Dabas resursu nodoklis par pirmo reizi Latvijas Republikā reģistrētajiem transportlīdzekļiem**	1 301,67	1 479,56	2 079,19

Dabas resursu nodoklis par virs limitos noteikto apjomu un soda naudas par likuma pārkāpumiem	210,68	242,89	228,01
Dabas resursu nodoklis par akmeņoglēm, koksni un lignītu, ugunošanas ierīcēm un par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai ³⁴	676,70	1 023,38	787,15
Kopā	17 464,88	19 080,95	20 103,55

* saskaņā ar MK noteikumu Nr.1032 "Noteikumi par budžetu ieņēmumu klasifikāciju" 2013. gadā aktuālo redakciju.

** VID rīcība nav informācijas par DRN par pirmo reizi LR reģistrētajiem transportlīdzekļiem aprēķinātajām summām, jo nodokļu maksātājs maksājumus veic Ceļu satiksmes drošības direkcijā, kura savukārt valsts budžetā iemaksā kopējo iekasētā nodokļa summu.

3.3.1 Atkritumu apglabāšana

Latvijā atkritumu apglabāšanai un atsevišķu preču realizēšanai vai izmantošanai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai tiek piemērots dabas resursu nodoklis. Tā mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.

Atkritumu apsaimniekošanas jomā ar DRN apliek:

- 1) atkritumu apglabāšanu;
- 2) videi kaitīgas preces;
- 3) preču un izstrādājumu iepakojumu (turpmāk - iepakojums) un vienreiz lietojamus galda traukus un piederumus (turpmāk - vienreiz lietojamie trauki);
- 4) transportlīdzekļus.

DRN likmes nodokļa objektiem ir diferencētas atkarībā no konkrētās objektu grupas ietekmes uz vidi. Vienlaicīgi DRN likmes veidotas kā motivējošs instruments gan radītā atkritumu apjoma samazināšanai, gan arī apglabājamo atkritumu apjoma samazināšanai. Ar nodokļa starpniecību tiek īstenots princips „piesārņotājs maksā”.

³⁴ Kopš 2014. gada šis DRN konts ir papildināts ar ieņēmumiem no ugunošanas ierīcēm un par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai

DRN par atkritumu apglabāšanu jau tiek maksāts kopš 1991. gada. Taču par nodokļa ietekmi uz atkritumu apsaimniekošanu var sākt runāt tikai no 2009. gada 1. jūlija, kad DRN likmes par atkritumu apglabāšanu tika būtiski palielinātas (sk. tabula 3.5.). Pašlaik DRN likmes ir diferencētas sekojošiem atkritumu veidiem:

- sadzīves atkritumi;
- būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumi (tai skaitā no piesārņotām vietām izrakta augsne neapstrādātā veidā);
- azbests šķiedru un putekļu veidā;
- bīstamie atkritumi;
- ražošanas atkritumi.

Tabula 3.5. DRN likmes (LVL/EUR par tonnu atkritumu) par atkritumu apglabāšanu

Atkritumu veids	Likme no 1996.01.01	Likme no 2006.01.01	Likme no 2009.01.07	Likme no 2010.01.01	Likme no 2011.01.01	Likme no 2012.01.01	Likme no 2014.01.01 (EUR)
Sadzīves atkritumi	0,25 par m ³	0,75 (0,25 par m ³)	1,25	2,50	5,00	7,00	12,00
Būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumi	0,25 par m ³	0,75 (0,25 par m ³)	1,25	5,00	10,00	15,00	21,34
Azbests šķiedru un putekļu veidā	1,25 par m ³	10	10,00	25,00	25,00	25,00	35,57
Bīstamie atkritumi	1,25 par m ³	25	25,00	25,00	25,00	25z,00	35,57
Ražošanas atkritumi			1,25	3,00	10,00	15,00	21,34

No visiem atkritumu veidiem sadzīves atkritumu poligonos tiek apglabāti sadzīves, būvniecības un ražošanas atkritumi. Valsts pamatbudžetā tiek ieskaitīti 40 % no ieņēmumiem no nodokļa maksājumiem. Pārējie 60 % tiek ieskaitīti pašvaldību speciālajos budžetos, kas saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, ir jāizmanto vides aizsardzības pasākumu īstenošanai. Taču faktiski valsts pamatbudžetā ieskaitītās summas tiek novirzītas vispārējiem valsts budžeta izdevumiem, tādējādi DRN likumā noteiktais mērķis (rast finansējumu vides aizsardzības pasākumiem) netiek pildīts. Neskatoties uz to, ka Finanšu ministrija to neatbalsta, valsts budžetā ieskaitīto DRN ieņēmumu novirzāma vides aizsardzības programmu realizācijai būtiski uzlabotu nodokļa vides mērķu sasniegšanu.

3.3.2 Ūdens ieguve

Ūdens ieguve tiek aplikta ar nodokli pēc tā veida un kvalitātes. Patērētājiem, kas izmanto vairāk kā 10 m³ ūdens jebkurā 24 stundu periodā, ir jāmaksā nodoklis. Nodokļu likmes tiek piemērotas pēc principa “piesārņotājs maksā” un ir jānosedz visas izmaksas, kas radušās ūdens apsaimniekošanas un jebkura kaitējuma rezultātā. DRN likme par virszemes ūdeņu ieguvi tika paaugstināta starp 2007. un 2010. gadam, bet DRN likmes par cita veida ūdeņu izmantošanu kopš 2007. gada saglabājušās nemainīgas - likme par virszemes ūdeņu ieguvi ir 0,009 EUR par m³, bet likme par augstas vērtības pazemes ūdens ieguvi ir 1,42 EUR par m³.

Bez tam, atbilstoši MK noteikumiem Nr. 736 „Par ūdens resursu lietošanas atļauju”, ūdens ieguvei ir jāsaņem atļauja, ja diennaktī iegūst 10 m³ vai vairāk virszemes vai pazemes ūdens, ja ar ūdensapgādes pakalpojumiem tiek nodrošinātas vairāk nekā 50 fiziskās personas, ja tiek iegūts un izmantots saimnieciskajā darbībā minerālūdens vai termālie ūdeņi, vai ja ūdens resursu ieguve var radīt būtisku ietekmi uz vidi. Valsts nodevas apmērs par atļaujas izsniegšanu ir 78,26 EUR.

3.3.3 Dabas resursu ieguve

Dabas resursu ieguve tiek aplikta ar nodokli pēc resursu svara vai tilpuma. Nodokļu likmes atšķiras katram dabas resursam, piemēram, par augsni jāmaksā 0,43 EUR m³, par smilti – 0,21 EUR m³, bet tikmēr par saldūdens kaļķiežiem – 0,14 EUR m³.

3.3.4 Gaisa piesārņojums

Visa veida gaisa piesārņojums (ieskaitot CO₂), kas nav noteikts ar kvotām, tiek aplikts ar nodokli. Nodoklis nav jāmaksā tiem uzņēmumiem, kuri ir iesaistīti ES emisiju kvotu tirdzniecības shēmā. Vairākas nodokļu likmes gaisa piesārņojumam ir regulāri palielinātas kopš 2007. gada.

CO₂ emisija no stacionārām tehnoloģiskām iekārtām (izņēmums ir tie atbrīvojumi, kas noteikti likumā “Par piesārņojumu”³⁵): 2014. gada likme: 2,85 EUR par tonnu; 2015. gada likme: 3,50 EUR par tonnu; PM₁₀ (neiekļaujot smagos metālus): 2014. gada likme: 51,22 EUR par tonnu; 2015. gada likme: 75,00 EUR par tonnu; oglekļa monoksīds (CO): likme (2015. gadā nemainās): 7,83 EUR par tonnu; sēra dioksīds (SO₂), slāpekļa oksīdi (NO₂), gaistošie organiskie savienojumi un citi ogļūdeņraži (C_nH_m): likme (2015. gadā nemainās): 85,37 EUR par tonnu; un smagie metāli un to savienojumi: likme (2015. gadā nemainās): 1 138,30 EUR par tonnu.

3.3.5 Ūdeņu piesārņošana

Nodoklis tiek iekasēts pēc radītā piesārņojuma ūdenī. Nodokļa apmērs tiek aprēķināts pēc tā, cik bīstamas ir vidē novadītās vielas un cik lielas ir izmaksas, lai no šīm vielām ūdeni attīrītu. Nodokļu likmes piesārņojošām vielām pēc bīstamības klases³⁶:

- Nebīstamas vielas: 5,50 EUR par tonnu;
- Suspendētas vielas (nebīstamas): 14,23 EUR par tonnu;
- Vidēji bīstamas vielas: 42,69 EUR par tonnu;
- Bīstamās vielas: 11 383,97 EUR par tonnu;
- Īpaši bīstamās vielas: 71 143,59 EUR par tonnu;
- Kopējais fosfors: 270 EUR par tonnu.

3.3.6 Preču un izstrādājumu iepakojums (un vienreizlietojamie galda trauki un piederumi)

Preču un izstrādājumu iepakojums, kā arī vienreizlietojamie galda trauki un to piederumi tiek aplikti ar nodokli par 1 kg materiāla. Šis nodoklis ietver arī plastmasas maisiņus. Nodokļu likmes ir šādas:

- stikla izejmateriāliem: 0,44 EUR par kg;
- plastmasas (polimēru) izejmateriāliem, izņemot no bioplastmasas vai oksisadalāmās plastmasas, polistirola izejmateriāliem: 1,22 EUR par kg;
- metāla izejmateriāliem: 1,10 EUR par kg;

³⁵ IEEP (2013) *Steps to Greening Country Report: Latvia*, Report for the European Commission, p.10.

³⁶ Šīs bīstamās vielas ir noteiktas MK noteikumos Nr. 34 par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī. <http://likumi.lv/doc.php?id=58276>

- koksnes, papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem: 0,24 EUR par kg;
- plastmasas maisiņiem (svars par vienu maisiņu ir mazāks kā 0,003 kg): 3,70 EUR par kg;
- plastmasas maisiņiem (svars par vienu maisiņu ir lielāks par 0,003 kg): 1,14 EUR par kg.

Jāatzīmē, ka par iepakojumu nodoklis tiek maksāts ļoti nelielā apmērā un radītie nodokļu ieņēmumi sastāda ļoti nelielu summu no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem. Tas ir tāpēc, ka tie, kuriem vajadzētu maksāt šo nodokli par iepakojumu, ir no tā atbrīvoti kā daļa no kvotu maksātājiem.

3.3.7 Videi kaitīgas vielas

Videi kaitīgas vielas tiek apliktas ar nodokli, to aprēķina pēc vielu masas un vai skaita. Smēreļļas: 0,17 EUR par kg; elektriskie akumulatori un galvaniskie strāvas avoti: no 0,74 līdz 17,03 EUR par kg (nosaka pēc akumulatora veida); ozona slāni noārdošās vielas: 2.22 EUR par kg ozona noārdīšanas potenciāla; un riepas: 0,33 EUR par kg.

Radioaktīvās vielas arī tiek apliktas ar nodokli. Nodokļa likmes ir no 711,44 EUR par m³ 1. radionuklīdu grupas atkritumiem (slēgts starojuma avots) līdz 14 228,72 EUR par m³ 7. grupas atkritumiem, kas ir jonizējošā starojuma avoti.

3.3.8 Akmeņogles, kokss un lignīts

DRN likmes ir šādas:

- Akmeņogles, kokss un lignīts (brūnogles) ar pavaddokumentos norādītu siltumspēju: 0,30 EUR par GJ;
- Akmeņogles, kokss un lignīts (brūnogles), ja pavaddokumentos nav norādīta siltumspēja: 8,54 EUR par tonnu.

DNR tiek piemērots arī par zemes dziļu izmantošanu, ja ģeoloģiskajās struktūrās tiek iesūkņēta dabasgāze vai siltumnīcefekta gāzes. Nodoklis tiek aprēķināts pēc

iesūknētajām gāzēm: dabasgāzei un metānam – 0,0143 EUR par 100 m³, oglekļa dioksīdam (CO₂) – 0,07 EUR par 100 m³, citām siltumnīcefekta gāzēm – 0,14 EUR par 100 m³. Taču šīs nodokļa likmes neatspoguļo šo gāzu globālās sasilšanas potenciālu 100 gados, kas CO₂ ir 1, metānam 28, N₂O ir 265, CF₄ – 6630, bet HFC-152a - 138³⁷. Piemērojot šādus globālās sasilšanas koeficientus, DRN likmei par CH₄ būtu jābūt 1,96 EUR par m³, bet citām siltumnīcas efekta gāzēm, ja tās pamatā ir HFC, likme būtu jābūt 9,66 EUR par m³.

---

³⁷ IPCC Fifth Assessment Synthesis Report; IPCC: 2014; p 110. <http://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>

4 Labā prakse

ES nav vienotas saskaņotas metodoloģijas, kā novērtēt vides nodokļu politiku un to efektivitāti. Pamatā tiek izmantota metode, kuru apstiprinājis Eurostat - vides nodokļu ieņēmumu nozīme IKP vai kopējos nodokļu ieņēmumos. Taču tas nerada pilnīgu priekšstatu, jo nedod ietekmes uz vidi un sociāli ekonomisko situāciju novērtējumu.

Pētnieki (Filipovi, Golu)³⁸ uzskata, ka salīdzināšana pēc IKP nav vienīgais pareizais novērtējums un piedāvā citas metodes. Vides nodokļu harmonizācija ir apšaubāma un efektivitātes mērījums ir labs veids kā noteikt plānotās harmonizācijas virzienus un nepieciešamību. Autori iesaka divas citas metodes - mērīt nodokļu ieņēmumus uz vienu iedzīvotāju un noteikt vides nodokļu efektivitātes indikatoru salikumu.

Pētījumi (Almutairi, Elhedhli)³⁹ liecina, ka vides nodokļiem, kas bāzēti uz emisijas faktoriem salīdzinājumā ar citām vides politikām ir vairākas priekšrocības, tie:

- nodrošina visaugstāko ražošanas apjomu un zemāko tirgus cenu;
- dod lielāku sociālo labklājību, nekā emisijas kvotu tirdzniecība;
- nodrošina adekvātu CO₂ samazinājumu ar mazāku ietekmi uz sociālo labklājību;
- nodrošina zemāku emisiju līmeni kā gadījumos ar emisiju tirdzniecības sistēmām;
- nodrošina stabilu cenu par oglekļa kredītiem.

4.1 Ietekme uz vidi

Bez šaubām, kā viens no galvenajiem aspektiem, kas jāņem vērā, vērtējot vides nodokļu efektivitāti, ir to ietekme uz vidi, proti, vai nodokļi ir mainījuši patērētāju uzvedību un vai nospraustie sasniedzamie rezultatīvie rādītāji vides piesārņošanas samazināšanā un vides aizsardzībā izpildās.

---

³⁸ Filipovi, S.; Golu, M. Environmental taxation policy in the EU - new methodology approach. *Journal of Cleaner Production* 88 (2015) 308-317

³⁹ Almutairi, H.; Elhedhli, S., Modeling, analysis, and evaluation of a carbon tax policy based on the emission factor. *Computers & Industrial Engineering* 77 (2014) 88-102

Pētījumi⁴⁰ liecina, ka pat mazas izmaiņas izmaksās/cenās var dot pozitīvu efektu. Tas liecina, ka ieguvumi vides jomā ir lielāki, nekā varētu novērtēt, pamatojoties uz vienkāršām atziņām par cenu ietekmi un ņemot vērā to, ka nodokļu papildu loma ir veicināt izpratni un piedāvāt "morālu" signālu.

Vides nodokļi kā viena no CO₂ samazināšanas metodēm, samazina arī enerģijas izmantošanu, uzlabo energoefektivitāti un vienlaicīgi veicina atjaunojamās enerģijas attīstību, liecina pētījumi (Boqiang, Xuehui)⁴¹. Tomēr vides nodokļiem ir arī trūkumi. Piemēram, tie var samazināt ekonomikas izaugsmi, samazināt labklājību, ietekmēt konkurenci saistītās nozarēs un veicināt piesārņojošo nozaru aizplūšanu uz citiem reģioniem. Līdz ar to zinātniski pamatota un racionāla vides nodokļu politika ir ļoti svarīga vides nodokļu piemērošanā. Vides nodokļu ietekme uz CO₂ mazināšanu ir ļoti atšķirīga dažādās valstīs. Piemēram, pētījumi (Boqiang, Xuehui) liecina, ka visbūtiskākā ietekme konstatēta Somijā, kamēr Dānijā, Zviedrijā, Nīderlandē nodokļu ietekme nav tik būtiska.

4.2 Ietekme uz izmaksām un cenām

Palielinot vides nodokļus, to ietekme atkarīga no attiecīgām precēm kopējā izmaksu bāzē. Lai arī nodokļu palielinājums dažreiz var radīt būtisku cenu pieaugumu, efekts uz patērētāju izmaksām parasti ir mazs.

Attiecībā uz emisijām, nodokļa ietekme ir atkarīga no nodevas relatīvā lieluma attiecībā uz izmaksu bāzi, un jo īpaši uz piesārņojuma samazināšanas izmaksām, kas nodrošinātu nodokļa izmaksu samazināšanos.

---

⁴⁰ Study on the Economic and Environmental Implications of the Use of Environmental Taxes and Charges in the European Union and its Member States. ECOTEC in association with CESAM, CLM, University of Gothenburg, UCD and IEEP (CR), 2001

⁴¹ Boqiang, L.; Xuehui, L. The effect of carbon tax on per capita CO₂ emissions. Energy Policy 39 (2011) 5137–5146

4.3 Ietekme uz nodarbinātību

Gan OECD ziņojumā⁴², gan EK ziņojumā⁴³, gan citos pētījumos par Latvijas nodokļu sistēmu ir konstatēts, ka Latvijā ir ļoti augsts nodokļu slogs darbaspēkam, īpaši zemo ienākumu guvējiem. Viens no ieteikumiem ir nodokļu sloga pārcelšana no darbaspēka uz vides un īpašuma nodokļiem. Tātad vides nodokļu sloga palielināšana jākompensē ar citiem pasākumiem, tādējādi arī Latvijā ir potenciāls turpmāk palielināt vides nodokļu ietekmi valsts budžetā un IKP.

Arī citu valstu pieredzes analīze liecina par labu atziņai, ka ar vides nodokļiem var panākt arī ekonomisku ieguvumu tautsaimniecībā, ja nodokļu reformas tiek veiktas pareizi.

Līdzīgu ieteikumu, kāds pašlaik ir izteikts arī Latvijai, patiesībā realizēja Nīderlande 90 gadu sākumā, kad tā saskarās ar līdzīgu problēmu – lielu darbaspēka nodokļu slogu mazāk atalgotiem darbiniekiem. Pētnieks (Bovenberg) atzina, ka nodokļu slogu pārcelšana uz vides nodokļiem ir viens no ilgtermiņa risinājumiem. Īstermiņā, piemēram, var aplikt kapitālu, bet tad tas aizplūst uz pievilcīgākām teritorijām, tāpat arī citām alternatīvām ir mazāka nozīme. Tomēr papildus tam, nodarbinātības jautājumu risināšanai jābūt mērķētai pieejai kopumā.⁴⁴

Pētījumā par nodokļu sloga pārcelšanu no darbaspēka uz vides nodokļiem (Heady, Markandya, Blyth, Collingwood, Taylor)⁴⁵ norādīti dažādi faktori, kas jāņem vērā. Piemēram, ka nodokļu slogs tiks pārcelts arī uz personām, kam nav ienākumi vai tie ir mazāki.

Pētnieki (Snape, De Sounza)⁴⁶ kā pozitīvu piemēru atzīmē Lielbritānijas veiktās reformas. Proti, jau sākotnēji 1997. gadā, ieviešot nodokli atkritumiem £7 par tonnu,

---

⁴² Brizga, J., Jurušs, M. (2015) Assessment Of Environmental Tax System in Latvia. Green Liberty, Riga.

⁴³ http://ec.EURpa.eu/environment/integration/green_semester/pdf/EFR%20Final%20Report.pdf

⁴⁴ Bovenber, L. Environmental taxation and employment. De Economist. Kluwer Academic Publishers. Netherlands p111-140, 1995

⁴⁵ Heady, C.J., Markandya, A., Blyth, W., Collingwood, J., Taylor, P.G., Study of the relationship between environmental/energy taxation and employment creation, University of Bath, AEA Technology Environment, United Kingdom, 2000

⁴⁶ Snape, J.; De Souza, J. Environmental Taxation Law : Policy, Contexts and Practice, Aldershot, England: Ashgate. 2006

ļāva samazināt sociālās apdrošināšanas iemaksas par 0,2 %, gan arī vēlāk, klimata izmaiņu nodevas ieviešana 2001. gadā, ļāva mazināt sociālās apdrošināšanas iemaksu slogu par 0,3 %.

Analizējot Vides nodokļu reformas Čehijā, pētnieki (Ščasný, Píša, Pollitt, Chewpreecha)⁴⁷ konstatēja, ka, lai gan tiešā veidā vides nodokļi nedod nekādu būtisku ietekmi uz nodarbinātību un pat varētu to samazināt, negatīvās sekas uz nodarbinātību tomēr ir ļoti mazas gan absolūtā, gan relatīvā izteiksmē. Gluži pretēji, atbilstoša politika un ieņēmumu pārdale veicina nodarbinātību un jaunu darbavietu rašanos.

Arī par zemi attīstītām valstīm ir līdzīgi pētījumi. Piemēram, pētnieki (Kilimani, Van Heerden, Bohlmann)⁴⁸ pozitīvu ietekmi uz ekonomiku un nodarbinātību novērtējuši ūdens nodokļa ieviešanai Ugandā. Proti, pētījums apstiprināja izvirzīto hipotēzi, ka ir iespējams vienlaicīgi palielināt ieņēmumus, samazināt ūdens patēriņu, palielināt ekonomisko izaugsmi un nodarbinātību.

4.4 Ietekme uz maksātājiem ar dažādu ienākuma līmeni

Lai arī vides nodokļiem ir pozitīva ietekme uz vides piesārņojuma samazināšanu, nav skaidrs, kā tas ietekmē nodokļu sloga sadali starp dažādām mērķa grupām, proti, personām ar dažādu ienākumu līmeni. Pētījumos (Kerkhof, Moll, Drissen, Wilting)⁴⁹ secināts, ka vides nodokļi ir regresīvi. Tomēr, analizējot situāciju Nīderlandē, tika konstatēts, ka Kioto protokolā minētiem SEG emisiju nodokļi mērenāk sadala nodokļu slogu, nekā CO₂ emisiju nodoklis. Šie apsvērumi būtu jāņem vērā politikas veidotājiem diskusijās par klimata izmaiņu ietekmes mazināšanu.

---

⁴⁷ Ščasný, M.; Píša, V.; Pollitt, H.; Chewpreecha, U. Analyzing Macroeconomic Effects of Environmental Taxation in the Czech Republic with the Econometric E3ME Model. *Finance a Uver: Czech Journal of Economics & Finance*. Dec2009, Vol. 59 Issue 5, p460-491. 32p.

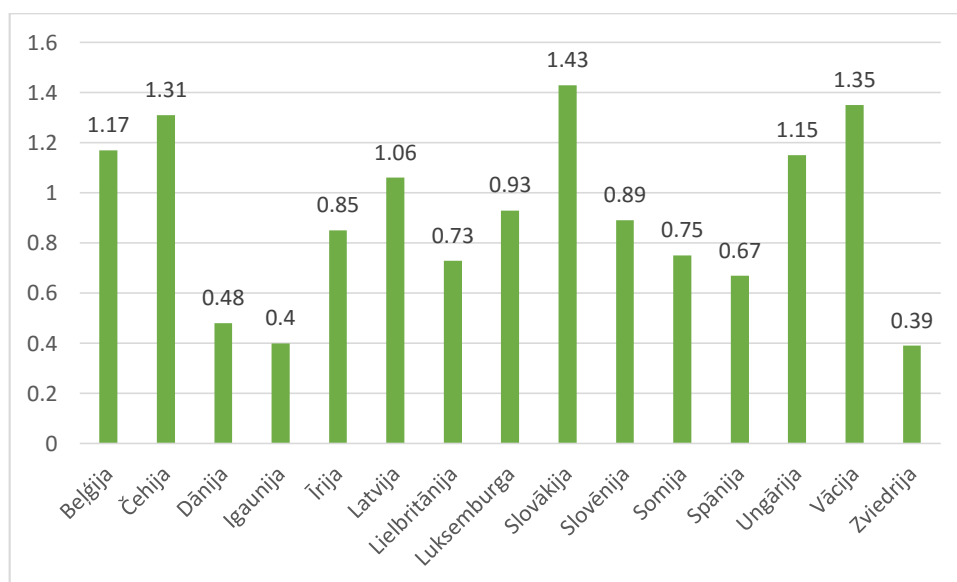
⁴⁸ Kilimani, N.; Van Heerden, J; Bohlmann, H. Water taxation and the double dividend hypothesis. *Water Resources and Economics* Volume 10, April 2015, Pages 68–91

⁴⁹ Kerkhof, A.C.; Moll, H.C; Drissen, E., Wilting, H.C. Taxation of multiple greenhouse gases and the effects on income distribution. A case study of the Netherlands. *Ecological Economics* 67 (2008) 318 – 326

4.5 Ietekme uz valsts izdevumiem

Lai arī tas ir pretrunā ar nospraustiem mērķiem siltumnīcas efekta samazināšanā, pētījumi⁵⁰ konstatē, ka joprojām daudzviet pasaulē plaši izmanto finansiālo atbalstu fosilas degvielas ražošanā un patēriņā. Pētījumā apkopots pieejamais atbalsts, tajā skaitā nodokļu atvieglojumu un atbrīvojuma veidā vairākās ne-OECD valstīs, tostarp arī Latvijā. Lai arī pētījumā nav veikts to ietekmes un nozīmes novērtējums, bet tam vairāk ir informatīva nozīme, to var izmantot par noderīgu informācijas avotu politiskām diskusijām par fosilā kurināmā subsīdijām un to izskaušanas ietekmi uz vidi un ekonomiku.

ESAO pētījumā par nodokļu administrēšanu⁵¹ salīdzinātas nodokļu administrēšanas izmaksas dažādās ES dalībvalstīs 2013. gadā (skatīt attēlu 4.1.). Šis pētījums demonstrē, ka Latvijā ir salīdzinoši lielas nodokļu administratīvās izmaksas.

Attēls 4.1 Nodokļu administrēšanas izmaksas (administratīvās izmaksas/iekasēto nodokļu apjoms)

⁵⁰ Oosterhuis, F; Alexandru, R.; Blumberga, A.; Bobinaite, V.; Cauchi, J.; Nikolova, N; Papyrakis, E. Budgetary support and tax expenditures for fossil fuels. An inventory for six non-OECD EU countries. IVM Institute for Environmental Studies, 2013

⁵¹ Tax Administration 2015: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies (OECD, DOI:10.1787/tax_admin-2015-ne)

4.6 Akcīzes nodokļu slogs degvielai ES

Salīdzinot Latvijas un ES dalībvalstu degvielas cenas un degvielai piemērojamo akcīzi 01.01.2015, varētu secināt, ka Latvijā ir viena no zemākajām cenām gan degvielai, gan akcīzei, bet jāņem vērā dzīves līmenis un ienākumu atšķirība starp ES dalībvalstīm. Līdz ar to tika novērtēts, cik procentuāli lielu daļu no vidējās mēneša neto darba algas 2014. gadā sastāda izdevumi par 60 litriem degvielas (benzīns, dīzeļdegviela un gāze), kā arī cik no tā sastāda izdevumi par akcīzes nodokli.

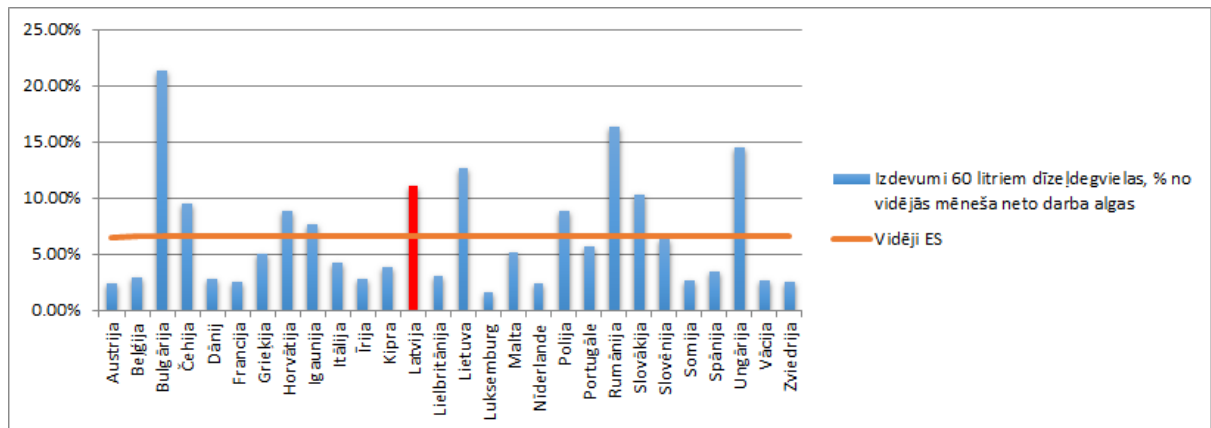
Salīdzinot dīzeļdegvielas cenas un akcīzi pēc vidējās mēneša neto darba algas, var secināt, ka Latvijā izdevumi par 60 litriem dīzeļdegvielas sastāda 11,13 %, kas gandrīz divas reizes pārsniedz vidējo ES dalībvalstu izdevumus par 60 litriem dīzeļdegvielas – 6,55 %. Vairāk nekā Latvijā, salīdzinot pēc iedzīvotāju pirktspējas, par dīzeļdegvielu ir jāmaksā Bulgārijā (21,33 %), Rumānijā (16,30 %), Ungārijā (14,48 %) un Lietuvā (12,73 %). Tikmēr procentuāli vismazāk no ienākumiem par 60 litriem dīzeļdegvielas ir jāmaksā Luksemburgā (1,59 %).

4.1. tabula. Vidējās mēneša neto darba algas 2014. gadā, vidējā mazumtirdzniecības cenas 1 litram dīzeļdegvielas 01.01.2015, no tās akcīzes nodoklis un šo rādītāju % attiecība 60 litriem dīzeļdegvielas ES valstīs un Latvijā 2014. gadā.

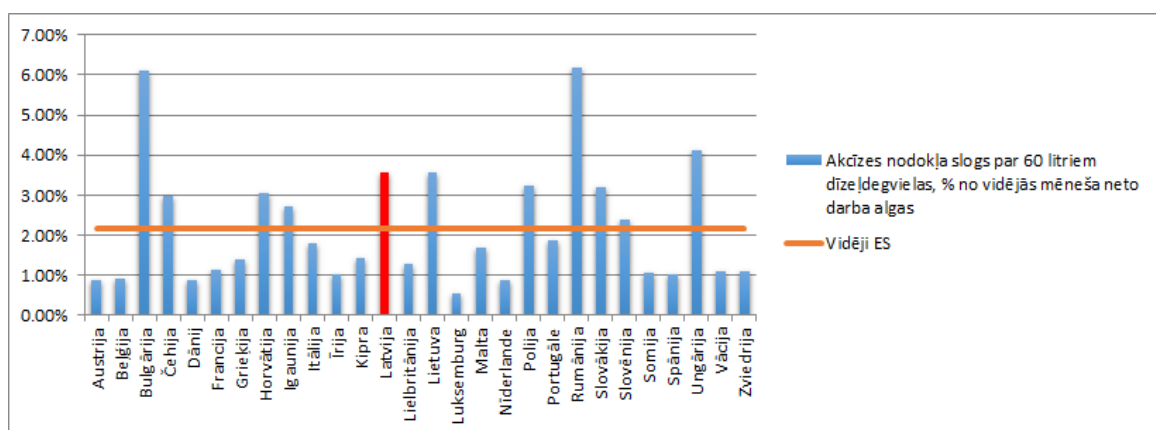
Valsts	Vidējā mēneša neto alga 2014. gadā	Dīzeļdegvielas cena, 1 litram, 01.01.2015.	Akcīzes nodoklis vienam litram dīzeļdegvielas	Izdevumi 60 litriem dīzeļdegvielas	Izdevumi 60 litriem akcīzes	Izdevumi 60 litriem dīzeļdegvielas, % no vidējās mēneša neto darba algas	Akcīzes nodokļa slogs par 60 litriem dīzeļdegvielas, % no vidējās mēneša neto darba algas
Austrija	2742,65	1,120	0,397	67,20	23,82	2,45%	0,87%
Beļģija	2867,69	1,413	0,444	84,78	26,63	2,96%	0,93%
Bulgārija	324,89	1,155	0,330	69,30	19,79	21,33%	6,09%
Čehija	801,09	1,268	0,398	76,08	23,89	9,50%	2,98%
Dānija	2885,58	1,323	0,414	79,38	24,83	2,75%	0,86%
Francija	2509,71	1,075	0,468	64,50	28,09	2,57%	1,12%
Grieķija	1411,76	1,175	0,330	70,50	19,80	4,99%	1,40%
Horvātija	784,54	1,152	0,400	69,12	24,02	8,81%	3,06%
Igaunija	862,81	1,094	0,393	65,64	23,58	7,61%	2,73%
Itālija	2071,48	1,483	0,617	88,98	37,04	4,30%	1,79%
Īrija	2760,21	1,299	0,479	77,94	28,74	2,82%	1,04%
Kipra	1893,00	1,230	0,450	73,80	27,00	3,90%	1,43%

Latvija	560,00	1,039	0,333	62,34	19,98	11,13%	3,57%
Lielbritānija	3115,71	1,560	0,675	93,60	40,47	3,00%	1,30%
Lietuva	554,00	1,175	0,330	70,50	19,81	12,73%	3,58%
Luksemburga	3761,31	0,998	0,338	59,88	20,30	1,59%	0,54%
Malta	1575,36	1,360	0,442	81,60	26,54	5,18%	1,68%
Nīderlande	3268,32	1,293	0,482	77,58	28,92	2,37%	0,88%
Polija	650,35	0,953	0,349	57,18	20,94	8,79%	3,22%
Portugāle	1293,15	1,238	0,402	74,28	24,12	5,74%	1,87%
Rumānija	417,00	1,133	0,430	67,98	25,82	16,30%	6,19%
Slovākija	724,99	1,245	0,386	74,70	23,18	10,30%	3,20%
Slovēnija	1147,29	1,225	0,455	73,50	27,29	6,41%	2,38%
Somija	2889,86	1,295	0,506	77,70	30,37	2,69%	1,05%
Spānija	1918,76	1,119	0,331	67,14	19,86	3,50%	1,04%
Ungārija	532,08	1,284	0,366	77,04	21,96	14,48%	4,13%
Vācija	2648,76	1,149	0,486	68,94	29,14	2,60%	1,10%
Zviedrija	3004,64	1,280	0,555	76,80	33,33	2,56%	1,11%
Vidēji ES	1784,89	1,219	0,428	73,14	25,69	6,55%	2,18%

Attēls 4.2. Izdevumi 60 litriem dīzeļdegvielās, % no vidējās mēneša neto darba algas ES valstīs 2014. gadā.

Turklāt, salīdzinot akcīzes nodokļu slogu dīzeļdegvielai, vērojama līdzīga situācija. Par 60 litriem akcīzes dīzeļdegvielās pēc iedzīvotāju vidējās mēneša neto darba algas visvairāk ir jāmaksā Rumānijā (6,19 %) un Bulgārijā (6,09 %), tikmēr Latvijā gandrīz tikpat daudz, cik Lietuvā (attiecīgi Latvijā – 3,57 %, Lietuvā – 3,58 %), bet tomēr vairāk nekā vidēji ES dalībvalstīs – 2,18 %. Proportcionāli vismazāk par akcīzi dīzeļdegvielai ir jāmaksā Luksemburgā – 0,54 %.

Attēls 4.3. Izdevumi 60 litriem akcīzes dīzeļdegvielai, % no vidējās mēneša neto darba algas ES valstīs 2014. gadā.

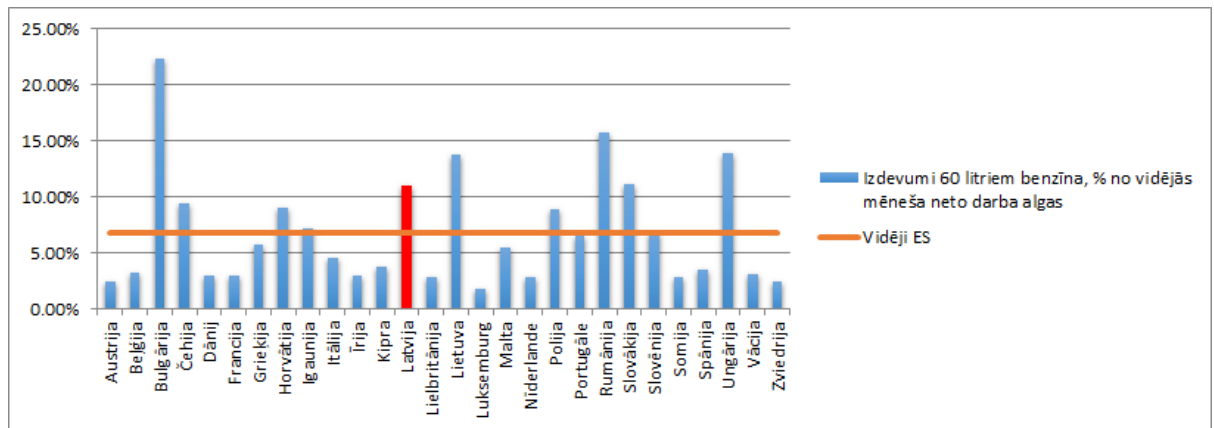
Benzīna cenām un akcīzei ES dalībvalstīs 2014. gadā, salīdzinot pēc iedzīvotāju vidējās mēneša neto darba algas, ir vērojama ļoti līdzīga situācija kā dīzeļdegvielai. Par 60 litriem benzīna pēc pirktspējas visvairāk ir jāmaksā Bulgārijā (22,38 %), Rumānijā

(15,70 %), Ungārijā (13,94 %) un Lietuvā (13,79 %), Latvija ieņem piekto vietu (11,00 %), tikmēr vidēji ES dalībvalstīs 6,78 %, bet vismazāk Luksemburgā (1,77 %).

4.2. tabula. Vidējās mēneša neto darba algas 2014. gadā, vidējā mazumtirdzniecības cenas 1 litram benzīna 01.01.2015., no tās akcīzes nodoklis un šo rādītāju % attiecība 60 litriem benzīna ES valstīs un Latvijā 2014. gadā.

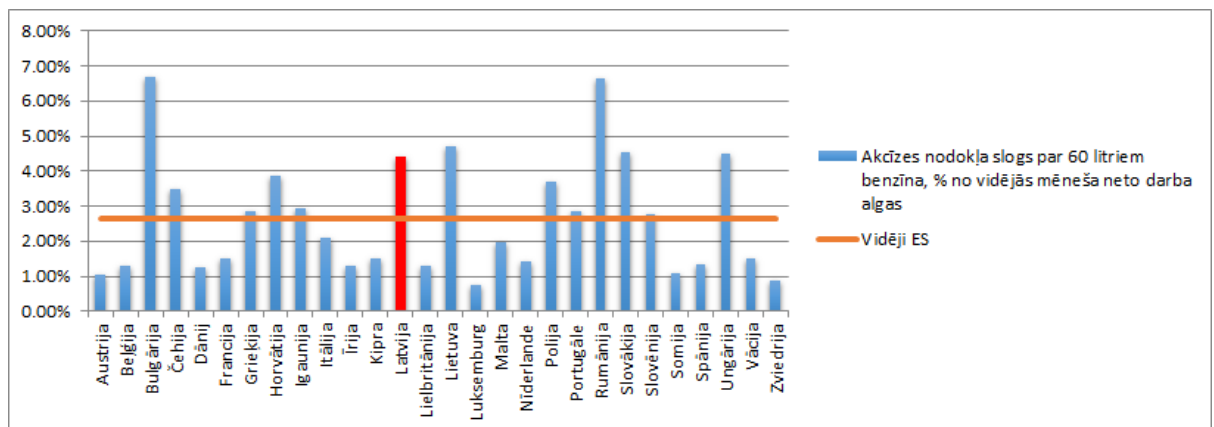
Valsts	Vidējā mēneša neto alga 2014. gadā	Benzīna cena, 1 litram, 01.01.2015.	Akcīzes nodoklis vienam litram benzīna	Izdevumi 60 litriem benzīna	Izdevumi 60 litriem akcīzes	Izdevumi 60 litriem benzīna, % no vidējās mēneša neto darba algas	Akcīzes nodokļa slogs par 60 litriem benzīna, % no vidējās mēneša neto darba algas
Austrija	2742,65	1,140	0,482	68,40	28,92	2,49%	1,05%
Beļģija	2867,69	1,578	0,615	94,68	36,91	3,30%	1,29%
Bulgārija	324,89	1,212	0,363	72,72	21,78	22,38%	6,70%
Čehija	801,09	1,254	0,467	75,24	28,01	9,39%	3,50%
Dānija	2885,58	1,462	0,608	87,72	36,47	3,04%	1,26%
Francija	2509,71	1,228	0,624	73,68	37,45	2,94%	1,49%
Grieķija	1411,76	1,349	0,670	80,94	40,20	5,73%	2,85%
Horvātija	784,54	1,187	0,505	71,22	30,30	9,08%	3,86%
Igaunija	862,81	1,039	0,423	62,34	25,37	7,23%	2,94%
Itālija	2071,48	1,578	0,728	94,68	43,70	4,57%	2,11%
Īrija	2760,21	1,399	0,588	83,94	35,26	3,04%	1,28%
Kipra	1893,00	1,200	0,479	72,00	28,74	3,80%	1,52%

Latvija	560,00	1,027	0,411	61,62	24,67	11,00%	4,41%
Lielbritānija	3115,71	1,456	0,674	87,36	40,45	2,80%	1,30%
Lietuva	554,00	1,273	0,434	76,38	26,07	13,79%	4,71%
Luksemburga	3761,31	1,108	0,465	66,48	27,87	1,77%	0,74%
Malta	1575,36	1,440	0,519	86,40	31,16	5,48%	1,98%
Nīderlande	3268,32	1,591	0,766	95,46	45,96	2,92%	1,41%
Polija	650,35	0,960	0,399	57,60	23,95	8,86%	3,68%
Portugāle	1293,15	1,421	0,618	85,26	37,05	6,59%	2,87%
Rumānija	417,00	1,091	0,462	65,46	27,70	15,70%	6,64%
Slovākija	724,99	1,355	0,551	81,30	33,03	11,21%	4,56%
Slovēnija	1147,29	1,292	0,528	77,52	31,65	6,76%	2,76%
Somija	2889,86	1,385	0,515	83,10	30,87	2,88%	1,07%
Spānija	1918,76	1,139	0,425	68,34	25,48	3,56%	1,33%
Ungārija	532,08	1,236	0,397	74,16	23,84	13,94%	4,48%
Vācija	2648,76	1,399	0,670	83,94	40,19	3,17%	1,52%
Zviedrija	3004,64	1,246	0,446	74,76	26,79	2,49%	0,89%
Vidēji ES	1784,89	1,287	0,530	77,24	31,78	6,78%	2,65%

Attēls 4.4. Izdevumi 60 litriem benzīna, % no vidējās mēneša neto darba algas ES valstīs 2014. gadā.

Līdzīga situācija ir arī akcīzei benzīnam - visvairāk par to maksā Bulgārijā (6,70 %), Rumānijā (6,64 %), Ungārijā (4,48 %). Arī par akcīzi benzīnam Latvijā maksā vairāk kā vidēji ES dalībvalstīs (attiecīgi – 4,41 % un 2,65 %). Savukārt vismazāk par akcīzi benzīnam jāmaksā Luksemburgā.

Attēls 4.5. Izdevumi 60 litriem akcīzes benzīnam, % no vidējās mēneša neto darba algas ES valstīs 2014. gadā.

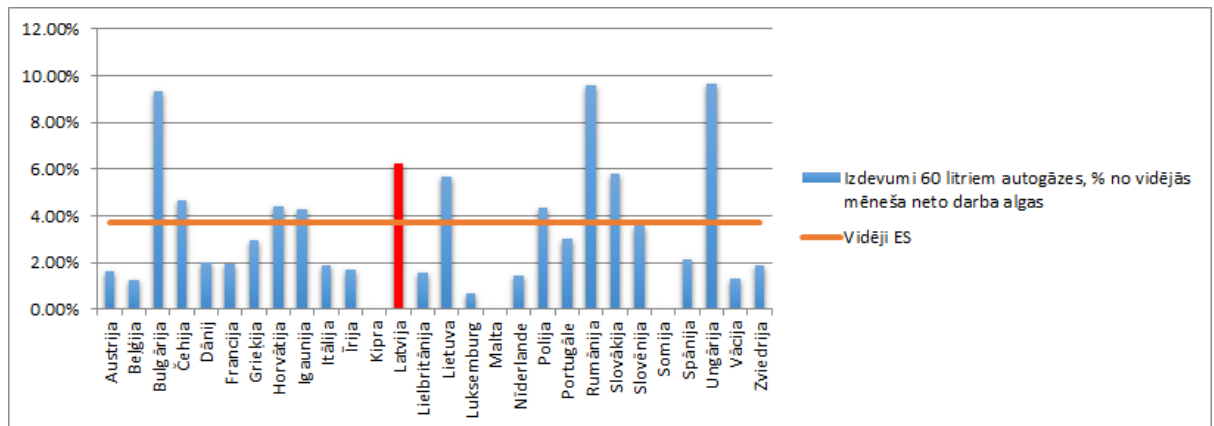
Ja tiek salīdzināta autogāzes cena pēc pirktspējas, jāņem vērā, ka autogāze netiek lietota Kiprā un Maltā, un gandrīz nemaz Somijā. Ļoti līdzīgi gan kā dīzeļdegvielai, gan kā benzīnam, arī par autogāzi visvairāk tiek maksāts Ungārijā (9,64 %), Rumānijā (9,58 %) un Bulgārijā (9,34 %). Arī Latvijā procentuāli pēc pirktspējas tiek samaksāts gandrīz divas reizes vairāk nekā vidēji ES dalībvalstīs (attiecīgi – 6,27 % un 3,72 %), bet vismazāk Luksemburgā – 0,66 %.

4.3. tabula. Vidējās mēneša neto darba algas 2014. gadā, vidējā mazumtirdzniecības cenas 1 litram autogāzes 01.01.2015, no tās akcīzes nodoklis un šo rādītāju % attiecība 60 litriem autogāzes ES valstīs un Latvijā 2014. gadā.

Valsts	Vidējā mēneša neto alga 2014. gadā	Autogāzes cena, 1 litram, 01.01.2015.	Akcīzes nodoklis vienam litram autogāzes	Izdevumi 60 litriem autogāzes	Izdevumi 60 litriem akcīzes	Izdevumi 60 litriem autogāzes, % no vidējās mēneša neto darba algas	Akcīzes nodokļa slogs par 60 litriem autogāzes, % no vidējās mēneša neto darba algas
Austrija	2742,65	0,739	0,144	44,34	8,613	1,62%	0,31%
Beļģija	2867,69	0,611	0,000	36,66	0,00	1,28%	0,00%
Bulgārija	324,89	0,506	0,096	30,36	5,742	9,34%	1,77%
Čehija	801,09	0,62	0,079	37,20	4,719	4,64%	0,59%
Dānija	2885,58	0,98	0,284	58,80	17,028	2,04%	0,59%
Francija	2509,71	0,809	0,072	48,54	4,29	1,93%	0,17%
Grieķija	1411,76	0,688	0,182	41,28	10,89	2,92%	0,77%
Horvātija	784,54	0,576	0,007	34,56	0,429	4,41%	0,05%
Igaunija	862,81	0,619	0,069	37,14	4,125	4,30%	0,48%
Itālija	2071,48	0,639	0,147	38,34	8,844	1,85%	0,43%
Īrija	2760,21	0,779	0,097	46,74	5,808	1,69%	0,21%
Kipra	1893,00	-	-	-	-	-	-

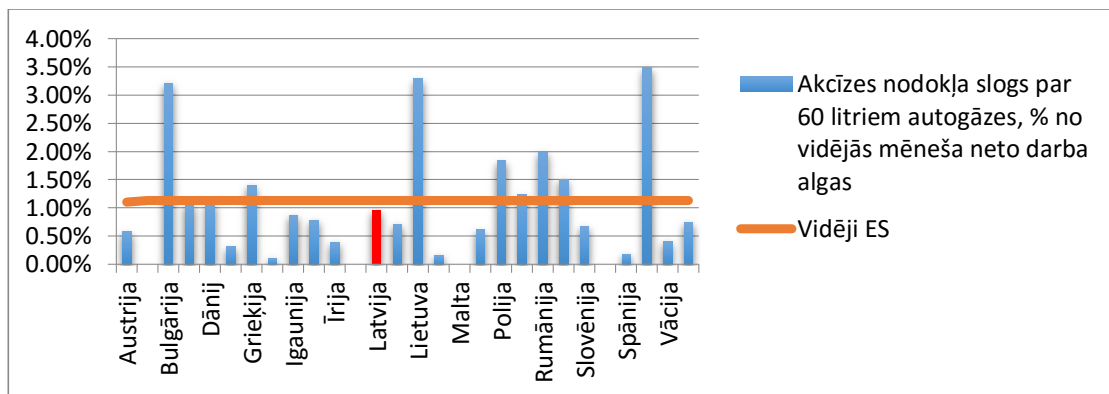

Latvija	560,00	0,585	0,089	35,10	5,313	6,27%	0,95%
Lielbritānija	3115,71	0,823	0,202	49,38	12,144	1,58%	0,39%
Lietuva	554,00	0,523	0,167	31,38	10,032	5,66%	1,81%
Luksemburga	3761,31	0,415	0,056	24,90	3,366	0,66%	0,09%
Malta	1575,36	-	-	-	-	-	-
Nīderlande	3268,32	0,776	0,184	46,56	11,055	1,42%	0,34%
Polija	650,35	0,471	0,109	28,26	6,534	4,35%	1,00%
Portugāle	1293,15	0,649	0,146	38,94	8,778	3,01%	0,68%
Rumānija	417,00	0,666	0,076	39,96	4,554	9,58%	1,09%
Slovākija	724,99	0,7	0,100	42,00	6,006	5,79%	0,83%
Slovēnija	1147,29	0,688	0,070	41,28	4,224	3,60%	0,37%
Somija	2889,86	-	-	-	-	-	-
Spānija	1918,76	0,679	0,031	40,74	1,881	2,12%	0,10%
Ungārija	532,08	0,855	0,170	51,30	10,197	9,64%	1,92%
Vācija	2648,76	0,579	0,099	34,74	5,94	1,31%	0,22%
Zviedrija	3004,64	0,951	0,205	57,06	12,276	1,90%	0,41%
Vidēji ES	1784,89	0,677	0,115	40,62	6,897	3,72%	0,39%

Attēls 4.6. Izdevumi 60 litriem autogāzes, % no vidējās mēneša neto darba algas ES valstīs 2014. gadā.

Salīdzinot akcīzes nodokļa slogu autogāzei, vislielākais akcīzes nodokļa slogs ir Ungārijā (1,92 %), gandrīz tikpat augstu līmeni sasniedz Lietuva (3,29 %) un tai seko Bulgārija (1,81 %). Latvijā veidojās mazāks slogs akcīzes nodoklim autogāzei (0,95 %), bet tas ir tuvu vidējam ES dalībvalstīs (1,13 %). Viszemākais akcīzes nodokļa slogs autogāzei pēc pirktspējas ir Horvātijā (0,05 %).

Attēls 4.7. Izdevumi 60 litriem akcīzes autogāzei, % no vidējās mēneša neto darba algas ES valstīs 2014. gadā.

5 Rekomendācijas vides nodokļu izmaiņām Latvijā un to novērtējums

Eiropas Komisija Semestra zaļināšanas ietvaros dalībvalstīm (skatīt tabulu 5.1.), t.sk. Latvijai, ir sagatavojusi ieteikumus attiecībā uz valsts reformu programmu. Vairākas no šīm rekomendācijām attiecas arī uz vides politiku un vides nodokļiem, uzsverot, ka “īpašuma un vides nodokļiem ir potenciāls veicināt izaugsmei labvēlīgas pārmaiņas nodokļu jomā, novirzot uzsvaru no nodokļu uzlikšanas darbaspēkam”. Bez tam 2015. gadā sākumā tika publicēts Eunomia Research & Consulting (Eunomia) izstrādātais pētījums, kurā analizēts vides fiskālo reformu potenciāls ES dalībvalstīs, arī Latvijā.

Tabula 5.1. Latvijas reformu programma un Komisijas ieteikumi.

Komisijas ieteikums LV - EN - FR - DE	2015. gada ziņojums par valsti	Valsts reformu programma: LV - EN
Konkrētām valstīm adresēti ieteikumi – galīgā redakcija, apstiprināta Padomē LV - EN	LV - EN	Stabilitātes programma: LV - EN

Šajā nodaļā tiek analizētas minētās rekomendācijas un par katru no tām sniegts ekspertu viedoklis.

5.1 Rekomendācijas attiecībā uz nodokļu sistēmu

Rekomendācijas ir saistītas ar esošajiem nodokļiem vai jaunu vides nodokļu ieviešanu Latvijā. Ieteiktās izmaiņas nodokļu sistēmā tiek balstītas uz labo praksi citās ES valstīs. Šāda pieeja ļauj iegūt salīdzināmus rezultātus visās ES valstīs.

Ekspertu viedoklis

Ņemot vērā labo praksi (sk. 4. nodaļu) ir jāizvērtē piedāvātās nodokļu reformas ietekme uz tirgu, cenām, konkurenci, patērētāju pirktspēju un citām ietekmēm, nevis tikai budžeta ieņēmumu palielināšanai vai nodokļu slogam no IKP. Tādēļ piedāvātie risinājumi Latvijas ekspertiem kopumā nav pieņemami, bet apsverami ilgtermiņā.

5.2 Rekomendācijas elektroenerģijas nodoklim

Esošie elektroenerģijas nodokļi ir harmonizēti un ir lielāki par EK direktīvas par nodokļu uzlikšanu energoproduktiem un elektroenerģijai (2003/96/EK) noteikto minimālo likmi – 0,15 EUR par GJ, līdz ar to nav nepieciešams veikt kādas izmaiņas.

Ekspertu viedoklis

Eksperti piekrīt šādai rekomendācijai.

5.3 Rekomendācijas transporta nodokļiem

***Transportlīdzekļi:** transporta nodokļi Latvijā ir nedaudz zemāki kā vidēji ES (0,42 % no IKP, salīdzinot ar ES-28 – 0,50 % no IKP). Tomēr ir iespējams **palielināt nodokļus transportlīdzekļiem, lai nodokļu ienākums būtu vienāds ar 0,07 % no IKP.** Tam būtu divkārtšs ieguvums - gan palielinātos nodokļu ienākumi, kā arī ietekmētu transportlīdzekļu tirgu, balstoties uz to vides ietekmi. Saskaņā ar EK ieteikumiem 2005. gadā, tiek ieteikts **palielināt ikgadējo transportlīdzekļu nodokli** (transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli). Nodokļa pieaugumam vajadzētu būt pakāpeniskam laika posmā no 2016. līdz 2021. gadam. Ir iespējams arī paplašināt ceļu maksas sistēmu smagajiem transportlīdzekļiem.*

Ekspertu viedoklis

Būtiskākais nebūtu vērtēt, cik procenti IKP ir transporta nodokļu slogs, bet kāds ir nodoklis pēc būtības, vai ir ņemti vērā vides aspekti, un kāda ir tā ietekme uz tautsaimniecības attīstību, brīvo konkurenci ES, transportlīdzekļu tirgu un dažādiem nodokļa maksātājiem.

Latvija 2014. gada 1. jūlijā uz valsts galvenajiem autoceļiem ieviesa autoceļu lietošanas nodevu jeb **eirovinjeti**, tādējādi tuvinot transporta nodokļu politiku ES mērķiem. Ieņēmumi no eirovinjetes 2014. gadā bija 9,789 milj. EUR, kas, ņemot vērā 2014. gada IKP (23 281 milj. EUR), veido 0,04 % no IKP.

Eksperti uzskata, ka esošajā reģistrācijas nodoklī (Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis) jau ir iestrādāts vides aspekts (par katriem oglekļa dioksīda izmešiem uz vienu kilometru) un tas būtu saglabājams, jo, neatkarīgi no dzinēja veida vai citiem transportlīdzekļa parametriem, tas ir objektīvs rādītājs vides ziņā.

Arī Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklī jau ir ņemti vērā vides aspekti, jo nodoklim vieglajiem automobiļiem tiek piemērota progresīva likme, kas veidojās no trim komponentēm: transportlīdzekļa pilnas masas, motora tilpuma un dzinēja jaudas. Taču šajā gadījumā vides faktori ir piemēroti netieši. Lai to mainītu, ir divas iespējas – nodokļa likmes diferencēt pēc transporta līdzekļu CO₂ emisiju apjoma vai arī tās pārrēķināt ņemot vērā transporta līdzekļa radīto gaisa piesārņojuma apjomu.

Pirmajā gadījumā nodokļa likmes tiktu diferencētas pēc transporta līdzekļa CO₂ emisiju apjoma. Proti, nodokļa likmes pārrēķināt ar progresīvu skalu pēc CO₂ izmešu apmēra, rēķinot to uz nobraukto km (skatīt 5.2. tabulu). Pētījumi liecina, ka dīzeļa dzinējiem ir 10 - 20 % zemākas CO_{2e} emisijas uz vienu nobraukto kilometru⁵². Tāpēc šajā gadījumā tiem būtu piemērojamas zemākas nodokļa likmes.

Tabula 5.2. Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa aprēķina tabula

Pēc motora tilpuma (EUR)	Esoša likme	Ieteicamā likme	
		Benzīna dzinējiem	Dīzeļdegvielas dzinējiem
līdz 1500 cm ³	8,54	10,12	8,54
no 1501 cm ³ līdz 2000 cm ³	21,34	25,23	21,34
no 2001 cm ³ līdz 2500 cm ³	34,15	41,51	34,15
no 2501 cm ³ līdz 3000 cm ³	51,22	62,43	51,22
no 3001 cm ³ līdz 3500 cm ³	85,37	104,57	85,37
no 3501 cm ³ līdz 4000 cm ³	149,4	183,68	149,4
no 4001 cm ³ līdz 5000 cm ³	213,43	263,14	213,43
virs 5000 cm ³	277,46	342,85	277,46

⁵² Katsumasa Tanaka, Terje Berntsen, Jan S. Fuglestvedt, and Kristin Rypdal (2012) Climate Effects of Emission Standards: The Case for Gasoline and Diesel Cars. *Environmental Science & Technology* doi: [10.1021/es204190w](https://doi.org/10.1021/es204190w)

Alternatīva iespēja būtu Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa aprēķinam par pamatu ņemt nevis klimata faktoru, bet gan transporta līdzekļu radīto gaisa piesārņojumu - CO, NO_x, PM_{2,5}, smagie metāli, oglekļa dioksīds. Transports ir viens no būtiskākajiem gaisa piesārņojuma avotiem ES un arī Latvijā, un transporta līdzekļu emisiju apjomu regulē ES transportlīdzekļu standarti (skat. 5.3. tabulu), ko nosaka EK direktīvas⁵³.

5.3. tabula. ES emisiju standarti pasažieru automašīnām

Standarts	CO	THC	NMHC	NO _x	HC+NO _x	PM
Dīzelis						
Euro 1	2,72	-	-	-	0,97	0,14
Euro 2	1,0	-	-	-	0,7	0,08
Euro 3	0,64	-	-	0,50	0,56	0,05
Euro 4	0,50	-	-	0,25	0,30	0,025
Euro 5	0,50	-	-	0,180	0,230	0,005
Euro 6	0,50	-	-	0,080	0,170	0,005
Benzīns						
Euro 1	2,72	-	-	-	0,97	-
Euro 2	2,2	-	-	-	0,5	-
Euro 3	2,3	0,20	-	0,15	-	-
Euro 4	1,0	0,10	-	0,08	-	-
Euro 5	1,0	0,10	0,068	0,060	-	0,005
Euro 6	1,0	0,10	0,068	0,060	-	0,005

Taču vairāk par izvēlēto degvielu gaisa piesārņojuma apjomu nosaka transportlīdzekļu tehniskais aprīkojums - katalizatora esamība (skatīt 5.4. tabulu)⁵⁴ vai, piemēram, BlueTEC un AdBlue tehnoloģiju, kas NO_x emisijas pārvērš par skābekli un slāpekli. Jāatzīst, ka dīzeļa un benzīna dzinēji, salīdzinājumā ar LPG, rada aptuveni divreiz lielāku sīkputekļu (pēc masas) piesārņojumu⁵⁵.

⁵³ EU law and publications, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32007R0715>

⁵⁴ Chikhi, S., Boughedaoui, M., Kerbachi, R., & Joumard, R. (2014). On-board measurement of emissions from liquefied petroleum gas, gasoline and diesel powered passenger cars in Algeria. *Journal of Environmental Sciences*, 26(8), 1651-1659.

⁵⁵ Momenimovahed, A., Olfert, J. S., Checkel, M. D., Pathak, S., Sood, V., Robindro, L., ... & Garg, M. O. (2013). Effect of fuel choice on nanoparticle emission factors in LPG-gasoline bi-fuel vehicles. *International Journal of Automotive Technology*, 14(1), 1-11.

5.4. tabula. Vidējie emisiju faktori pēc transportlīdzekļa degvielas un aprīkojuma

Degvielas veids		Katalizators	Emisijas (g/km)			
			CO	THC	NO _x	CO ₂
Benzīns		Nav	10,7 ± 7,1	1,6 ± 1	1,5 ± 0,3	176,1 ± 44,6
		Ir	0,8 ± 0,7	0,20 ± 0,2	0,3 ± 0,2	209,8 ± 68,1
Divu degvielu	Braucot ar benzīnu	Nav	9,0 ± 5,0	1,27 ± 0,7	1,9 ± 0,4	204,9 ± 73,9
	LPG daudzpunktu inžektors	Nav	11,8 ± 10,6	1,11 ± 0,8	1,6 ± 0,3	175,2 ± 62,1
	LPG daudzpunktu secīgais inžektors	Nav	1,2 ± 0,7	0,84 ± 0,6	2,1 ± 0,4	207,7 ± 61,3
		Ir	0,5 ± 0,4	0,20 ± 0,2	0,4 ± 0,2	163,2 ± 57,0
Dīzelis		Ir	0,8 ± 0,5	0,05 ± 0,1	0,5 ± 0,2	162,0 ± 34,9

Līdz ar to nodokļa atlaides būtu piemērojamas arī transporta līdzekļiem, kas aprīkoti ar katalizatoru vai citām tehnoloģijām, kas būtiski samazina izplūdes gāzu emisijas, vienlaicīgi saglabājot arī likmes noteikšanas principu pēc transportlīdzekļa masas un dzinēja jaudas, kas saistīts ar ietekmi uz ceļiem un drošību. Turklāt nodokļa likme ietver arī sociālo funkciju - ar lielāku nodokli apliek transporta līdzekļus ar lielu dzinēju un masu.

Eksperti uzskata, ka paaugstināt vēl vairāk transportlīdzekļu nodokļus īstermiņā nebūtu vēlams. Tā kā gan Igaunijā, gan Lietuvā šādi nodokļi nav, tas rada konkurences problēmas. Pēdējos gados vērojama situācija, ka transportlīdzekļu īpašnieki izvairās no šī nodokļa un reģistrē automašīnas kaimiņvalstīs. Lai ar to cīnītos, Latvija vairākus gadus atpakaļ ieviesa ierobežojumus Ceļu satiksmes likumā, nosakot, ka Latvijas rezidentiem, kuri pastāvīgi lieto transportlīdzekļus Latvijā, tie ir jāreģistrē Latvijā. 2014. gada janvārī tika arī veikti grozījumi MK noteikumos nr. 1341, lai ierobežotu citās dalībvalstīs reģistrētu transportlīdzekļu izmantošanu Latvijā. Tomēr, izvairīšanās no nodokļiem turpinājās, piemēram, reģistrējot vieglos automobiļus kā kravas automobiļus, tādēļ 2015. gada beigās tika veiktas izmaiņas Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumā, nosakot, ka no 2016. gada šo nodokli jāmaksā arī par kravas furgonu ar vairāk nekā trīs sēdvietām un ar pilnu masu līdz 3000 kg. Ar 2016. gadu tika izlīdzinātas arī transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa likmes kravas un vieglajiem automobiļiem.

Rekomendācija

Aviācija: *Kaut arī aviācija tika iekļauta ETS trešajā fāzē, ES aviāciju kvotu tirdzniecība tika pārtraukta 2012. gadā, gaidot, kā attīstīsies Starptautiskās civilās aviācijas organizācijas (ICAO) tirgus instrumenti aviāciju sektorā. Tos plānots ieviest līdz 2020. gadam. Tiek rekomendēts ieviest pasažieru nodokli lidojumiem, kā arī ievestajai kravai Latvijā. Ieteiktās likmes pasažieriem ir 15 EUR par vienu pasažieri (lidojumiem valsts iekšienē), 25 EUR par vienu pasažieri (lidojot uz citu ES dalībvalsti) un 50 EUR par pasažieri (lidojumiem uz citu valsti ārpus ES). Ieteiktā likme kravu pārvadājumiem ir 1,25 EUR par kravas tonnu. Nodokli jāievieš no 2016. gada un jāpalielina līdz 2018. gadam.*

Ekspertu viedoklis

Kopš rekomendāciju izstrādes laika aviācija ir iekļauta ES ETS. Līdz ar to šī rekomendācija vairs nav aktuāla, jo aviācijas SEG emisijas tiks regulētas ar emisiju tirdzniecības starpniecību. Bez tam kopš 2012. gada Latvijā ir ieviesta nodeva⁵⁶ (7,00 EUR par 1 pasažieri) lidostā “Rīga” sniegtajiem drošības un glābšanas pasākumiem.

Rekomendācijas par nodokļa slogu degvielai un kurināmajam

Tiek ierosināts enerģijas nodokļus harmonizēt, par bāzei ņemot augstāko nodokļu līmeni katram no degvielas veidiem, pieņemot, ka esošo nodokļu likme noteikta pēc CO₂ cenas 20 EUR par tonnu. Degvielas nodokļu likme transportam ir jāizlīdzina, ņemot par pamatu benzīna enerģijas daudzums (11,2 EUR par GJ), savukārt degvielai, kuru izmanto tirdzniecības un rūpniecības mērķiem, par pamatu jāpieņem auto gāzes enerģijas likme (2,2 EUR par GJ). Un nodokļu likmes kurināmajam ir jāvienādo ar minimālo likmi dīzeļdegvielai – 0,17 EUR par GJ. Attiecīgi šīs nodokļu likmes vajadzētu ieviest laika posmā no 2018. līdz 2023. gadam, balstoties uz to, vai visas esošās nodokļu likmes ir virs 0,15 EUR par GJ.

Attiecībā uz degvielu šādi labojumi būtiski palielinātu nodokļus auto gāzei un dabasgāzei. Kaut arī benzīnam un dīzeļdegvielai nodoklis tiek aprēķināts citādāk, līdz ar to dīzeļdegvielai tiek piemērota mazāka nodokļu likme, šis pārrēķins būtiski ietekmētu nodokļu likmi dīzeļdegvielai, to palielinot par trešdaļu no tā pašreizējās vērtības, radot lielas cenas atšķirības starp dīzeļdegvielu un benzīnu.

---

⁵⁶ MK noteikumi “Noteikumi par lidlaukā sniegto drošības un glābšanas pasākumu maksu”.

Degvielai, kuru izmanto rūpniecībā un tirdzniecībā, būs liels nodokļu pieaugums gāzeļļai, petrolejai un dabasgāzei, to pielīdzinot auto gāzei.

Kurināmai degvielai (komerciāliem un nekomerciāliem mērķiem) izmaiņas būtiski palielinās nodokļu likmes mazutam un dabasgāzei, un nodokļu likmes akmeņoglēm un dabasgāzei palielinātos par attiecīgi 180 % un gandrīz 600 %.

Ekspertu viedoklis

Nevaram piekrist nodokļu palielinājumam sociālekonomiskās situācijas dēļ. Pirmkārt, degvielas cenas reģionā (Krievijā, Baltkrievijā) ir krietni zemākas. Jau šobrīd liela daļa (15 %) degvielas Latvijā tiek ievests kontrabandas ceļā vai legāli kravas automašīnu standarta tvertnēs. Viens no Latvijas Degvielas Tirgotāju asociācijas priekšlikumiem ir samazināt pieļaujamo limitu, ko kravas automašīnas var ievest. Palielinot degvielas nodokļus tikai Latvijā, cenas būs augstākas arī kā Lietuvā un Igaunijā. Palielinājums var būt tikai kopīgi vienojoties vismaz Baltijas valstīm reģionā. Valdība ir lēmusi no 2016. gada 1. janvāra palielināt nodokli degvielām un novērtēt tā ietekmi.

Otrkārt, salīdzinot cenas pēc pirktspējas ES (skatīt 4.6. nodaļu), vērojams, ka Latvijā jau tagad ir augstāks nodokļu slogs un līdz ar to arī cenas.

Treškārt, eksperti uzskata, ka nodokļa diferencēšanā jāievēro CO₂ aspekts pēc emisiju apjoma uz nobraukto km ar attiecīgo degvielu (skatīt 5.5. tabulu).

Ceturtkārt, LPG un citu alternatīvo degvielu patēriņš Latvijā ir neliels. Taču jāatzīst ka strauji aug automašīnu skaits, kas izmanto LPG (pēdējā gadā pieaudzis par 11,5 %) un LPG patēriņš (pēdējo 5 gadu laikā tas ir gandrīz trīskāršojies). Līdz ar to, eksperti uzskata, ka palielinājumam jābūt proporcionālam citu degvielu nodokļu palielinājumam, to diferencējot pēc oglekļa ietilpības uz vienu nobraukto km. Tomēr galvenā uzmanība būtu jāpievērš dīzeļdegvielai, kam ir tendence palielināties, bet nav adekvātas nodokļu politikas. Tādēļ, īstermiņā nodoklis LPG nebūtu palielināms, bet koriģējams ilgtermiņā, vadoties no pētījumiem par CO₂ citu kaitīgu vielu emisiju daudzuma šim produktam, kā arī ņemot vērā transportlīdzekļu nodokļu sloga faktisko diferencēšanu (skat. iepriekš).

Piektkārt, attiecībā uz kurināmo jau šobrīd Latvija pārsniedz ES minimālos līmeņus, tādēļ palielinājums nav nepieciešams, kamēr nav kopīgas nostājas visā ES. Turklāt, tas ietekmēs apkures tarifus un kopējo apsaimniekošanas maksu, kam jau tā ir tendence pieaugt citu pasākumu ietekmē (no 2016. gada 1. jūlija ar PVN apliks apsaimniekošanas maksu). Līdz ar to palielinājums varētu būt ilgtermiņā pēc ietekmes rūpīgas izvērtēšanas. Tādēļ eksperti piedāvā citādu nodokļa iespējamo palielinājumu ilgtermiņā (līdz 2020. gadam).

Sestkārt, akcīzes nodokļa degvielai palielināšana jāskata kontekstā ar citām nozares politikām, šajā gadījumā transporta un īpaši dzelzceļa pārvadājumu attīstību. Ņemot vērā, ka dzelzceļa transports ir videi draudzīgāks, nekā auto transports, būtu jāveicina šī transporta veida attīstība, kā tas ir noteikts par prioritāti arī NAP 2020. Ņemot to vērā, lai akcīzes nodokļa palielinājums dīzeļdegvielai negatīvi neietekmētu dzelzceļa transporta attīstību, turpmākajā periodā būtu vēlams paredzēt akcīzes nodokļa atmaksu (vai pilnīgi vai daļēji atbrīvojumu) atbilstoši Enerģijas nodokļa direktīvai. Piemēram, akcīzes nodokļa ieņēmumi no dīzeļdegvielas, kura izmantota dzelzceļa pārvadājumos, būtu jānovirza dzelzceļa infrastruktūras attīstībai ar mērķi dzelzceļa tīkla elektrifikācijas projekta līdzfinansēšanai. Elektrificēšanas rezultātā tiktu pāriets arī uz atbilstošu lokomotīvu izmantošanu, kas ir vēl videi draudzīgākas, tādējādi atsakoties no dīzeļdegvielas patēriņa nākotnē.

Septītkārt, lai nodoklis būtu viegli administrējams, likmju diferencēšanā saglabājama esošā piemērošana, proti EUR par litru, likmju noteikšanai par pamatu izmantojot CO₂ emisijas. Likmju koriģēšanā arī varētu izmantot citu kaitīgo emisiju (CO, NO_x, PM_{2,5}, smagajiem metāliem, benzopirēna u.c.) apmēru taču pētījumi rāda, ka šo emisiju apjoms ir atkarīgs no izmantotās degvielas, bet to lielā mērā ietekmē dzinēja tehnoloģiskie risinājumi, transportlīdzekļa kopšana, braukšanas stils, kā arī gaisa un motora temperatūra. Šo emisiju apjomu regulē arī ES transportlīdzekļu standarti (skatīt rekomendāciju par transporta nodokļiem). Taču degvielu tirdzniecības ierobežošana vai pilnīgs aizliegums būtu nosakāms administratīvi ar kvalitātes prasībām atbilstošos normatīvo aktu regulējumos⁵⁷.

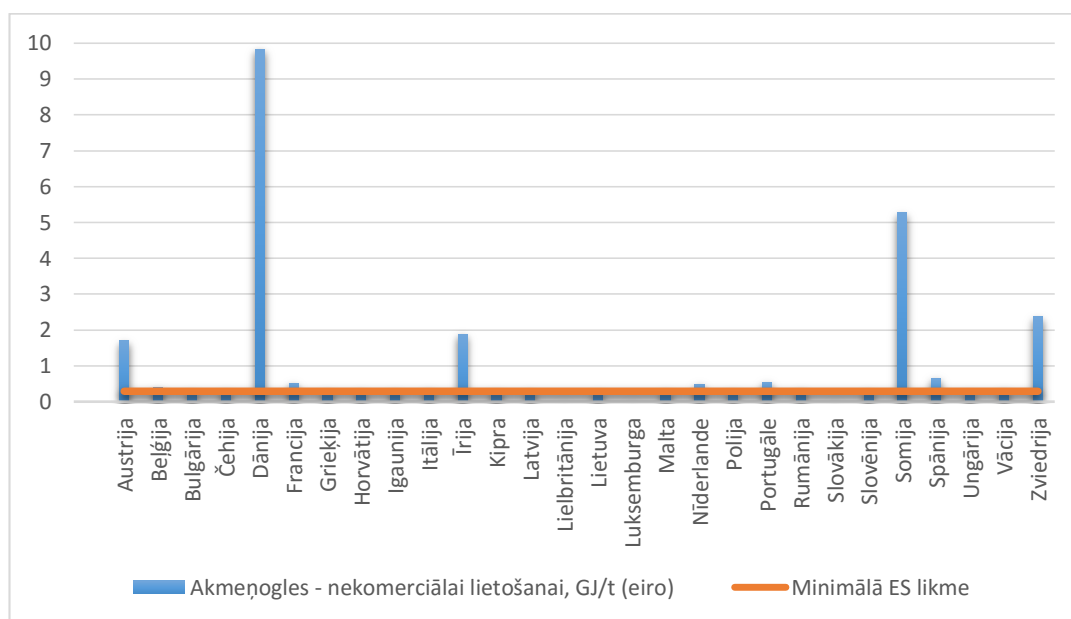
---

⁵⁷ Ministru kabineta noteikumi 2000. gada 26. septembrī Nr. 332 „Noteikumi par benzīna un dīzeļdegvielas atbilstības novērtēšanu”.

Akmeņoglēm pēc direktīvas 2003/96/EK no 2004. gada 1. janvāra ir noteikta minimālā likme gan komerciālai 0,15 EUR par GJ/t, gan nekomerciālai lietošanai – 0,30 EUR par GJ/t. Lielākā daļā ES valstu, tai skaitā arī Latvijā, ir ieviesta minimālā noteiktā likme akmeņoglēm nekomerciālai lietošanai (skatīt attēlu 5.1.), izņēmums – Lielbritānija un Slovākija, kur likme ir 0,00 EUR par GJ/t, bet Luksemburgā noteikta likme tikai komerciālai lietošanai. Dānijā likme vairāk kā 30 reizes pārsniedz noteikto – 9,83 EUR par GJ/t, bet Somijā vairāk kā 15 reizes – 5,27 EUR par GJ/t. Latvijā akmeņoglēm netiek piemērots akcīzes nodoklis, bet tās tiek apliktas ar DRN:

- Akmeņogles, kokss un lignīts (brūnogles) ar pavaddokumentos norādītu siltumspēju: 0,30 EUR par GJ;
- Akmeņogles, kokss un lignīts (brūnogles), ja pavaddokumentos nav norādīta siltumspēja: 8,54 EUR par tonnu.

Lai arī noteiktās likmes atbilst minimālajām ES prasībām, ņemot vērā akmeņogļu lielo oglekļa ietilpību un arī negatīvo ietekmi uz gaisa kvalitāti, kā arī to, ka tās nav vietējo resursu un Latvijā tiek izmantotas salīdzinoši maz, DRN likme akmeņoglēm būtu būtiski palielināma.

5.1. attēls Nodoklis akmeņoglēm ES nekomerciālai lietošanai (GJ/t, EUR) ⁵⁸

⁵⁸ http://ec.europa.eu/taxation_customs/index_en.htm

5.5. tabula. Ieteikumi nodokļu izmaiņām degvielām un kurināmajam

Preču nosaukums	01.01.2015.	No 01.01.2016	ES minimālais līmenis	ES vidēji	EK/Starptautisko ekspertu ieteiktā nodokļu likme	Latvijas ekspertu ieteicamā nodokļa likme (2018-2020)	Komentārs
Svinu nesaturošs benzīns, par 1000 litriem	411,21	436	359	519	411	411- 436	Latvija no 2016. gada 1. janvāra palielina akcīzes nodokli benzīnam, lai gan no vides aspekta bija nepieciešams vairāk palielināt tikai dīzeļdegvielai. Piekrītam starptautisko ekspertu ierosinātai likmei. Jāatzīmē, ka Saeima ar 2016.g. nolēma jau palielināt nodokli, līdz ar to benzīnam jau tiks noteikta augstāka likme, iepriekšējā likme būtu izmantojama par pamatu (bāzi) citu degvielu likmju lieluma noteikšanai
Svinu saturošs benzīns, par 1000 litriem	455,32	455,32	421	585		455,32	
Dīzeļdegviela (gāzeļļa), par 1000 litriem	332,95	341	330	427	445	381,71	Starptautisko ekspertu piedāvātā likme ir par augstu, pārrēķinot pēc CO ₂ uz km ir mazāka nepieciešama

Dīzeļdegviela (gāzeļļa) komerciāliem nolūkiem, par 1000 litriem			330		131	330,00	ES pieļauj diferencēt nodokli, mazāku komerciālam transportam, bet ne mazāku par minimālo. Taču, tas radīs administrēšanas slogu. Turklāt, nav skaidrs, kā starptautiskie eksperti piedāvā vēl mazāku.
Benzīna un etilspirta maisījums, ja absolūtā spirta saturs gala produktā no 70 līdz 85 tilpumprocentiem no kopējā produkta daudzuma, par 1000 litriem	123,36	131	107,7			123,36	Latvija no 2016. gada 1. janvāra palielina akcīzes nodokli arī šim benzīnam, lai gan no vides aspekta bija nepieciešams vairāk palielināt tikai dīzeļdegvielai.
Dīzeļdegvielas un rapšu sēkļu eļļas vai no rapšu sēkļu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas maisījums, ja rapšu sēkļu eļļas vai	332,95	341	330			381,71	Likme piesaistīta dīzeļdegvielas likmei

biodīzeļdegvielas saturs gala produktā 5 līdz 30 (neieskaitot) tilpumprocenti, par 1000 litriem								
Rapšu sēklu eļļa (izmanto par degvielu vai kurināmo) un biodīzeļdegviela, ja tā pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, par 1000 litriem	0	0	0			0	Saglabājama esošā politika	
Degvieleļļa (mazuts), par 1000 kg	15,65	15,65	15	70		68	65,03	Starptautisko ekspertu piedāvātā likme ir par augstu, pārrēķinot pēc CO ₂ uz kg ir mazāka nepieciešama
Naftas gāzes, par 1000 kg	161	206	125	82		571	206 - 230,60	Starptautisko ekspertu piedāvātā likme ir par augstu, pārrēķinot pēc CO ₂ uz km ir mazāka nepieciešama, turklāt samērīgam palielinājumam ar dīzeļdegvielu. Ņemot vērā, ka naftas gāze ir videi draudzīgāka un pagaidām tirgus daļa ir neliela, īstermiņa saglabājama esošā likme un

							palielinājums piemērojams vidējā termiņā (piemēram, ar 2020.g.).
Naftas gāzes komerciāliem nolūkiem, par 1000 kg	161	206	125		161	161,00	ES pieļauj diferencēt nodokli, mazāku komerciālam transportam, bet ne mazāku par minimālo. Taču, tas radīs administrēšanas slogu.
Naftas gāzes, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 kg	0	0	0	111	66	0	Starptautisko ekspertu piedāvātā likme ir par augstu, pārrēķinot pēc CO ₂ uz kg ir mazāka nepieciešama. Turklāt, sociāli ekonomisku apsvērumu dēļ pagaidām nevajadzētu palielināt vispār.
Dīzeļdegviela, degviellejla un petroleja, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 litriem	56,91	56,91	21	179	68	56,91	Starptautisko ekspertu piedāvātā likme ir par augstu, pārrēķinot pēc CO ₂ uz kg ir mazāka nepieciešama
Dīzeļdegviela, degviellejla un petroleja, ja rapšu sēklu eļļas vai no rapšu sēklu eļļas iegūtas biodīzeļdegvielas saturs gala produktā ir	21,34	21,34	21			21,34	Saglabājama esošā politika

vismaz 5 % no kopējā produktu daudzuma, kuru izmanto par kurināmo, par 1000 litriem							
Dīzeļdegviela (gāzeļļa) un dīzeļdegviela (gāzeļļa), kurai ir pievienota no rapšu sēklām iegūta biodīzeļdegviela, ja attiecīgie naftas produkti tiek iezīmēti (marķēti) un ja tos izmanto traktortehnikā un lauksaimniecības pašgājējmašīnās lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei, kā arī tādas meža	50	50	0			50,00	Saglabājama esošā politika Šī likme ir spēkā kopš 2015.gada 1.jūlija (iepriekš 0) Minimālā Eiropas Komisijas noteiktā likme lauksaimniecībā izmantojamajai dīzeļdegvielai ir 21 EUR par 1000 litriem degvielas.

vai purva zemes apstrādei, kur kultivē dzērvenes vai mellenes, un zemes zem zivju dīķiem apstrādei, par 1000 litriem							
--	--	--	--	--	--	--	--

5.4 Rekomendācijas attiecībā uz Dabas resursu nodokli

Minerālresursi:** nodoklis minerālresursu ieguvei veicinātu tirgū izmantot otrreiz pārstrādātus minerālus (tādus kā būvniecības atkritumi). Tas ir saskaņā ar iniciatīvu “Resursu efektīva izmantošana Eiropā”⁵⁹. Minerālresursi pašlaik Latvijā tiek aplikti ar nodokli pēc to svara vai tilpuma. Piemēram, par smilti – 0,43 EUR par m³ un par kaļķakmeni – 0,28 EUR par m³. Tiek ieteikts **palielināt nodokļu likmes līdz 2,40 EUR par tonnu no 2017. gada un atstāt tās nemainīgas. Kaut arī pašreizējais nodoklis ietver lielāko vairumu izmantojamo materiālu, būtu nepieciešams to izpētīt, lai ikviens no materiāliem tiek aplikts ar nodokli.

Ekspertu viedoklis

VARAM ir iesniedzis grozījums DRN likumā no 2016. gada 1. jūlija paredzot palielināt DRN likmes par dabas resursu ieguvei augsnei no 0,43 uz 0,86 EUR/m³, ģipšakmenim no 0,57 uz 0,60 EUR/m³, kūdrai no 0,55 uz 0,66 EUR/m³. Pārējās likmes paliek nemainīgas un svārstās no 0,14 EUR/m³ smilšmāla līdz 1,42 EUR/m³ šūnakmeņa.

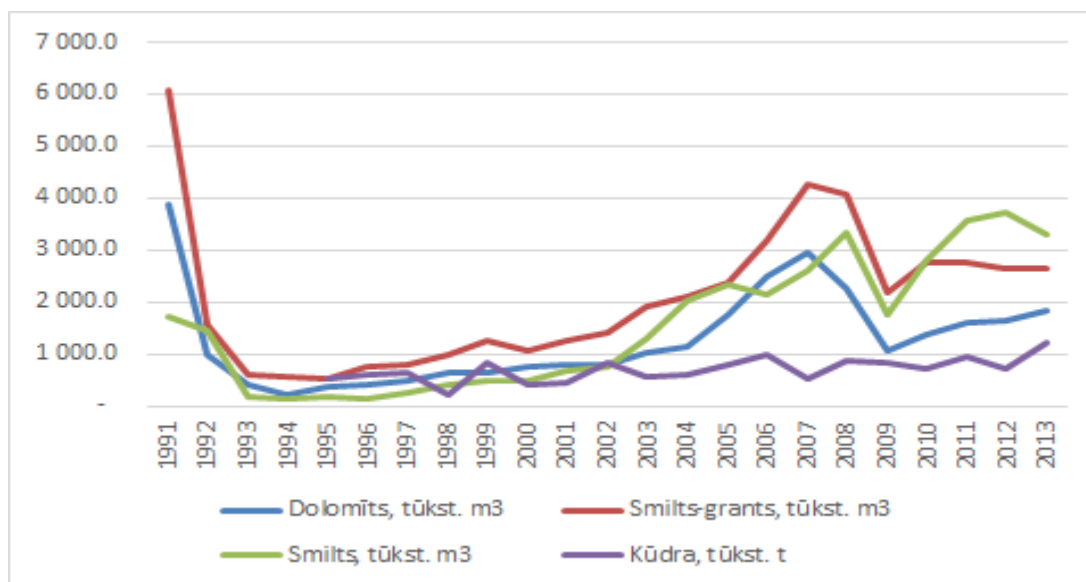
Rekomendācijās piedāvātā likme ir līdzīga tai, kas tiek maksāta par resursu ieguvei Rietumeiropā, piemēram Lielbritānijā tā ir 2 £/t smilšu vai grants⁶⁰. Taču, palielinot DRN par dabas resursu ieguvei, ir jāvērtē resursu pieejamība attiecīgajā valstī un arī tā ietekme uz tautsaimniecības attīstību, brīvo konkurenci ES un tirgu kopumā. Piedāvātā likme ir ļoti augsta un nav pamatota. Iegūtie materiāli tiek izmantoti dažādos ražošanas procesos, būvniecībā un citur, tādēļ tas palielinās uzņēmumu izmaksas. Palielinot DRN, nodokļu ieņēmumiem jābūt novirzītam nepieciešamajām vides programmām un attiecīgo dabas resursu pārvaldības izpētei.

Liela daļa ar DRN apliekamo derīgo izrakteņu tiek izmantoti celtniecībā un remonta darbos. Šo materiālu ieguves dinamika lielā mērā ir saistīta ar ekonomiskās attīstības tendencēm (sk. 5.2. attēlu) nevis nodokļa likmes lielumu. Tāpēc lietderīgāks derīgo izrakteņu nodokļa mērķis būtu veicināt radīto būvgružu otrreizēju izmantošanu.

⁵⁹ European Commission (2011) *Roadmap to a Resource Efficient Europe*, COM(2011) 571 final, http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/about/roadmap/index_en.htm

⁶⁰ Environmental taxes, reliefs and schemes for business, <https://www.gov.uk/green-taxes-and-reliefs/aggregates-levy>

Diemžēl vēl joprojām liela daļu būvgružu tiek apglabāti atkritumu poligonos un līdz ar to atkritumu apglabāšanas nodoklis arī ir būtisks instruments, kura uzdevums būtu stimulēt būvgružu otrreizēju pārstrādi. Šī iniciatīva arī būtu saskaņā ar EK Aprites ekonomikas ceļakartē nosprausto mērķu īstenošanu. Ieteiktais mērķis varētu būt līdz 2020. gadam panākt, lai 90 % no radītajiem būvgružiem (izņemot bīstamos atkritumus) tiek pārstrādāti vai atkārtoti izmantoti.

5.2. Attēls. Derīgo izrakteņu ieguve Latvijā (Avots: LVGMA)

Salīdzinot uz 2016. gada 1. jūliju piedāvātās DRN likmes ar derīgo izrakteņu pieejamību (krāja/ieguve), var secināt, ka smiltīm, mālsmiltīm, smilšmālam un alerītam ir salīdzinoši neliela resursu pieejamība un viena no zemākajām nodokļa likmēm (sk. 5.6. tabulu).

5.6. tabula. Derīgo izrakteņu pieejamība (gados) pie pašreizējiem ieguves tempiem un no 2016. gada 1. jūlija piemērojamās DRN likmes

Resursi	Resursu pieejamība (gados)*	DRN (EUR/m3)
Ģipšakmens	971	0.60
Kaļķakmens	1349	0.28
Dolomīts	860	0.36
Māls	862	0.21

Kvarca smilts	12595	0.45
Smilts-grants	189	0.36
Smilts	122	0.21
Mālsmilts un smilšmāls		0.14
Aleirīts		0.14
Kūdra	1152	0.55
Sapropelis	773	0.71
Dziedn. dūņas	1028	0.71

* Resursu pieejamība (gados) tika aprēķināta dalot LVĢMA Derīgo izrakteņu bilancē minēto izrakteņu krāju ar pēdējo 6 gadu vidējo derīgo izmantojot vidējos ieguvu.

Rekomendācija

Atkritumu apglabāšana: atkritumu nodokļiem jāveicina atkritumu apsaimniekošanas uzlabošana un direktīvas 2008/98/EK par atkritumiem 11. panta mērķu sasniegšana. Direktīvas 28. pants nosaka, ka, veidojot atkritumu apsaimniekošanas plānus, ir jāizvērtē ekonomisko instrumentu pielietošana. Poligonu nodokļi arī nodrošinātu atkritumu hierarhijas ievērošanu. 2012. gadā Latvijā apglabāto atkritumu daudzums poligonos (tieši vai netieši) bija 40 %, izņemot būvniecības atkritumus un piesārņoto augsni.⁶¹ Tas ir daudz mazāk nekā 2010. gadā (72 %), bet ir iespējams vēl samazināt apglabāto atkritumu daudzumu. Atkritumu apglabāšanas likme ir samērā zema: 12 EUR par tonnu sadzīves atkritumiem. Pagājušajā gadā VARAM veica pētījumu par atkritumu apglabāšanu.⁶² Pēc šī pētījuma tika secināts, ka katru gadu jāpalielina nodokļu likme par 3 EUR par tonnu, sākot no 2015. gada, lai 2020. gadā par sadzīves atkritumiem būtu jāmaksā 30 EUR par tonnu, bet par būvniecības atkritumiem - 40 EUR par tonnu. Kā arī jāpalielina nodokļu likme bīstamiem atkritumiem katru gadu par 3 %, 2020. gadā sasniedzot 42,47 EUR par tonnu. Mēs iesakām līdz 2020. gadam nodokļu likmi nebīstamo atkritumu apglabāšanai palielināt vismaz līdz 50 EUR par tonnu. Savlaicīgas nodokļu likmju izmaiņas palīdzēs ieviest izmaiņas atkritumu

⁶¹ Eurostat (2014) Landfill Rate of Waste Excluding Major Mineral Wastes, Accessed 14th October 2014, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=t2020_rt110&tableSelection=1

⁶²

http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/publikacijas/petijumi/vide/Atkritumi/poligonu_likmes_novertjums_Final.pdf

*apsaimniekošanā, kā arī sasniegt Eiropas 2020 mērķus. Mēs iesakām, ka šī **nodokļa likmes tiek piesaistītas inflācijas rādītājiem**. Lai nodrošinātu to, ka atkritumi no poligoniem netiek novirzīti tikai to sadedzināšanai, tajā pašā laikā, kad tiek palielināts atkritumu apglabāšanas nodoklis (līdz 2020. gadam periodā) ir jāievieš **atkritumu sadedzināšanas nodoklis**, līdz 15 EUR par tonnu. Līdzīgs nodoklis ir jāievieš arī **mehāniskajām atkritumu šķirošanas iekārtām**. Mēs iesakām, ka nodokli piemēro arī tiem atkritumiem, kurus sagatavo, lai eksportētu uz citu valsti sadedzināšanai, lai izskaustu izvairīšanos no nodokļa nomaksas, ja atkritumus eksportē sadedzināšanai uz valsti, kurā šāds nodoklis netiek piemērots. Šīs likmes ir zemākas, nekā augstākās likmes ES (piemēram, Dānijā), tāpēc jāveicina atkritumu apsaimniekošana, palielinot nodokļu likmes, saskaņā ar iniciatīvu par Resursu efektīvu izmantošanu Eiropā.⁶³*

Ekspertu viedoklis

Latvijā būtu jāvērtē atkritumu apglabāšanas nodokļa ieviešana kontekstā ar citiem pasākumiem - depozīta sistēmas ieviešanu, nodokļu politiku preču iepakojumam u.c. Papildus jāņem vērā Latvijas nodokļu maksātāju augstā vēlme izvairīties no nodokļu nomaksas un pie augstām atkritumu apglabāšanas izmaksām pieaugoša vēlme atkritumus apglabāt neatļautās vietās. Izvairīšanās no nodokļiem un atkritumu apglabāšanas neatļautās vietās nav sveša arī citās valstīs. Tā, piemēram, Lielbritānijā pēc atkritumu apglabāšanas nodokļa paaugstināšanas tika konstatēts neliels nelegālo izgāztuvju skaita pieaugums (Eunomia 2010). Kā efektīvs līdzeklis šādos gadījumos ir sodu piemērošana, taču tam ir nepieciešami formāli un neformāli kontroles mehānismi, kuri Latvijas gadījumā ir nepietiekami. Šajā ziņā Latvijai jāturpina darbs pie sabiedrības informēšanas pasākumiem un nelikumīgu darbību efektīvas apkarošanas. Neskatoties uz to, nodokļi atkritumu apsaimniekošanā tiek uzskatīti par efektīvu politikas instrumentu (Lesser et al. 1997; Hogg et al. 2011; Watkins et al. 2012), bez kā nebūtu iedomājama mūsdienīga atkritumu apsaimniekošana.

DRN par atkritumu apglabāšanu var būt dažādi mērķi. Piemēram, rast līdzekļus investīcijām atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībai, nodrošināt izvairīto politikas mērķu sasniegšanu - samazināt apglabāto atkritumu apjomu vai papildināt

---

⁶³ European Commission (2011) *Roadmap to a Resource Efficient Europe*, 20th September 2011, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0571&from=EN>

valsts vispārējo budžetu. Nodoklis atkritumu apglabāšanai var tikt pielietots, lai atkritumu apsaimniekošanas izmaksās iekļautu ar atkritumu apsaimniekošanu saistītās ārējās izmaksas. Šāda pieeja ir izmantota Izraēlā un sākotnēji arī Lielbritānijā. Taču šo valstu pieredze rāda, ka ārējās izmaksas atkritumu noglabāšanai ir aptuveni 10 EUR par tonnu, kas ir nepietiekami, lai panāktu izmaiņas atkritumu apsaimniekotāju uzvedībā un samazinātu apglabāto atkritumu apjomu.

Otra pieeja saistās ar kopējām atkritumu apsaimniekošanas izmaksām, ko veido atkritumu apsaimniekošanas maksa un izmaksas par šķirošanu un pārstrādi. Tātad no vienas vai otras komponentes apmēra atkarīgi arī atkritumu apsaimniekotāju uzvedība. Līdz ar to DRN likmes apmērs jāskata kontekstā ar alternatīvām jeb šķirošanas un pārstrādes izmaksām, kā arī šķirošanas un pārstrādes kapacitāti.

Kopējās atkritumu apsaimniekošanas izmaksas var aprēķināt, izmantojot 1. formulu

$$I_K = A_K * I_S + A_A * (T + L) + A_P * I_P \quad (1.)$$

Kur:

I_K – atkritumu apsaimniekošanas kopējās izmaksas;

A_K – kopējais atkritumu daudzums;

I_S – izmaksas par atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu un uzglabāšanu;

A_A – apglabātais atkritumu daudzums;

T – tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos;

L – DRN likme;

A_P – pārstrādātais atkritumu daudzums;

I_P – šķirošanas un pārstrādes izmaksas.

Līdz ar to, jo lielāka DRN likme, jo lielākas kopējās izmaksas, ja nemainās citas komponentes. Tomēr dati liecina, ka mainoties DRN likmei mainās arī citas komponentes (A_A un A_P). Turklāt kopējās atkritumu apsaimniekošanas izmaksas ietekmē arī atkritumu apjoms. Pārstrādājot lielāku apjomu atkritumu, pārstrādes robežizmaksas samazinās. Citiem vārdiem sakot, pārstrādāt mazu atkritumu daudzumu nav izdevīgi, jo tas nesedz izdevumus (investīcijas iekārtās, darba algas utt). Savukārt pieaugot pārstrādes apjomiem, fiksētās izmaksas nemainās, līdz ar to, atkritumu pārstrāde kļūst izdevīgāka.

Turpretim apglabāšanas apjomam ir pavisam cits iespaids uz robežizmaksām. Proti, palielinoties atkritumu apglabāšanas apjomam, robežizmaksas mainās maz, jo fiksētās izmaksas ir krietni mazākas (nav, piemēram, investīciju pārstrādes iekārtās). Savukārt nešķirotu atkritumu apsaimniekošanas izmaksas ir krietni lielākas par citu konkrētu šķirotu atkritumu apsaimniekošanas izmaksām (Bendere et al. 2013).

Līdz ar to, lai novērtētu, kāds būtu optimālais DRN likmes lielums, svarīgāk ir noteikt pārstrādes robežizmaksas. DRN likmei jābūt tādai, lai pie faktiskā kopējā atkritumu apjoma, DRN likmes papildus veidotais slogs radītu lielākas robežizmaksas apglabāšanai, nekā pārstrādes robežizmaksas.

Palielinot atkritumu apglabāšanas izmaksas, tiks veicināta atkritumu dalīta vākšana un šķirošana. Taču DRN likmes pieaugumam ir jānotiek, paralēli attīstot sadzīves atkritumu dalītās vākšanas sistēmas, ar mērķi veicināt atkritumus šķirošanu un samazināt nešķirotu sadzīves atkritumu apjomu. Ņemot vērā, ka atkritumu pārstrādes attīstībai tiek piešķirts valsts atbalsts un līdzfinansējums no ES fondiem, šie aspekti dod papildus pozitīvu ietekmi uz atkritumu apglabāšanas alternatīvu plašāku ieviešanu praksē.

Diemžēl arī šī pieejas izmantošana ir ierobežota, jo, pirmkārt, trūkst precīzas informācijās par dažādu atkritumu veidu pārstrādes izmaksām, un, otrkārt, ir liels mainīgo daudzums un sarežģītas to savstarpējās mijiedarbības, ko praksē ir grūti prognozēt un precīzi izvērtēt.

Tādēļ DRN likmes būtu jānosaka, ņemot vērā citu valstu pieredzi un uzdevumu 2020. gadā sasniegt valsts nospraustos atkritumu apsaimniekošanas mērķus – apglabāt ne vairāk kā 35 % bioloģiski noārdāmo atkritumu no 1995. gada līmeņa, t.i. apglabāt ne vairāk kā 161 tūkstošus tonnu bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu, pārstrādāt vismaz 50 % radīto sadzīves atkritumu. Apmēram puse radīto sadzīves atkritumu ir bioloģiski noārdāmie atkritumi, bet to īpatsvars apglabātajos atkritumos 2012. gadā bija 57 % (Bendere et al. 2013). Atbilstoši VARAM prognozēm sadzīves atkritumu apjoms Latvijā samazināsies, 2020. gadā sasniedzot nepilnus 647 tūkstošus tonnu. Saglabājoties iepriekšējai proporcijai, var paredzēt, ka 2020. gadā Latvijā tiks radīti 325 tūkstoši tonnu bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu. Lai izpildītu nospraustos

politikas mērķus, apglabāto sadzīves atkritumu apjoms 2020. gadā nedrīkstētu pārsniegt 323 500 tonnas.

DRN ieņēmumi par sadzīves atkritumu apglabāšanu poligonos ir jāizmanto investīcijām atkritumu otrreizējās pārstrādes un atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras attīstībai. Faktiski nodokļu likme būtu papildus jākorrigē atkarībā no nepieciešamo investīciju apjoma un valsts atbalsta lieluma. Proti, zinot skaidri nepieciešamās investīcijas un valsts atbalsta lielumu, būtu jānosaka sasniedzamie nodokļa ieņēmumi un tādējādi nepieciešamais DRN apmērs. Alternatīva pieeja būtu palielināt DRN likmes tajos gados, kad tiek atvērtas un palaistas jaunas atkritumu pārstrādes jaudas. Tādējādi DRN likmes tiktu saskaņotas ar atkritumu apsaimniekošanas alternatīvu attīstību. Taču šādā gadījumā DRN ieņēmumus būtu grūtāk sasaistīt ar nepieciešamajām investīcijām atkritumu pārstrādes jaudu būvniecības periodam.

Attiecībā uz būvniecības atkritumiem Latvijā – nospraustais mērķis 2020. gadam ir pārstrādāt 70 % radīto būvniecības atkritumu. Atbilstoši VARAM prognozēm, 2020. gadā tiks radīti vairāk kā 200 tūkstoši tonnu būvniecības atkritumu. Līdz ar to atkritumu poligonos 2020. gadā nedrīkst apglabāt vairāk kā 60 tūkstošus tonnu būvniecības atkritumu. Taču šajā gadījumā jāņem vērā arī pieejamo datu zemais ticamības līmenis, jo, pēc ekspertu domām, liela daļa būvniecības atkritumu, it īpaši tie, kas rodas nelielu individuālu celtniecības un remontdarbu rezultātā, netiek reģistrēti, uzskaitīti un nonāk vai nu sadzīves atkritumu konteineros vai tiek nelikumīgi deponēti.

Attiecībā uz bīstamo atkritumu apglabāšanu Latvijai nav noteikti konkrēti politikas mērķi. Tādēļ šajā gadījumā DRN likmes būtu pielīdzināmas šo atkritumu veidu pārstrādes izmaksām (alternatīvām). Diemžēl Latvijā trūkst pētījumu, kas parādītu bīstamo atkritumu pārstrādes izmaksas. Taču jāņem vērā bīstamo atkritumu vides slodzes un ārējās vides un sociālās izmaksas, kas ir salīdzinoši augstākas par SA ietekmēm.

Latvijā šobrīd ir viens no zemākajiem DRN par atkritumu apglabāšanu Eiropas Savienībā, un tas ir būtiski zemāks nekā Lietuvā un Igaunijā, proti, Latvijā šobrīd noteiktā likme par sadzīves atkritumu apglabāšanu ir 12 EUR/t; Lietuvā nodokļa likme

2016. - 2020. gadā kāps no 21,72 EUR/t līdz 44,89 EUR/t; Igaunijā nodokļa likme par sadzīves atkritumu apglabāšanu ir 29,84 EUR/t.

Lai veicinātu Latvijas Republikas saistību izpildi attiecībā uz atkritumu pārstrādi un reģenerāciju, kā arī samazinātu poligonos apglabājamo atkritumu apjomu, DRN likmes par sadzīves, būvniecības un bīstamo atkritumu apglabāšanu nepieciešams vēl paaugstināt. Lai sasniegtu noteikto mērķi, DRN likmi atkritumu apglabāšanai poligonos ir nepieciešams palielināt, kā to piedāvā arī VARAM (skat tabulu 5.7.).

5.7. tabula. Nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu no 2016. gada 1. jūlija

Nr. p.k.	Atkritumu veids	No 2016.07.01. - 2016.12.31. (EUR)	No 2017.01.01. - 2017.12.31. (EUR)	No 2018.01.01. - 2018.12.31. (EUR)	No 2019.01.01. - 2019.12.31. (EUR)	No 2020.01.01. (EUR)
1.	Sadzīves atkritumi tonnās	22,00	25,00	30,00	35,00	40,00
2.	Bīstamie atkritumi tonnās	40,00	45,00	50,00	55,00	60,00

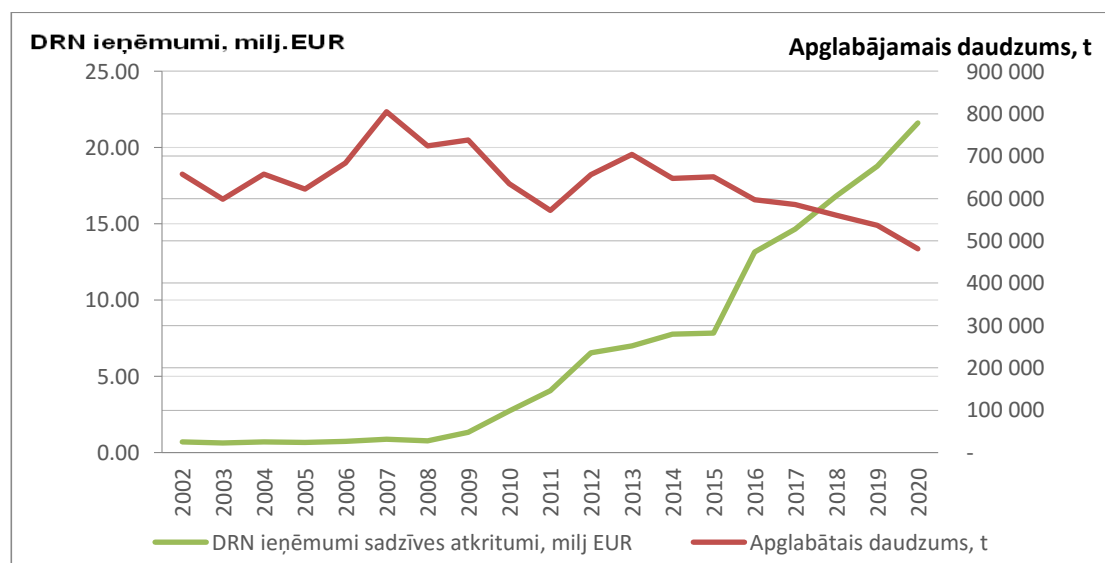
Avots: Likumprojekts "Grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā", 2015

Izvērtējot VARAM piedāvāto palielinājumu līdz 2020. gadam jau sasniegt 40 EUR/t sadzīves atkritumiem un 60 EUR/t bīstamiem atkritumiem, eksperti uzskata, ka tas ir adekvāti, lai sasniegtu nospraustos mērķus samazināt apglabājamo atkritumu apmēru. Vienlaicīgi aktīvi jādome par sistēmas piemērošanu praksē, proti, lai iesaistītās puses būtu ieinteresētas vairāk šķirot atkritumus, tādēļ mazinot DRN slogu.

Vadoties no ārvalstu pieredzes DRN likme nav vienīgais aspekts, kas jāņem vērā atkritumu apglabāšanas izmaiņu novērtēšanā. Tādēļ, izmantojot ekonometriskās datu analīzes metodes, var veikt dažādu faktoru ietekmes novērtējumu uz sadzīves atkritumu apglabāšanu Latvijā. Būtu jāsalīdzina DRN likmes, iedzīvotāju skaita un IKP izmaiņu ietekme uz izmaiņām apglabāto atkritumu apjomā. Turklāt analīzē jāiekļauj arī otrreizēji pārstrādāto atkritumu apjoma izmaiņas, kā arī pārstrādes tehnoloģiju attīstība un iespēju palielināšanās.

Tādējādi, prognozējot atkritumu apjoma izmaiņas nākotnē, balstoties uz pieņēmumiem un ietekmējošo rādītāju (faktoru) izmaiņām, regresijas analīze parāda, ka minētie faktori izskaidro 50 % no apglabāto atkritumu apjoma izmaiņām, bet lielāko ietekmi rada iedzīvotāju skaita izmaiņas (tajā skaitā migrācija, kas saistīta ar vispārējo ekonomisko situāciju). Palielinot DRN likmi, ietekme uz sadzīves atkritumu apglabāšanas apjomu būs neliela.

Palielinot arī turpmāk nodokli, atkritumu apjoms ik gadu varētu kristies par 5 - 10 % (sk. attēlu 5.3.), taču tikai ar nosacījumu, ja palielināsies pārstrādes apjoms un pārstrāde izmaksu ziņā būs izdevīgāka.

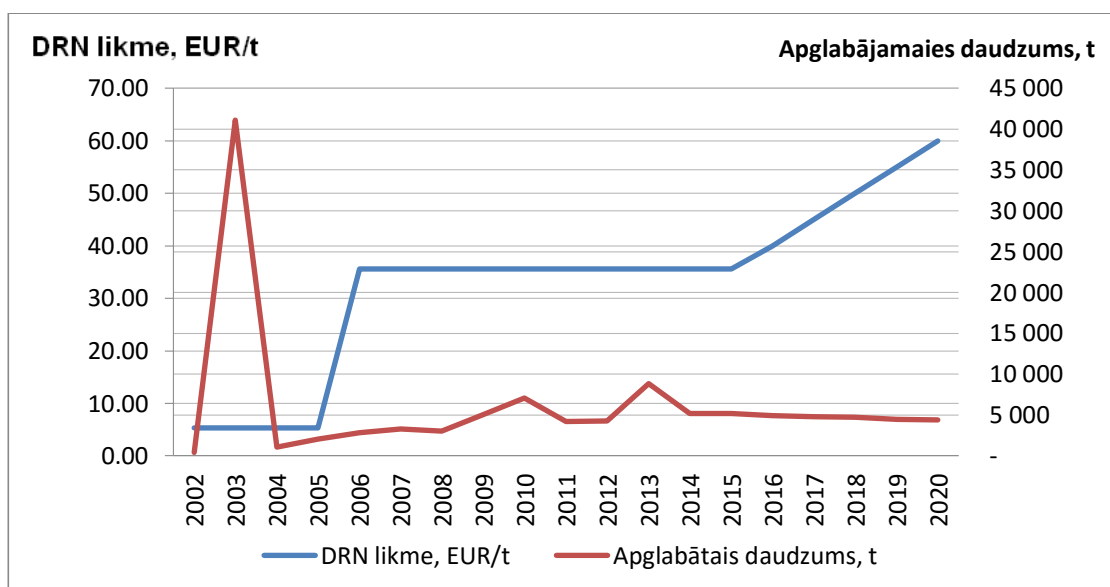
5.3. attēls. DRN likmes izmaiņu ietekmes uz apglabājamo sadzīves atkritumu apjomu novērtējums

Līdzīga analīze tika veikta arī attiecībā uz būvniecības un bīstamiem atkritumiem. Arī šeit analīze parāda, ka lielāka ietekme bija nevis DRN likmei (bīstamiem atkritumiem tā nav mainījies pēdējos gados), bet citiem faktoriem.

Būvniecības atkritumu apjoms cieši saistīts (korelē) ar ekonomisko situāciju un būvniecības attīstību. Pieaugot būvniecības apgrozījumam 2009. gadā, pieauga arī atkritumu apjoms, bet krīzes laikā tas krietni saruka. Tā kā turpmākajos gados būvniecības nozarē tiek prognozēts mērens attīstības temps, autori prognozē arī līdzīgas svārstības būvniecības atkritumos. Novērtējot faktoru būtiskumu, tika konstatēts, ka

būvniecības atkritumos lielāko ietekmi tomēr dod DRN likme, iedzīvotāju skaits un būvniecības nozares radītā pievienotā vērtība. Tādējādi, izmantojot iegūtos datus, var prognozēt būvniecības atkritumu apjoma izmaiņas nākotnē, balstoties uz minētajiem pieņēmumiem un ietekmējošo faktoru izmaiņām.

Savukārt bīstamos atkritumos vairāk ietekmē pārstrādes iespējas, kā arī ekonomiskā situācija. Tā kā DRN likme bīstamo atkritumu apglabāšanai poligonos nav mainījies kopš 2006. gada, šī faktoru regresijas analīzē izmantot nav iespējams, bet varētu ņemt vērā IKP, iedzīvotāju skaita un pārstrādāto atkritumu daudzumu. Tādējādi, prognozējot atkritumu apjoma izmaiņas nākotnē, apglabātajam bīstamo atkritumu apjomam ik gadu jāsamazinās par 4 % (sk. attēlu 5.4.).

5.4. Attēls. DRN likmes izmaiņu ietekmes uz apglabājamo bīstamo atkritumu apjomu novērtējums.

Vidējais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos Latvijā 2013. gadā sastādīja 65 EUR/t, ar svārstībām reģionos no 20 EUR/t līdz 130 EUR/t. No kopējiem mājsaimniecības izdevumiem atkritumu apsaimniekošana procentuāli uz iedzīvotāju sastāda 0,65 %. Līdz ar to var secināt, ka DRN pieaugums par atkritumu apglabāšanu neradīs būtisku ietekmi uz mājsaimniecību kopējo budžetu.

Vienlaikus, piemērojot lielāku DRN likmi par sadzīves atkritumu apglabāšanu, palielināsies ieņēmumi pašvaldību vides aizsardzības speciālajos budžetos un

pašvaldībām arī būs iespējas rast līdzekļus dažādu veidu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmu pilnveidošanai, tajā skaitā projektiem un pasākumiem, kas izglīto un informē iedzīvotājus par dažādu atkritumu veidu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību un atkritumu efektīvu apsaimniekošanu.

Atbalstam ierosinājumu noteikt DRN **atkritumu sadedzināšanai un mehāniskajām atkritumu šķirošanas iekārtām** 15 EUR par tonnu. Atkritumu sadedzināšanas sistēmas rada būtiskas emisijas gaisā un apdraud atkritumu apjoma samazināšanas un otrreizējās pārstrādes mērķu izpildi. Atkritumu sadedzināšanā radītos pelnus ir ieteicams klasificēt kā bīstamos atkritumus, līdzīgi kā Zviedrijā, jo tajos ir augstas smago metālu u.c. bīstamu vielu koncentrācijas. Savukārt mehāniskās šķirošanas iekārtas rada zemas kvalitātes pārstrādājamus materiālus. Lielāks atbalsts ir jāparedz atkritumu apjoma samazināšanai un otrreizējai pārstrādei, t.sk. kompostēšanai.

Atbalstam arī ierosinājumu nodokli piemērot atkritumiem, kurus sagatavo eksportēt uz citu valsti sadedzināšanai, lai izskaustu izvairīšanos no nodokļa nomaksas, ja atkritumus eksportē sadedzināšanai uz valsti, kurā šāds nodoklis netiek piemērots.

Rekomendācija:

Vienreizlietojamo maisiņu nodoklis: kad plastmasas maisiņi nonāk apkārtējā vidē, tie rada daudz vides problēmu, it īpaši, kad tie nonāk upēs un jūrās. Vēl vairāk valstīs, kurās ir daudz tūristi, plastmasas maisiņi var atbaidīt valsts apmeklētājus. Līdzšinējā pieredze liecina, ka apliekot ar nodokli vienreizējos plastmasas maisiņus, tas būtiski samazina patērētāju vēlmi tos izmantot, kā arī veicina patērētājus lietot atkārtoti izmantojamus maisiņus. 2013. gadā EK ieviesa direktīvu, lai samazināt plastmasas masiņu daudzumu ES. Latvijā ir nodoklis plastmasas maisiņiem, bet nodoklis tiek aprēķināts pēc svara, nevis par vienu plastmasas maisiņu. Lielākoties efektīvā nodokļu likme ir mazāka par 0,01 EUR par vienu maisiņi. Iesakām Latvijai noteikt **maisīņu nodokli par vienu maisiņu un to palielināt, lai nosegtu visas vienreizlietojamo maisiņu pārstrādes izmaksas. Nodokļa likme jāpalielina līdz 0,10 EUR par vienu maisiņu no 2016. gada un tai nevajadzētu mainīties.**

Ekspertu viedoklis

Latvijā plastmasas maisiņi ar paaugstinātu DRN tiek aplikti jau no 2008. gada. Tiek piemērota diferencēta likme atkarībā no maisiņu svara, un likme tiek aprēķināta nevis uz maisiņu, kā rekomendācijās minēts, bet gan pēc svara.

Eiropas Komisija ir papildinājusi Direktīvu 94/62/EK, nosakot dalībvalstīm pienākumu samazināt plastmasas maisiņu, kuru biezums ir mazāks par 0,05 mm patēriņu Kopienā. Šīs direktīvas īstenošanai dalībvalstīm jāveic pasākumi (viens vai abi):

- a) kuri līdz 2019. gada 31. decembrim nodrošina, ka gada patēriņa apjoms nepārsniedz 90 vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus uz vienu cilvēku, bet līdz 2025. gada 31. decembrim – 40 vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus uz vienu cilvēku, vai līdzvērtīgus mērķus izsakot svara vienībās. Valsts patēriņa mērķos var neiekļaut ļoti vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus;
- b) kuri līdz 2018. gada 31. decembrim nodrošina, ka vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus preču vai ražojumu tirdzniecības vietās neizsniedz bez maksas, ja vien nav īstenoti vienlīdz efektīvi instrumenti. Minētajos pasākumos var neiekļaut ļoti vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus.

VARAM piedāvā no 2016. gada 1. jūlija par vairāk kā 20 % palielināt DRN par maisiņiem:

- a) kuru svars nepārsniedz 0,003 kg (1000 maisiņu svars nepārsniedz 3 kg) likme tiek palielināta no 3,70 līdz 4,80 EUR/kg (aptuveni 0,0144 EUR par maisiņu);
- b) kuru svars ir lielāks par 0,003 kg (1000 maisiņu svars pārsniedz 3 kg) likme tiek palielināta no 1,14 līdz 1,50 EUR/kg (aptuveni 0.0075 līdz 0.045 EUR par maisiņu).

Taču arī jaunā likme ir salīdzinoši neliela un būtiski neietekmēs patērētāju izvēli. Lielbritānijā no 2015. gada oktobra par vienreizējās lietošanas plastmasas maisiņu ir jāmaksā nodoklis 5 pensu apmērā (t.sk. PVN). Savukārt Dānijā, līdzīgi kā Latvijā šis nodoklis tiek piemērots uz kg plastmasas, kur nodokļa likme ir 2,9 EUR/kg plastmasas maisiņu (0,27 - 0,47 EUR par maisiņu)⁶⁴. Dānija ar šī nodokļa palīdzību ir veiksmīgi samazinājusi vienreiz lietojamo plastmasas maisiņu patēriņu valstī. Nodoklis

---

⁶⁴ <http://www.ecocouncil.dk/en/documents/temasider/1776-150812-tax-on-plastic-bags/file>

plastmasas maisiņiem tiek piemērots arī citās dalībvalstīs, piemēram, Maltā, Rumānijā un Slovēnijā.

Latvijā joprojām ir viens no lielākajiem plastmasas maisiņu patēriņiem ES⁶⁵, un, saskaņā ar Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas datiem, pēdējo 4 gada laikā plastmasas maisiņu apjoms ir palielinājies, vienlaikus samazinoties bioplastmasas un oksī-sadalāmas plastmasas⁶⁶ maisiņu patēriņam.

Atkritumu apsaimniekotāji arī atzīst, ka liela daļa tirgotāju patiesībā vienreizlietojamo plastmasas maisiņu nodokli nemaksā, jo maisiņus pieskaita pie citiem polimēriem, kuru apsaimniekošanu veic izlietotā iepakojuma brīvprātīgās apsaimniekošanas sistēmas. Līdz ar to ir jāparedz stingrs aizliegums vienreizlietojamo plastmasas maisiņu bezmaksas izplatīšanai tirdzniecības vietās un jānosaka pakāpeniska nodokļa likmes palielināšana atbilstoši rekomendācijai. Lai to nodrošinātu, nodoklis plastmasas maisiņiem būtu jāpalielina vismaz 7 reizes.

Jāņem vērā arī tas, ka arvien palielinās bažas par oksī-sadalāmas plastmasas negatīvajām ietekmēm uz vidi un bioloģisko daudzveidību⁶⁷, tāpēc ir jābūt piesardzīgiem veicināt šādas plastmasas patēriņa palielināšanos.

Rekomendācija

Gaisa piesārņojums: Direktīva par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai (Direktīva 2008/50/EK) ir uzstādījusi vairākus gaisa kvalitātes mērķus, kuri ir jāsasniedz Dalībvalstīm (emisijas sasniedzamie mērķi ir atrodami Direktīvas XI un XIV pielikumā). Nodokļi gaisa piesārņojumam veicina gaisa piesārņotājiem ieviest atbilstošas tehnoloģijas, kas uzlabo gaisa kvalitāti un iedzīvotāju veselību. Latvijā jau ir ieviesta gaisa piesārņojuma nodokļu sistēma, t.sk. attiecībā uz CO₂, PM₁₀, CO, SO_x, NO_x, GOS, amonjaku un smagajiem metāliem. Tiek ierosināts **palielināt vairākas nodokļu likmes, lai iegūtu būtiskus gaisa kvalitātes uzlabojumus, likmes ir šādas:**

- SO_x 1,000 EUR par tonnu,

⁶⁵ <http://moscow.sci-hub.bz/49ae385ced7c5d45b413f2433951d27b/kasidoni2015.pdf>

⁶⁶ Oksī-sadalāmā plastmasa — plast-masa (polimērs), kura iegūta no neatjaunojamām izejvielām un skābekļa un gaismas ietekmē sadalās sīkās sastāvdaļās, bet nav bioloģiski sadalāma (kompostējama).

⁶⁷ <http://unep.org/gpa/documents/publications/BiodegradablePlastics.pdf>

- NO_x 1,000 EUR par tonnu,
- PM_{10} 2,000 EUR par tonnu.

Lai ieviestu ieteiktās nodokļu likmes, iesakām to darīt pārejas periodā no 2016. līdz 2021. gadam. Pēc tam nodokļu likmes nemainīt.

Ekspertu viedoklis

DRN likmes (EUR/t) par gaisa piesārņošanu no 2015. gada ir:

- CO_2 - 3,50;
- PM_{10} - 75,00;
- CO - 7,83;
- Amonjaks (NH_3), sērūdeņradis (H_2S) un pārējie neorganiskie savienojumi - 18,50;
- Sēra dioksīds (SO_2), slāpekļa oksīdi (NO_x – slāpekļa oksīdu summa, pārrēķināta uz NO_2) - 85,37;
- Gaistošie organiskie savienojumi un citi ogļūdeņraži (C_nH_m) - 85,37;
- Smagie metāli (Cd, Ni, Sn, Hg, Pb, Zn, Cr, As, Se, Cu) un to savienojumi, pārrēķināti uz attiecīgo metālu, un vanādijs pentoksīds, pārrēķināts uz vanādiju - 1138,30.

Rekomendācijā ir paredzēts DRN likmes PM_{10} palielināt vairāk kā 26 reizes un nodokļa likmi SO_2 un NO_x palielināt nepilnas 12 reizes. Šāds nodokļa likmju pieaugums ir grūti saprotams, jo Latvija gaisa piesārņojuma ziņā netiek pārsniegti valsts kopējo emisiju griesti, kas noteikti 2010. gadā⁶⁸. Taču jāņem vērā, ka ilgtermiņā var rasties problēmas ar 2020. gadam noteikto piesārņojuma grieztu nodrošināšanu.

Bez tam, saskaņā ar gaisa kvalitātes novērtējuma rezultātiem, atsevišķās Latvijas teritorijās pastāv gaisa kvalitātes problēmas. Gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumi ir raksturīgi Rīgā, kur regulāri tiek pārsniegtas gan NO_2 , gan PM_{10} robežvērtības. Galvenais gaisa piesārņojuma avots Rīgā ir transports, kas rada ~ 70 % no visa NO_2 piesārņojuma un 50 % no visa daļiņu PM_{10} piesārņojuma. Papildus gaisa piesārņojumu ar daļiņām rada Rīgas Brīvdostas teritorijā strādājošie uzņēmumi. Galvenie daļiņu PM_{10}

⁶⁸ Air pollution, European Environment Agency, <http://www.eea.EURpa.eu/soer-2015/countries-comparison/air>

emisijas avoti gaisā Rīgas brīvostas teritorijā ir beramkravu (ogles, minerālmēsli) pārkraušanas un uzglabāšanas procesi, kuģu dzinēju radītā emisija, uzņēmumu lokālo katlumāju un dzelzceļa satiksmes radītās emisijas⁶⁹. Līdz ar to DRN palielinājums būtu tikai daļējs risinājums gaisa kvalitātes problēmām Rīgā un citās lielākajās pilsētās.

Vēl viens rādītājs, ko var izmantot DRN likmes noteikšanai gaisa piesārņojumam ir šī piesārņojuma ārējās izmaksas. Eiropas Vides aģentūras pētījuma⁷⁰ rezultāti rāda, ka Latvijas gadījumā gaisa piesārņojuma ārējās izmaksas ir šādas:

- NH₃ ir robežās no 3 100 līdz 8 800 EUR/t;
- NO_x ir robežās no 1 400 līdz 3 700 EUR/t;
- PM_{2.5} ir robežās no 8 800 līdz 25 000 EUR/t;
- SO₂ ir robežās no 2 000 līdz 5 700 EUR/t;
- GOS un SO₂ ir robežās no 220 līdz 650 EUR/t.

Šie aprēķini parāda, ka pašreizējās DRN likmes attiecībā uz gaisa piesārņojumu nenosedz visas ārējās izmaksas. Lai nodrošinātu pilnīgu vides izmaksu iekļaušanu cenās, DRN būtu ievērojami jāceļ.

Pašlaik ir noteikta vienāda DRN likme SO₂, NO_x un GOS (85,37 EUR/t) un amonjaka emisijām tiek piemērota zemāka likme - 18,50 EUR/t. Taču izmaksu aprēķini liecina par atšķirīgām ārējām izmaksām, līdz ar to būtu lietderīgi noteikt diferencētas likmes, izvēlotie vidējo ārējo izmaksu rādītāju Latvijai. Piemērojot ārējo izmaksu metodi DRN likmes varētu noteikt šādas: GOS - 10 EUR/t; NO_x - 85,37 EUR/t., SO₂ - 128 EUR/t un NH₃ - 199.17 EUR/t. Šīs nodokļu likmes būtu ieteicams turpināt celt, sasniedzot piesārņojuma ārējās robežizmaksas un veikt regulārus pētījumus par šo izmaksu apjomu Latvijā.

Taču nodokļa likmēm ir arī jāveicina esošo normatīvu izpildi. Līdz ar to jāņem vērā arī aktuālie un Latvijai plānotie gaisu piesārņojošo vielu emisiju griesti 2020. un 2030.

---

⁶⁹

http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/dokumenti/pol_doc//VPP_SIVN_030713.doc

⁷⁰ http://ec.europa.eu/environment/archives/cafe/activities/pdf/cafe_cba_externalities.pdf

gadam⁷¹. Atbilstoši VARAM prognozēm par situāciju Latvijā un iespējamo griestu izpildi 2020. gadā, redzams, ka lielākās problēmas var rasties ar NO_x un GOS emisiju pārsniegumiem. Līdz ar to šajās jomās DRN likme gaisa piesārņojumu būtu jāceļ straujāk, kā citās jomās.

Arī noteiktais CO₂ nodoklis (3,50 EUR/t) ir stipri zem pašreizējās tirgus cenas - 8,55 EUR/t 17/11/2015⁷² un būtu jākorrigē, lai atspoguļoti tirgus situāciju.

Rekomendācija:

Ūdensresursu patēriņš: *Direktīvā par ūdens resursiem (Direktīva 2000/60/EK) noteiktie pamatprincipi nosaka nepieciešamību segt ūdens attīrīšanas izmaksas. 9. panta 1. daļā ir teikts, ka "Dalībvalstis ievēro ūdens pakalpojumu izmaksu, tostarp vides aizsardzības un resursu izmaksu atgūšanas principu." Latvijā ar nodokli tiek aplūkts ūdens piesārņojums, nodokli aprēķina pēc ūdens veida un kvalitātes. Tiek ierosināts, ka nodokļa aprēķināšana tiktu veikta pēc ūdens izmantošanas veida (piemēram, lauksaimniecības, dzeramais ūdens, u.c.). Ir jāpalielina nodokļu likmes: atbilstošas nodokļu likmes būtu **130 EUR par 1 000 m³ publisko ūdens apgādi, 80 EUR par 1 000 m³ - ražošanas vajadzībām un 11 EUR par 1 000 m³ - lauksaimniecībai.** Papildus ieņēmumi no nodokļa jānovirza valsts budžetā. Kā arī iesakām ieviest pārejas periodu no 2016. līdz 2021. gadam, lai pakāpeniski sasniegtu maksimālo nodokļu likmi. Pēc tam likmes atstāt nemainīgas.*

Ekspertu viedoklis

DRN likmes par ūdeņu ieguvu Latvijā noteiktas, ņemot vērā ūdeņu kvalitāti un izcelsmi, un tiek maksātas, ja ūdeņu ieguve pārsniedz 10 m³ diennaktī. Rekomendācijas paredz DRN likmes par ūdeņu ieguvu noteikt atkarībā no to izmantošanas mērķa - atšķirīgas likmes rūpniecībai, lauksaimniecībai un mājāsaimniecībām. Tādejādi nodokļa likmes neatkarīgi no resursa pieejamības un kvalitātes būtu vienādas, ja tiek izmantotas vienam un tam pašam mērķim, bet atšķirīgas, ja izmantošanas mērķi ir dažādi, piemēram, par augstas kvalitātes ūdeni nodokļa likme būtu tāda pati kā par zemas kvalitātes ūdeni bez

---

⁷¹ Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants and amending Directive 2003/35/EC http://ec.europa.eu/environment/air/clean_air_policy.htm

⁷²<https://www.eex.com/en/market-data/emission-allowances/spot-market/Eurepean-emission-allowances#!/2015/11/17>

derīgām specifiskām īpašībām, kas arī prasa lielus papildieguldījumus, lai to sagatavotu izmantošanai ūdensapgādē.

Uzskatām, ka šāda prasība nav pamatota, jo nodoklis tiek piemērots par resursu izmantošanu (noplucināšanu). Jāņem arī vērā, ka dažādas kvalitātes ūdenim, lai to izmantotu vienam un tam pašam mērķim, piemēram, publiskai ūdensapgādei, nepieciešama atšķirīga sagatavošana un ieguldījumi. Jāņem arī vērā tas, ka Latvijas pazemes ūdeņiem ir raksturīga liela cietība, kā arī dabīgi (nevis cilvēka darbības ietekmē) paaugstināta sulfātu, mangāna, amonija, reizēm arī hlorīdu koncentrācija, kā rezultātā pirms piegādes patērētājiem (gan mājsaimniecībām, gan dažkārt lauksaimniecības dzīvnieku fermām) ir jāveic ūdens sagatavošana, kas rada nozīmīgas izmaksas. Tāpēc ir svarīgi ņemt vērā ūdens vērtību, nosakot nodokļa likmes.

2015. gada beigās apstiprinātajos upju baseinu apsaimniekošanas plānos 2016. - 2020. gadam norādīts, ka ūdens ieguve nerada būtisku slodzi uz Latvijas ūdens resursiem. Bez tam Eurostat dati⁷³ liecina, ka Latvijā, atšķirībā no daudzām citām ES dalībvalstīm, lielākā daļa ūdens (2013. gadā 41 % visa iegūtā ūdens) tiek izmantots nevis lauksaimniecībā vai rūpniecībā, bet publiskajā ūdensapgādē (mājsaimniecībās). Tāpēc pašreizējo pieeju ūdeņu ieguves aplikšanai ar DRN uzskatam par optimālu. Pašreizējā sistēma arī veicina ūdens resursu atkārtotu izmantošanu rūpniecībā, ja nenotiek papildus ūdeņu ieguve.

Rekomendācija arī paredz palielināt nodokļa likmes. Pašlaik DRN likme par augstas vērtības pazemes ūdens ieguvi ir noteikta 40 EUR par 1000 m³, bet attiecībā uz virszemes ūdeņu ieguvi tikai 9 EUR par 1000 m³. Piedāvātais nodokļa likmes palielinājums līdz 130 EUR/1 000 m³ par ūdens izmantošanu sabiedriskai ūdensapgādei ir ļoti liels un būtiski ietekmētu arī maksu par ūdens izmantošanu mājsaimniecībās.

Direktīva 2000/60/EK (9. panta 1. punkta pēdējais teikums) saka, ka, veidojot ūdens cenu politiku un nodrošinot ar ūdens lietošanu saistīto izmaksu segšanu „...dalībvalstis var ņemt vērā zaudējumu atlīdzināšanas sociālās, vides aizsardzības un ekonomiskās sekas, kā arī skartā reģiona vai reģionu ģeogrāfiskos vai klimatiskos apstākļus.” Ņemot

---

⁷³ <http://ec.EURpa.eu/eurostat/web/environment/water/database>

vērā Latvijas iedzīvotāju nelielo maksātspēju un arī faktus, ka mājsaimniecību izdevumi par ūdeni Latvijā parasti ir vismaz divreiz lielāki kā par atkritumu apsaimniekošanu un to, ka kopējā ūdens resursu pieejamība Latvijā ir salīdzinoši liela, bet ieguve neliela (vidēji 122,5 m³ uz vienu iedzīvotāju gadā)⁷⁴, iesakām pašlaik DRN likmi par ūdeņu ieguvi nemainīt.

Rekomendācija:

***Notekūdeņi:** Eiropas Kopienas Padomes direktīva 91/227/EEK par komunālo notekūdeņu attīrīšanu tika ieviesta 1991. gada 21. maijā. Direktīvas mērķis ir pasargāt vidi no notekūdeņu kaitīgās ietekmes. Latvijā jau ir ieviests nodoklis par ūdeņu piesārņošanu ar augstām nodokļu likmēm, ja ūdens tiek piesārņots ar bīstamām vielām. Lai samazinātu ūdens piesārņojumu, tiek ieteikts **ievieš nodokļu likmes saistībā ar “labo praksi”**. **Pēc relatīvā cenu līmeņa Latvijā nodokļu likmei jābūt 2,14 EUR par kg bioloģiskā skābekļa patēriņu (BOD)**. Jāievieš pārejas periods no 2016. līdz 2019. gadam, lai nodokļu likmes pakāpeniski var sasniegt ieteikto nodokļu likmi. Pēc tam nodokļu likmei jāpaliek nemainīgai.*

Ekspertu viedoklis

Rekomendācijā par pamatu ir ņemta Nīderlandes 2013. gada nodokļa likme - 2,47 EUR par kg bioķīmiskā skābekļa patēriņu (BSP5), to izlīdzinot pēc relatīvās pirktspējas. Taču Latvijas koeficients, šķiet, ir piemērots nekorekti, jo Eurostat dati rāda, ka 2014. gadā pirktspējas paritātes rādītājs Latvijā attiecībā uz ES 28 bija 0,675399, bet Nīderlandē 1,12518. Līdz ar to Latvijai piedāvātajai likmei vajadzētu būt 1,48 EUR par kg BSP5.

Pašlaik Latvijā DRN likmes par ūdens piesārņošanu ir noteiktas atbilstoši ūdens tilpnēs novadīto vielu bīstamības klasei (noteiktas MK 2007. gada 19. jūnija noteikumu Nr. 404 4. pielikumā). Pēdējo reize likme par fosfora novadīšanu ūdenī tika celta ar 2014. gada 1. janvāri, bet diemžēl trūkst novērtējuma, vai tas ir devis kādu labumu videi un piesārņojuma samazināšanai. Atbilstoši pašreizējam regulējumam ķīmiskais skābekļa patēriņš (ĶSP) tiek uzskatīts par vidēji bīstamo vielu un tā nodokļa likme ir noteikta 42,69 EUR par tonnu. BSP attiecība pret ĶSP ir 2:1 (112,5 g glikozes

---

⁷⁴ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/environment/water/database>

noārdīšanai BSP ir 60 g skābekļa, bet ĶSP – 120 g skābekļa)⁷⁵. Tādejādi DRN likme par BSP varētu būt 21,35 EUR par tonnu, kas arī ir daudzreiz zemāka, kā ieteikts rekomendācijā.

Attiecībā uz novadīto piesārņojumu, bioķīmiskais skābekļa patēriņš Latvijas upēs ir samazinājies no 1,95 mg O₂/L 2002. gadā līdz 1,47 mg O₂/L 2012. gadā, un ir viens no zemākajiem ES⁷⁶. Lai arī piedāvātais likmes palielinājums šķiet pārmērīgs un nav īstenojams pāris gadu laikā, atsevišķiem ūdens objektiem, par nebīstamo vielu un fosfora emisijām ūdenī DRN likmes būtu ieteicams paaugstināt.

Rekomendācija:

***Pesticīdi:** Direktīvas, kura nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgspējīgas lietošanas nodrošināšanu (2009/128/EK), 4. pants izklāsta, kādas ir prasības Nacionālajam rīcības plānam attiecībā uz pesticīdiem. Tajā minēts, ka “izstrādā arī grafikus un mērķus, lai samazinātu lietošanu, sevišķi gadījumos, ja lietošanas samazināšana ir piemērots līdzeklis riska samazināšanai attiecībā uz 15. panta 2. punkta c) apakšpunktā uzskaitītajām prioritātēm. Tie var būt starpposma vai galīgie mērķi. Dalībvalstis izmanto visus līdzekļus, kas vajadzīgi šo mērķu sasniegšanai.”*

Kaut arī Latvijā vēl joprojām lieto daudz mazāk pesticīdus kā citās Dalībvalstīs, pesticīdu izmantotais daudzums palielinās⁷⁷.

*Pašreizējais pesticīdu apsaimniekošanas plāns Latvijā neapliek pesticīdus ar nodokli, tomēr šāda nodokļa ieviešana palīdzēs sasniegt Direktīvas mērķus. Pastāv tendence piemērot nodokļus bīstamām vielām un mēs iesakām tā rīkoties arī Latvijā. Mēs iesakām **ieviest pesticīdu nodokli**, un pēc pesticīdu sastāvā esošajām aktīvajām vielām aprēķināt nodokli, nosakot, ka **nodokļa likme ir 2,50 EUR par kg aktīvās vielas**. Ieteicamais pārejas periods ir no 2017. līdz 2019. gadam un pēc tam nodokļu likmei jāpaliek nemainīgai. Šāds nodoklis, ja tas tiek ieviests pēc pesticīdu sastāvā esošo vielu ietekmes (kā tas ir Norvēģijā un Dānijā), palīdzētu sasniegt Direktīvā izvirzītos mērķus.*

---

⁷⁵ Tehnoloģija – notekūdeņu attīrīšana, Latvijas Universitāte, <http://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=21801&chapterid=6417>

⁷⁶

<http://ec.EURpa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdnr330&plugin=1>

⁷⁷ FAOSTAT (2013) *Pesticides Use in Selected Country*, Accessed 20th October 2014, <http://faostat3.fao.org/browse/R/RP/E>

Ekspertu viedoklis

Daudzās valstīs lauksaimniecības negatīvo ietekmju mazināšanai ir ieviesti nodokļi, kas tiek piemēroti lauksaimniecības ķīmikālijām – pesticīdiem, herbicīdiem un sintētiskajam mēslojumam. Tomēr vairākas valstis, piemēram, Austrija šos nodokļus atcēla pēc tam, kad ES tika pieņemta Nitrātu direktīvu. Atbilstoši Zemkopības ministrijas datiem nodoklis augu aizsardzības līdzekļiem (AAL) šobrīd tiek piemērots 4 ES dalībvalstīs – Francijā, Itālijā, Dānijā un Zviedrijā. Rekomendāciju autori ierosina pārņemt Dānijas pieredzi, kur nodoklis tiek diferencēts atkarībā no AAL sastāvā esošo darbīgo vielu kaitīguma pakāpes cilvēku, dzīvnieku veselībai un videi⁷⁸.

Eiropas Savienības politika par AAL lietojumu ir noteikta Pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas direktīvā⁷⁹. Atbilstoši minētās direktīvas 4. panta prasībām, valsts mērķis ir mazināt AAL lietošanas radīto risku un ietekmi uz cilvēku veselību un vidi, kas Latvijā tiek realizēts saskaņā ar Rīcības plānu augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgai izmantošanai 2013.–2015. gadam (Ministru kabineta 12.04.2013. rīkojums Nr. 146)⁸⁰. Saskaņā ar Pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas direktīvu valstī tiek ieviesti vispārējie principi integrētajā augu aizsardzībā (IAA), kas iestrādāti Ministru kabineta 15.09.2009. noteikumos Nr. 1056 „Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība”⁸¹. Ar tiem ir noteiktas šādas galvenās prasības:

- pamatojoties uz katra lauka augšņu agroķīmiskās izpētes vai augsnes analīžu rezultātiem, kas nav vecāki par septiņiem gadiem, lietotājs katram kultūraugam izstrādā mēslošanas plānu;
- nosakot nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus, lietotājs aktīvās veģetācijas periodā regulāri pārbauda konkrēto lauku un veic kaitīgā organisma izplatības dinamikas un augu attīstības novērojumus, kurus dokumentē lauku uzskaites sistēmā (lauku vēsturē);

---

⁷⁸ http://eng.mst.dk/media/mst/69753/Background%20doc_The%20pesticide%20tax.pdf

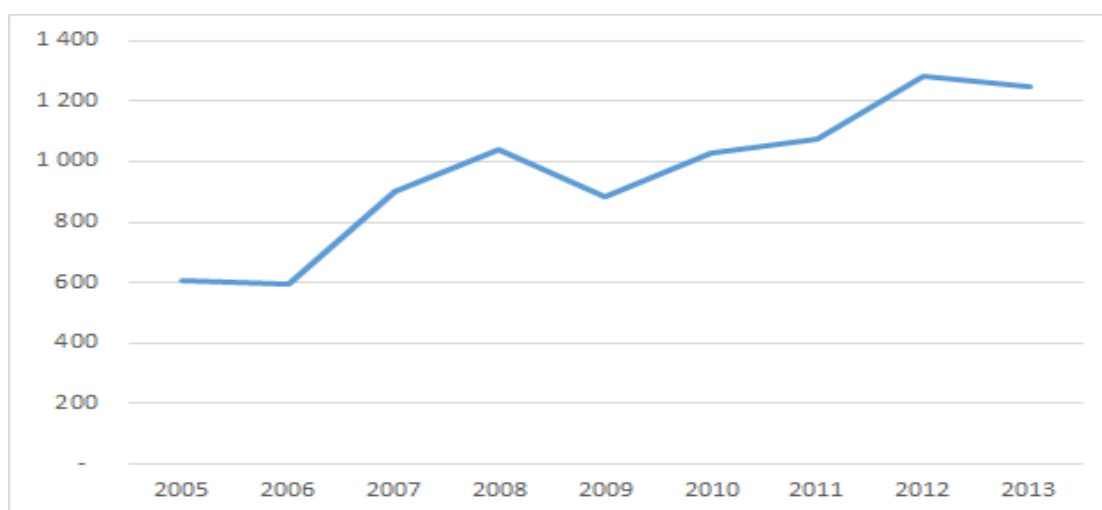
⁷⁹ Directive 2009/128/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for Community action to achieve the sustainable use of pesticides, OJ L 309, 24.11.2009

⁸⁰ Official publication of the Republic of Latvia (2013) On the Action Plan for the Sustainable Use of Plant Protection Means for 2013–2015, ec.EURpa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use.../nap_latvia_lv.pdf

⁸¹ Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība, <http://likumi.lv/doc.php?id=197883>

- lietotājs pēc iespējas izmanto piemērotas un efektīvas bioloģiskās, mehāniskās vai agrotehniskās kaitīgā organisma ierobežošanas metodes. Ķīmiskos AAL lieto tikai tādā gadījumā, ja, izmantojot minētās metodes, vēlamo rezultātu nav iespējams iegūt vai ir sasniegts tāds kultūraugu bojājuma līmenis, ka šo metožu izmantošana radīs ražas zudumu;
- ievērot augu maiņu.

Atbilstoši Eurostat datiem pesticīdu tirdzniecība Latvijā no 2005. līdz 2013. gadam ir pieaugusi vairāk nekā divas reizes. 2013. gadā Latvijā tika pārdotas 1250 tonnas pesticīdu⁸² (sk. attēlu 5.5.), no kuriem lielākā daļa bija tieši herbicīdi (58 %). Taču joprojām ķīmiskie AAL Latvijā netiek lietoti tik lielā apjomā, kā daudzās citās ES dalībvalstīs.

5.5. attēls. Latvijā pārdotais pesticīdu apjoms tonnās.

Pesticīdu klātbūtne tiek konstatēta arī pārtikas produktos, piemēram, ES 2013. gada pārskatā par pesticīdu atliekām pārtikā⁸³ minēts, ka 26 no 250 Latvijā testētajiem pārtikas produktiem tika atklātas pesticīdu atliekas pieļaujamās normas robežās, bet vienam produktam šīs robežas tika pārsniegtas. Valsts augu aizsardzības dienests sākot no 2008. gada veic pārbaudes un ņem graudaugu un rapša paraugus ražas novākšanas laikā, lai pārbaudītu vai darbīgā vielā glifosāts nepārsniedz maksimāli pieļaujamās

⁸² <http://ec.EURpa.eu/eurostat/web/agri-environmental-indicators/data/database>

⁸³ The 2013 European Union report on pesticide residues in food, EFSA Journal, 2015, <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/4038>

normas. 2014. gada darbīgās vielas glifosāta atliekas, maksimāli pieļaujamās normas robežās, konstatētas 67 % paraugu (skat. tabulu 5.8.).

Tabula 5.8. Informācija par augu un augu produktu paraugu analīžu rezultātiem

Gads	Kopējais paraugu skaits	Testēšanas rezultāti	
		Skaits	Rezultāts
2011	5	1	Zem analītiskās noteikšanas limita < 0,1 mg/kg
		4	pieļaujamās robežās 0,15 – 1,8 mg/kg
2012	33	7	Zem analītiskās noteikšanas limita < 0,1 mg/kg
		26	pieļaujamās robežās 0,08 – 7,4 mg/kg
2013	38	13	Zem analītiskās noteikšanas limita < 0,05 mg/kg
		25	pieļaujamās robežās 0,056 – 2,330 mg/kg
2014	100	33	Zem analītiskās noteikšanas limita < 0,05 mg/kg
		67	pieļaujamās robežās 0,055 – 7,52 mg/kg

Atsaucoties uz Zemkopības ministrijas viedokli, diferencēta pesticīdu nodokļa ieviešana veicinātu lētāku AAL lietošanu, tādējādi ilgtermiņā paaugstinot kaitīgo organismu rezistences risku, kā rezultātā lauksaimnieki varētu lietot vairāk maksimāli ieteicamās AAL devas. Nodokļa ieviešana varētu samazināt Latvijas apstākļiem piemērotu AAL pieejamību lauksaimniekiem un mežsaimniekiem, kā arī neveicinātu Rīcības plānā par AAL ilgtspējīgu izmantošanu 2013. - 2015. gadam⁸⁴ izvirzīto mērķu izpildi attiecībā uz AAL lietošanas drošību. Ministrija arī uzsver, ka pastāv liels risks, ka pieaugs nelegāli ievesto AAL daudzums. Nelegālo AAL lietošana uz vidi radīs vēl lielāku slodzi, kā arī, nelegālo AAL lietošanu ir ļoti grūti kontrolēt un tā izmaksā ļoti dārgi. Vēl joprojām tirgū ir ierobežots tādu AAL sortiments, kas paredzēts lietošanai mazās platībās audzētiem kultūraugiem (dārzeņiem, augļiem, ogām), kuru audzējamās platības Latvijā ir līdz 10 000 ha. Nodokļa piemērošana varētu vēl vairāk samazināt šo AAL pieejamību.

Turpmākajos gados AAL pieejamību būtiski ietekmēs ES kopējā politika AAL nelabvēlīgas ietekmes mazināšanai, piemēram, aizstājamo vielu identificēšana un AAL salīdzinošo novērtējumu uzsākšana, endokrīnās sistēmas nomācējvielu aizliegums⁸⁵, jo saskaņā ar Regulu (EK) Nr.1107/2009 šādas vielas nedrīkstēs reģistrēt. Šis apstāklis

⁸⁴ Par Rīcības plānu augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgai izmantošanai 2013.-2015.gadam

<http://likumi.lv/doc.php?id=256115>

⁸⁵ Regulation (EC) No. 1107/2009 on placing on market of plant protection means, OJ L 309, 24.11.2009, p. 1–50

samazinās AAL pieejamību, radot situācijas, kad nav piemērotu līdzekļu kaitēkļu apkarošanai. Nodoklim nav nekādas ietekmes uz aizliegumu, bet šie abi faktori kopīgi ietekmē augu aizsardzību. Pirmkārt, tiks novājināta augu aizsardzība un papildus fiskālais slogs samazinās lauksaimnieku konkurētspēju. Otrkārt, aizlieguma dēļ, samazinoties AAL līdzekļu pieejamībai, šis nodoklis, iespējams, nenesīs ienākumus plānotajā apjomā.

Zemkopības ministrijas uzskaitītie argumenti var tikt uzskatīti par pamatotiem, lai pašlaik neievieš atsevišķu nodokli pesticīdiem, bet ietekmes uz vidi un cilvēku veselību samazināšanai būtu jāievieš stingrākas prasības attiecībā uz AAL lietošanu un jāparedz šāda nodokļa ieviešana, ja Latvijā netiks novērsta pesticīdu lietojuma apjoma pieaugums un pārbaudēs tiks konstatēti aktīvo vielu daudzumi, kas pārsniedz pieļaujamās normas. Bez priekšlikumiem izmaiņām tiesību aktos ir jāstiprina arī pesticīdu lietojumu kontrole - gan veicinot pilsonisko kontroli, gan stiprinot kontrolējošo iestāžu kapacitāti, lai tās varētu pārbaudīt normatīvo prasību praktisko pielietojumu. Dažas no šādām prasībām, ko ierosina Vides konsultatīvā padome, būtu:

- liegums lietot herbicīdus (nezāļu iznīcinātājus) labības augšanas laikā;
- jāierosina šādas izmaiņas 2011. gada 13. decembra MK noteikumos Nr. 950 "Augu aizsardzības līdzekļu lietošanas noteikumi":
- papildināt 8. punktu: 8.4. augu aizsardzības līdzekļiem, kas klasificēti kā bīstami ķīmiski produkti vai kas satur īpaši bīstamas vielas >0,1 %, glabāšanas vietā nepieciešama drošības datu lapa atbilstoši ķīmisko vielu izmantošanas normatīvajām prasībām.
- papildināt 10. punktu: Pirms augu aizsardzības līdzekļu lietošanas augu aizsardzības līdzekļu lietotājs, kā arī augu aizsardzības līdzekļu lietošanas operators informē nodarbinātos par riskiem un drošības pasākumiem atbilstoši drošības datu lapas un augu aizsardzības līdzekļa lietošanas instrukcijas norādījumiem, par ko parakstās žurnālā.
- papildināt 12. punktu: Lai aizsargātu sertificētas bioloģiskās saimniecības un bērnu rotaļlaukumus, kas robežojas ar augu aizsardzības līdzekļus lietotāja platībām, augu aizsardzības līdzekļu lietotājam jāievēro buferzonas (10 m josla vai pietiekams norobežojums). Ja nav ievērotas buferzonas un sertificēta

bioloģiskā lauksaimniecība (vai bišu drava) cieš finansiālus zaudējumus, augu aizsardzības līdzekļu lietotājs tos kompensē.

- papildināt un mainīt 20. punktu. Ja persona lieto augu aizsardzības līdzekli, kurš ir klasificēts kā bīstams cilvēku veselībai vai satur cilvēka veselībai un videi bīstamu vielu >0,1 %, vai kura marķējumā ir norāde "Toksisks bitēm" vai ķīmiskās vielas iedarbības raksturojums R57, tā trīs dienas pirms sējumu vai stādījumu apstrādes brīdina savus kaimiņus, kuru teritorijas atrodas 2 km rādiusā no apstrādājamās vietas, sniedzot paziņojumu augu aizsardzības līdzekļu paziņojumu sistēmā.

Rekomendācija:

Mēslojums: Mēslošanas līdzekļu patēriņš Latvijā nemitīgi pieaug. Laika posmā no 2000. līdz 2013. gadam mēslojums pieauga no 37 000 tonnām līdz 122 000 tonnām⁸⁶. Latvijā pašlaik netiek piemērots nodoklis par slāpekļa (vai citu) mēslojumu. Tāpēc tiek ieteikts ieviest nodokli slāpekļa mēslojumam, kurš tiek mehāniski iestrādāts augsnē. Iesakām ieviest nodokli likmi 0,05 EUR par kg N no 2017. gada, pakāpeniski palielinot līdz maksimālajam līmenim 2019. gadā.

Ekspertu viedoklis

Zemkopības ministrija norāda, ka saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2009/128/EK (2009. gada 21. oktobris), ar kuru nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai 2009. gada 15. septembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 1056 „Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība” ir iestrādāta prasība, ka visā Latvijas teritorijā lauku platību mēslošana, t. sk., arī ar slāpekļa saturošiem minerālmēsliem, tiek veikta saskaņā ar kultūraugu mēslošanas plānu, un atbilstoši augšņu agroķīmiskās izpētes datiem. Saskaņā ar šiem datiem kultūraugu mēslošanai nepieciešamās minerālmēsļu devas tiek aprēķinātas, un tās ir agronomiski un ekonomiski pamatotas (t. sk. arī nepieciešamais slāpekļa mēslojums). Atbilstoši Labas lauksaimniecības prakses nosacījumiem lauksaimniekiem tiek sniegtas zinātniski pamatotas

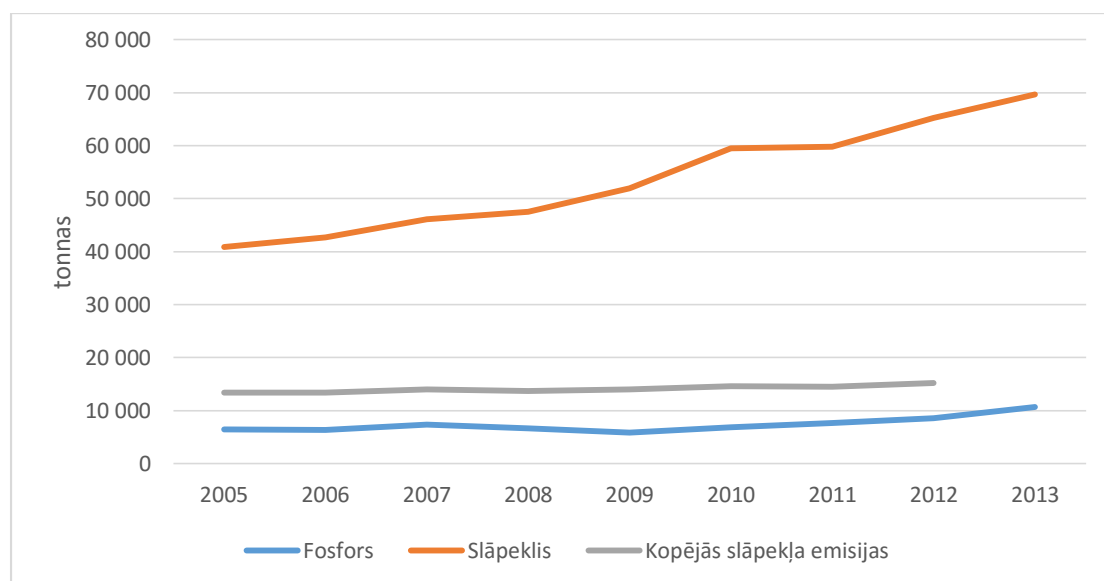
---

⁸⁶ Central Statistical Bureau of Latvia (2013) Public Database, General Agricultural Indicators, Accessed 20th October 2014, http://data.csb.gov.lv/pxweb/en/lauks/lauks_ikgad_01Lauks_visp/?rxid=a79839fe-11ba-4ecd-8cc3-4035692c5fc8

rekomendācijas, kā efektīvāk izmantot minerālmēslus katrai kultūraugu sugai atbilstoši augsnes veidam. Līdz šim kultūraugu mēslošanas plāni Latvijā bija obligāti tikai īpaši jutīgajā teritorijā.

Latvijā, saskaņā ar Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumiem Nr. 834 "Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem", ir noteiktas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem, pastiprinātas prasības ir noteiktas īpaši jutīgajās teritorijās. Prasības noteiktas saskaņā ar Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīvu 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu ar nitrātiem, kas cēlušies no lauksaimnieciskās darbības. Zemkopības ministrija uzskata, ka ar šiem noteikumiem lauksaimniekiem tiek uzlikti pietiekami daudz ierobežojumu, lai pasargātu augsni un ūdeni no piesārņojuma un ierobežotu tieši slāpekli saturošu mēslojumu lietošanu.

Eurostat dati⁸⁷ liecina, ka neorganisko mēslošanas līdzekļu izmantošana Latvijā pastāvīgi aug (sk. attēlu 5.6.). No 2005. gada līdz 2013. gadam fosfora lietojums pieaudzis par 67 % un slāpekli saturošo mēslošanas līdzekļu lietojums pieaudzis par 70 %. Arī kopējās slāpekļa emisijas Latvijā aug – laika posmā no 2004. līdz 2012. gadam tās augušas par 19 %.

5.6. attēls. Neorganisko mēslošanas līdzekļu izmantošana Latvijā [aei_fm_usefert]

⁸⁷ Eurostat: Use of inorganic fertilizers [aei_fm_usefert] <http://appsso.eurostat.ec.EURpa.eu/nui/show.do>

Neskatoties uz to, ka sintētiskā mēslojuma lietošanas tendences Latvijā ir nevēlamas attiecībā uz radīto risku un ietekmi uz cilvēku veselību un vidi, joprojām, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, Latvijā ir viens no zemākajiem slāpekļa mēslojuma lietojumiem ES - 0,0354 tonnas N uz ha LIZ (līdzīgs kā Spānijā, Igaunijā, Austrijā un Šveicē). Arī slāpekļa noplūdes Latvijā ir vienas no zemākajām ES - 0,0082 tonnas N uz ha LIZ⁸⁸.

Līdz ar to pašlaik slāpekļa nodokli Latvijā var neieviest, ja tiek noteiktas stingrākas prasības noplūžu kontrolei un upju aizsargjoslu ievērošanā (noteikt stingrākus sodus). Piemēram, GrandeRio projekta⁸⁹ eksperti iesaka veikt mēslošanas līdzekļu iestrādi:

- akurāti ievērojot noteiktās lietošanas devas, ņemot vērā gan augsnes īpašības, gan gadalaiku. Lai arī dažādas kultūras patērē dažāda daudzuma barības vielas, ir izpētīts, ka barības vielu līdzsvara nodrošināšanai ir jāizmanto mazāk kā 170 kg slāpekļa uz hektāru viena gada laikā;
- tajā gadalaikā un laika apstākļos, kad augi spēj maksimāli uzņemt tā barības vielas. Sasalušas, pārmitras, pārplūstošas vai apsnigušas augsnes mēslošanas gadījumā lielākais barības vielu daudzums izskalosies un nonāks apkārtējos ūdeņos;
- maksimāli vienmērīgāk un īsākā laika posmā;
- vismaz 10 metru attālumā no ūdeņiem un novadgrāvjiem.

---

⁸⁸ Eurostat: Gross Nutrient Balance [aei_pr_gnb]
http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=aact_eaa06#

⁸⁹ <http://lielupe.balticrivers.eu/lv/zemniekiem>

6 Iespējamie papildus nodokļu objekti

Latvijā tiek izmantots plašs vides nodokļu klāsts. Tiek pielietoti gan enerģijas un transporta nodokļi, gan resursu ieguves, patēriņa un piesārņojuma nodokļi. Šie nodokļi aptver dažādus tautsaimniecības sektorus, t. sk. enerģētiku, transportu, mājsaimniecības. Arī atkritumu jomā tiek pielietoti vairāki nodokļi. Taču tie vairāk ir vērsti uz atkritumu apsaimniekošanu, nevis atkritumu novēršanu.

Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība lielā mērā balstās uz dabas resursu izmantošanu un rada būtiskas ietekmes vidē. Taču līdz šim šīs nozares Latvijā no vides nodokļiem ir bijušas pasargāta⁹⁰. Līdz ar to “piesārņotājs maksā” princips nav bijis efektīvi pielietots un rūpniecība u.c. nozares ir uzņēmušās lielāku vides nodokļu nastu.

Tālāk tekstā aprakstīsim vairākas idejas un citu valstu pieredzes ekonomisko instrumentu ielietošanā šajās jomās.

6.1 Atkritumu novēršana

Radīto atkritumu apjoms Latvijā pakāpeniski aug un tikai neliela daļa no visiem atkritumiem tiek pārstrādāta. Atkritumu apjoma samazināšana ir gan ES, gan Latvijas atkritumu politikas primārais mērķis. Atkritumu jomā jau pašlaik tiek piemērots DRN gan par atkritumu apglabāšanu, gan par iepakošanu. Taču ekonomiskie instrumenti atkritumu apjoma samazināšanai Latvijā līdz šim nav plaši izmantoti. Tiek uzskatīts, ka atkritumu apglabāšanas nodoklim ir ietekme uz radīto atkritumu apjomu, tomēr pētījumi⁹¹ liecina, ka tam nav būtiskas tiešas ietekmes uz mājsaimniecību radīto atkritumu daudzumu, taču tie var netiešā veidā veicināt radīto atkritumu apjoma samazināšanos – stimulējot pašvaldības un atkritumu apsaimniekotājus nodrošināt

---

⁹⁰ Withana, S., Ten Brink, P., Illes, A., Nanni, S., & Watkins, E. (2014). Environmental tax reform in EURpe: Opportunities for the future. *London: Institute for European Environmental Policy*.

⁹¹ Institute for Environmental Studies (2005). Effectiveness of Landfill Taxation, Report for VROM, November 2005, http://www.ivm.vu.nl/en/Images/Effective%20landfill%20R05-05_tcm53-102678_tcm53-103947.pdf

atkritumu šķirošanu un izglītot iedzīvotājus par nepieciešamību mazināt kopējo atkritumu plūsmu.

Būtisku ietaupījumu atkritumu apjoma samazināšanā (aptuveni 10 %) var nodrošināt arī efektīvi izveidota atkritumu savākšanas sistēma un maksāšanas kārtība. Taču šo sistēmu efektīvai darbībai ir vairāki priekšnosacījumi⁹²:

- atkritumu apglabāšanas izmaksām ir jābūt augstām;
- jābūt viegli pieejamai atkritumu šķirošanas sistēmai ar iespēju nodot dažādus šķirotos atkritumus;
- atkritumu savākšanai tiek izmantota fiksētā likme, kas papildināta ar papildus likmēm, piemēram, par bioloģiski noārdāmo vai otrreizēji pārstrādājamo atkritumu savākšanu;
- maksa par atkritumu noglabāšanu attiecas gan uz mājsaimniecības atkritumu konteineriem, gan atkritumu nodošanas vietām, lai novērstu situāciju, kad atkritumu plūsma tiek novirzīta no vienas vietas uz citu;
- pēc sistēmas ieviešanas ir jānodrošina, lai novērstu iespējamo izvairīšanos no atkritumu nodošanas;
- maksa tiek piemērota (izmantojot atšķirīgas likmes) visiem atkritumu veidiem, t.sk. otrreizēji pārstrādājamajiem. Tad būtiski veicina atkritumu samazināšanu.

Vēl viens nodoklis, kam ir ietekme uz radīto atkritumu apjomu ir DRN par vienreizlietojamajiem traukiem un plastmasas maisiņiem. Lai šie nodokļi būtu efektīvi ir jāpiepildās vairākiem priekšnosacījumi⁹³:

- nodoklis ir jāpiemēro produktiem, kas ir pieejami kā alternatīvas;
- nodokļa likmes ir regulāri jāpārskata, lai nodrošinātu nepieciešamo ekonomisko stimulu laika gaitā (piemēram, jāņem vērā inflācija);
- pirms nodokļa ieviešanas ir nepieciešama plaša informācijas kampaņa, kas skaidro piedāvātā nodokļa nepieciešamību.

Bez tam būtisks stimuls atkritumu apjoma samazināšanai ir nodokļu ieņēmumu ieguldīšana bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanas veicināšanai, tai skaitā

---

⁹² Hogg, D., Sherrington, C., & Vergunst, T. (2011). A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention. *Final Report to Bruxelles Environnement. Eunomia, Bristol.*

⁹³ Turpat.

mājsaimniecībās, kā arī atbalsts mazgājamo autiņbiksīšu izmantošanai. Tā piemēram, Lielbritānijā ģimenes var saņemt atbalstu mazgājamo autiņbiksīšu iegādei (nepilnus 100 EUR par jaundzimušo). Lai šādas subsīdiju, atbalsta sistēmas darbotos efektīvi, atkritumu apglabāšanas izmaksām ir jābūt salīdzinoši lielām. Attiecībā uz bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem – ieteicams ir arī to aizliegums apglabāšanai poligonā, kā vienu no alternatīvām piedāvājot atbalstu šo atkritumu kompostēšanai. Šāds atbalsts būtu ne tikai atlaides atkritumu apsaimniekošanai, bet arī informācijas materiāls un, ja nepieciešams, apmācības.

Arī depoizīta sistēma, kas Latvijā tiek apspriesta jau vairāk kā 10 gadus, bet vēl joprojām nav ieviesta, var būt stimuls atkritumu apjoma samazināšanai, īpaši veicinot atkārtjami lietojamā iepakojuma izmantošanu.

Arī iepakojumam nodokļiem var būt ietekme uz radīto atkritumu apjoma samazināšanu. Taču apjoma samazināšana visefektīvāk darbojas, ja nodokļa ieņēmumi tiek izmantoti iedzīvotāju izglītošanas un atkritumu samazināšanas iniciatīvām (Nīderlandes piemērs). Savukārt Dānijā iepakojuma nodokļi tiek diferencēti pēc iepakojuma materiāla veida un masas, atkārtjami izmantojamam iepakojumam ir noteiktas zemākas likmes.

Taču Latvijā iepakojuma nodokļiem ir maza loma, jo darbojas iepakojuma atkritumu ražotāju atbildības sistēmas, līdz ar to iepakojuma nodokli maksā tikai daži komersanti. Šajā gadījumā maksa, ko komersanti maksā brīvprātīgajām atkritumu apsaimniekošanas organizācijām, ir atkarīga no iepakojuma vieda un masas, un var būt saistīta ar savākto atkritumu savākšanas, šķirošanas un pārstrādes izmaksām. Taču būtiskāks faktors ir atbildības sistēmām valsts noteiktās atkritumu reģenerācijas normas, kas attiecīgi stimulē savākt un pārstrādāt lielākus atkritumu apjomus. Ir trīs veidi, kā brīvprātīgās apsaimniekošanas sistēmas var stimulēt atkritumu apjoma samazināšanos:

1. samazina izmantotā iepakojuma daudzumu un masu, piemēram, padarot iepakojumu vieglāku vai atsakoties no lieka iepakojuma;
2. palielina atkārtoti lietojamā iepakojuma īpatsvaru kopējā iepakojuma apjomā;
3. samazina toksisko un bīstamo vielu apjomu iepakojumā, piemēram, smagos metālus stikla tarā.

Pašreizējos MK noteikumos Nr. 983 noteiktās iepakojuma atkritumu reģenerācijas normas Latvijā ir salīdzinoši zemas⁹⁴ – 2015. gadā visiem materiāliem tā ir noteikta 60 % (zemā likme kokam – 29 %, bet augstākā papīram un kartonam – 83 %). Šīs likmes ir nepieciešamas pārskatīt un palielināt, lai nodrošinātu to, ka apsaimniekotāji savāc arī grūtāk pieejamos mājsaimniecību atkritumus. Bez tam, lai sistēma veiksmīgi darbotos:

- ražotājiem ir jāsedz visas ar reģenerācijas mērķa sasniegšanu saistītās izmaksas⁹⁵, kā arī daļu izmaksu, kas rodas apsaimniekojot pārējos atkritumus (līdzīgi kā tas noteikts Vācijā);
- ražotājiem ir jābūt iesaistīties apsaimniekošanas shēmas izveidē, lai nodrošinātu izmaksu efektivitāti un ražotājiem uzliktu daļu no atbildības par atkritumu plūsmu;
- mājsaimniecībām ir jānosaka salīdzinoši augsta maksa par nešķirotu atkritumu savākšanu un neliela papildus maksa (kā papildus likme) arī par otrreizēji pārstrādājamo materiālu savākšanu, kā arī jānosaka ievērojamas atkritumu apglabāšanas un sadedzināšanas nodokļa likmes;
- brīvprātīgās sistēmas var papildināt ar iepakojuma nodokļiem.

Eiropas Komisijas Darba dokumentā⁹⁶ par pievienotās vērtības nodokļa (PVN) nākotni tiek uzsvērta šī nodokļa potenciālā ilgspēja mazāk piesārņojoša un energoefektīvāka patēriņa veicināšanā. Diemžēl šādu iespēju izmanto maz un samazinātās PVN likmes pamatā tiek pielietotas, lai atbalstītu kādu tautsaimniecības nozari. Latvijā 0 % likmi PVN piemēro eksportam un importam, pasažieru pārvadājumiem starptautiskajos maršrutos, kuģošanai starptautiskajos ūdeņos, piekrastes zvejai u.c. pakalpojumiem un

---

⁹⁴ Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem <http://likumi.lv/doc.php?id=219851>

⁹⁵ Latvijā pašlaik ir vienas no zemākajām izmaksām ES (Hogg, D., Sherrington, C., & Vergunst, T. (2011). A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention. *Final Report to Bruxelles Environnement. Eunomia, Bristol.*).

⁹⁶ European Commission (2010) Commission Staff Working Document: Accompanying document to the Green Paper on the future of VAT – Towards a simpler, more robust and efficient VAT system, COM(2010) 695, available at http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/consultations/tax/future_vat/sec%202010%291455_en.pdf

piegādēm. Taču PVN samazināto 12 % likmi piemēro šādām preču piegādēm un pakalpojumiem:

- medikamentu un medicīnisko ierīču piegādei;
- zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādēm;
- pasažieru pārvadājumiem iekšzemē;
- mācību literatūras un oriģinālliteratūras piegādei;
- avižu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādei;
- izmitināšanas pakalpojumiem tūristu mītnēs;
- koksnes kurināmā piegādēm un siltumenerģijas piegādei, ja tā faktiskais patērētājs ir iedzīvotājs, kas pērk un patērē koksnes kurināmo mājsaimniecības vajadzībām.

Diemžēl ir ļoti maz piemēru, kur PVN tiktu izmantos atkritumu novēršanai. Viens no šādiem piemēriem ir Beļģija, kur samazināta PVN likme uz laiku tika piemērota atkārtoti izmantojamajam iepakojumam. Taču trūkst vērtējuma par to, kā tas veicinājis atkritumu apjoma samazināšanos. Lai šādi nodokļu atvieglojumi būtu efektīvi atkritumu novēršanā, ir jāievēro vairāki priekšnosacījumi:

- nodokļu atvieglojumi jāievieš produktiem, kur ir izvēles iespējas (piem., vienreizlietojamā un atkārtoti lietojamā tara);
- samazinātā nodokļa likme tiek piemērota produktiem, kur vides argumentācija ir skaidra un acīmredzama;

Jāatzīmē, ka Latvijā piemēro PVN atbrīvojumu atkārtoti lietojamam iepakojumam, ja tam piemēro depoziņa sistēmu saskaņā ar normatīvajiem aktiem iepakojuma jomā. Tomēr valdība nav spējusi vienoties par nepieciešamajiem regulējumiem, un Latvijā joprojām nedarbojas depoziņa sistēma. Savukārt, atbilstoši Padomes direktīvas 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu 92. pantam⁹⁷, šāds atvieglojums paredzēts attiecībā uz jebkuru atpakaļ nododamu iepakojuma materiālu izmaksām, piemēram, stikla pudelēm, līdz ar to būtu izvērtējams šāds PVN regulējums neatkarīgi no depoziņa sistēmas ieviešanas praksē.

---

⁹⁷ Padomes direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0112&from=LV>

6.2 Zivsaimniecība un medības

Lielākā daļa no novērtētajām zivju sugām Eiropā un arī pasaulē ir pārzvejotas. Atbilstoši ES Kopējai Zivsaimniecības Politikai (KZP) līdz 2022. gadam jāpanāk, ka visas zivju populācijas ir atjaunojušās un veselīgas. Tāpēc visām Eiropas zvejniecībām līdz 2015. gadam bija jāievieš ilgtermiņa apsaimniekošanas plāni, kas balstīti zinātniskās atziņās.

Daudzas valstis, lai veicinātu ilgtspējīgu nozveju, ir ieviesušas nodokļus un nodevas, tostarp atpūtas un komerciālās zvejas maksas/licences, zvejniecības pārvaldības maksas un dabas aizsardzības pārkāpumu sodu maksas. Dažās valstīs ieņēmumi no šiem maksājumiem tiek izmantoti jūras vides aizsardzībai, dabas saglabāšanai un ilgtspējīgas zvejniecības attīstībai. Turklāt arī citiem nodokļiem, piemēram, atkritumu nodevām ostās, kuģu radīto NO_x u.c. emisiju nodokļiem, maksai par notekūdeņu novadīšanu jūrā un nodevām par jūras minerālu ieguvu ir būtiska ietekme uz jūras vidi⁹⁸.

Piemēram, Īrijā kopš 2002. gada ir ieviests nodoklis uz lašu zveju. Šis nodoklis ir daļa no plašākas zivsaimniecības pārvaldības sistēmā, kuru raksturo pārvedamas individuālās kvotas, kas ir pārvaldības instruments, ko izmanto, lai piešķirtu atsevišķiem zvejniekiem vai uzņēmumiem kopējās pieļaujamās nozvejas. Iepriekš kvotas tika izdalītas par velti, bet ieviestais nodoklis patiesībā ir kvotas licences maksa un ir cieši saistīts ar pieejamo kvotu daudzumu⁹⁹.

Nodokļa ieņēmumi tiek ieguldīti zivsaimniecības restrukturizācijā¹⁰⁰ un lašu populācijas un dzīvotņu atjaunošanai (Lašu aizsardzības fondam). Šis piemērs tiek uzskatīts par vienu no efektīvākajiem Eiropā, kas ir nodrošinājis veiksmīgu lašu populācijas atjaunošanos.¹⁰¹

---

⁹⁸ ARCADIS et al. (2012) Economic assessment of policy measures for the implementation of the Marine Strategy Framework, Final report February 2012, <http://ec.EURpa.eu/environment/enveco/water/pdf/report.pdf>

⁹⁹ Matthiasson, T. (2008) Rent Collection, Rent Distribution, and Cost Recovery: An Analysis of Iceland's ITQ Catch Fee Experiment. *Marine Resource Economics*, No 23, pp105-117.

¹⁰⁰ Haraldsson, G. and Carey, D. (2011) Ensuring a Sustainable and Efficient Fishery in Iceland. 891, OECD Publishing.

¹⁰¹ Inland Fisheries Ireland (2010) Salmon Conservation Fund, URL: <https://www.fishinginireland.info/salmon/fund.htm>

Nodokļi zivsaimniecības jomā pastāv arī Igaunijā, kur ir noteikta nodeva par zvejas tiesību izmantošanu. Nodevas likmes ir diferencētas pēc zivju sugām (atkarībā no to populācijas veselīguma), zvejas rīkiem un biežuma¹⁰². Nodevu attiecībā uz komerczveju aprēķina (līdz 4 % no nozvejas daudzuma) pēc iepriekšējā gada vidējās nozvejas, atkarībā no izmantotajiem zvejas rīkiem. Šī likmes var svārstīties no 63,90 līdz 320 EUR par dienu, no 1,25 līdz 63,90 EUR par tonnu zivju un no 0,95 līdz 128 EUR par zvejas rīku gadā. Attiecībā uz amatierzveju nodeva ir no 0,03 līdz 12,75 EUR par diennakti.

Medību nodevas Igaunijā arī nosaka tas pats likums un tā ir 10,00 EUR no personas gadā; 0,01 - 0,18 EUR par hektāru medību teritorijas. Budžeta ieņēmumi no šīs nodevas ir nepilns pusmiljons EUR gadā (aptuveni 0,002 % no IKP).

Arī Latvijā pašlaik ir vairākas komerczvejas un makšķerēšanas nodevas. Latvijā MK noteikumi Nr. 918 par ūdenstilpju un rūpnieciskās zvejas tiesību nomu un zvejas tiesību izmantošanas kārtību¹⁰³ nosaka maksu par zvejas rīkiem (zvejas nomas tiesībām) gan Baltijas jūrā, Rīgas jūras līcī un Nēģu zvejai upēs, gan zvejai starptautiskajos ūdeņos ārpus Baltijas jūras. Likmes ir noteiktas par vienu tonnu un/vai vienu zvejas kuģa dienu. Savukārt makšķerniekiem ir jāiegādājas Makšķerēšanas karti un atsevišķos gadījumos arī licenci - maksa par makšķerēšanas tiesību izmantošanu.

Ieņēmumi no licenču tirdzniecības tiek ieskaitīt Zivju fondā, kas tālāk tiek izmantoti zivju resursu atjaunošanai. Taču Zivju fonda līdzekļi būtu vairāk jāiegulda arī zivju dzīvotņu un ūdeņu kvalitātes uzlabošanai.

6.3 Mežsaimniecība

Meži Latvijā aizņem vairāk nekā pusi no valsts teritorijas un nodrošina būtiskus ekosistēmu pakalpojumus. Mežs mūs nodrošina ar koksni, sēnēm, riekstiem un ogām, kā arī sniedz daudzus citus būtiskus ekosistēmu pakalpojumus, piemēram, gaisa attīrīšanu, plūdu ierobežošanu, oglekļa piesaisti un skābekļa radīšanu, ievērojami

¹⁰² Environmental Charges Act, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513012014001/consolide>

¹⁰³ Noteikumi par ūdenstilpju un rūpnieciskās zvejas tiesību nomu un zvejas tiesību izmantošanas kārtību, <http://likumi.lv/doc.php?id=196472>

nobremzē vēju un veic mikroklimate regulāciju (karstā laikā mežā temperatūra ir caurmērā par 10 °C zemāka nekā atklātā vietā), samazina augsnes eroziju, nodrošina dzīvotnes daudzām augu un dzīvnieku sugām, kā arī nodrošina vides izglītību, estētisko baudījumu un rekreācijas funkcijas.

Par dabas resursu un ekosistēmu pakalpojumu izmantošanu mežistrāde daudzās valstīs tiek aplikta ar vides nodokļiem. Piemēram, Japānā šāds nodoklis ir ieviests kopš 2003. gada un tiek interpretēts kā maksa par meža ekosistēmu pakalpojumiem. Nodokļu ieņēmumi ir tieši paredzēti meža ekosistēmu uzlabošanai¹⁰⁴. Nodokļa likmes tiek diferencētas atkarībā no koku sugas, kvalitātes kategorijas, vidējā koku diametra un augstuma un cirsmas veida. 30 % no nodokļa ieņēmumiem tiek ieskaitīti vietējās prefektūras budžetā, bet atlikušie 70 % Mežu attīstības fondā.

Mežsaimniecība, jeb koksnes ieguve ar nodokļiem tiek aplikta arī ES dalībvalstīs, piemēram, Francijā, Rumānijā un Igaunijā. Rumānijā mežistrādes nodoklis tika ieviests 2013. gadā un ir noteikts 2 % no pārdošanas vērtības¹⁰⁵. Ieņēmumi attiecas uz Ziemassvētku eglītēm, kārkiem, sēklas kokiem un enerģētisko koksni. Nodokļa ieņēmumi 2013. gadā bija 2,65 miljoni EUR vai aptuveni 0,002 % no IKP.

Latvijā pašlaik par meža resursu izmantošanu Dabas resursu nodoklis netiek pielietots. Tomēr ir jāmaksā Iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ienākumiem, kas gūti no kokmateriālu realizācijas (līdzīgi kā par citiem ienākumiem).

Tāpat mežsaimniecībā ir jāmaksā arī nekustamā īpašuma nodoklis. Taču esošā nodokļu politika atbalsta kailciršu pieeju mežsaimniecībā, jo likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli”¹⁰⁶ 1. panta 2. daļas 7. punkts paredz, ka ar nodokli neaplied zemi, kuru aizņem atjaunotās vai ieaudzētās mežaudzes (jaunaudzes). Šādi nodokļu atvieglojumi ir arī citās valstīs, piemēram, Čehijas Republikā jaunaudzes zeme netiek aplikta ar nodokli uz 25 gadiem.

---

¹⁰⁴ Payments for ecosystem services, <http://www.biodic.go.jp/biodiversity/shiraberu/policy/pes/en/forest/>

¹⁰⁵ United Nations Economic Commission for Europe (2012) *Environmental Performance Reviews: Romania, second review*, p.98.

¹⁰⁶ Par nekustamā īpašuma nodokli, <http://likumi.lv/doc.php?id=43913>

Šī nodokļa atvieglojuma pamatojums ir atbalsts zemes īpašniekam periodā, kad no attiecīgā meža netiek gūta peļņa, bet tas veicina kailcirtes. MK noteikumi¹⁰⁷ Nr. 76 nosaka atbrīvojuma periodu dažādiem meža tipiem:

- skuju koku mežam — 40 gadu;
- cietajiem lapu kokiem — 40 gadu;
- mīkstajiem lapu kokiem (izņemot baltalksni) — 20 gadu;
- baltalksnim — 10 gadu.

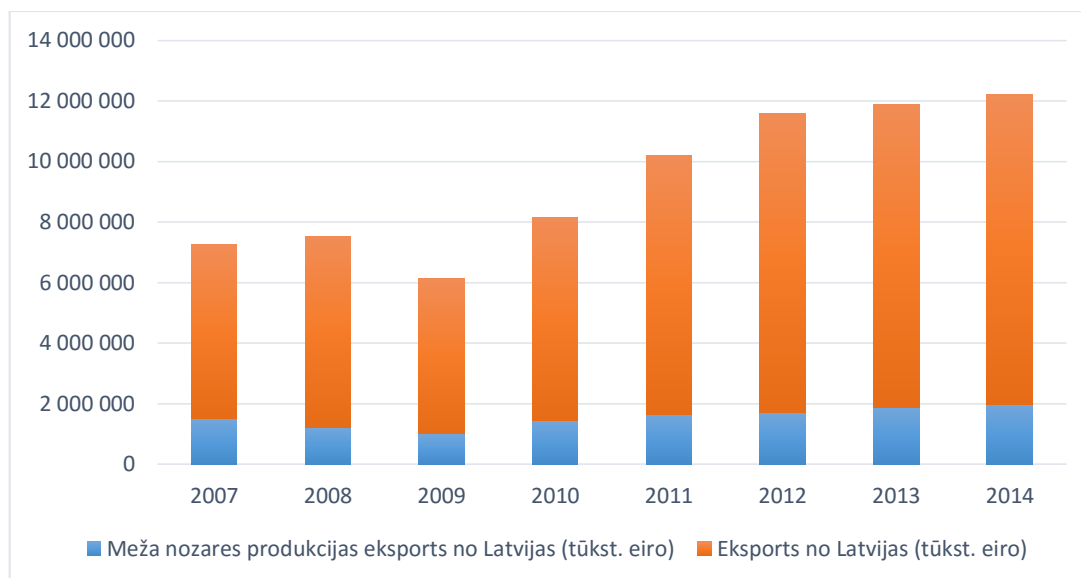
Lai ieviestu DRN kokmateriāliem, būtu jāveic papildus analīze, jo tādejādi tiktu mazināta šo produktu konkurētspēja starptautiskos tirgos, tā kā kokmateriālus pārsvarā eksportē, tādejādi mazinot to eksportu un negatīvi ietekmējot Latvijas eksporta un importa bilanci. Eksperti uzskata, ka pagaidām šo jautājumu varētu risināt administratīvi citādāk –, piemēram, tā kā lielākais eksportētājs ir VAS „Latvijas valsts meži”, tad to ieņēmumus no dividendēm varētu novirzīt vides jautājumu risināšanai.

Līdzīga pieeja būtu attiecībā uz DRN palielināšanu kūdrai. Tā kā DRN ir izmaksu nodoklis, kas vienādi skar jebkuru ražotāju, tad palielinot DRN kūdrai cietīs tās eksportētāji. Turklāt, jāatzīmē, ka DRN netiek piemērots kūdras importam, tādejādi patēriņš faktiski nav aplikts ar šādu slogu. Tādēļ drīzāk būtu izvērtējama DRN piemērošana, pārliedot to uz patēriņa ierobežošanu, nevis ieguvī, piemēram, eksportam. Jebkurā gadījumā, ieņēmumi noteikti jāizmanto atbilstošas zemes rekultivācijas un citiem vides pasākumiem.

Kokmateriālu eksports sastāda nozīmīgu daļu no Latvijas kopējā eksporta. Laika posmā no 2007. – 2014. gadam meža nozares vidējais eksports ir 20,15 % no kopējā Latvijas eksporta, 2007. gadā – 26,19 %, bet 2014. gadā – 19,31 %.

---

¹⁰⁷ Kārtība, kādā ar nekustamā īpašuma nodokli neapliek zemi, kuru aizņem atjaunotās vai ieaudzētās mežaudzes, <http://likumi.lv/ta/id/71296-kartiba-kada-ar-nekustama-ipasuma-nodokli-neapliek-zemi-kuru-aiznem-atjaunotas-vai-ieaudzetas-mezaudzes>

Attēls 6.1. Meža nozares eksporta salīdzinājums ar Latvijas kopējo eksportu (tūkst. EUR)¹⁰⁸

Sakarā ar to, ka jau tagad ar ES fondu palīdzību tiek atbalstīta jaunaudžu ierīkošana, vides slodžu mazināšanai nozarē būtu ieteicams:

- Nekustamā īpašuma nodokli diferencēt nevis pēc atjaunošanās laika, bet gan tā potenciāla;
- Atzelt palielinātu Nekustamā īpašuma nodokli pāraugušām audzēm;
- Uz retiem mežiem (ozolu, liepu mežiem) paredzēt NIN atvieglojumus;
- Jāatceļ nodoklis par neapsaimniekot lauksaimniec zemi, jo no vides viedokļa būtu labāk to nepļautu.

Savukārt ieviest DRN par mežistrādi, to diferencējot pēc meža tika, cirsmas veida un platības. Respektīvi, paredzot lielāku nodokļu slogu par vērtīgu koku (ozolu, ošu u.c.) ciršanu, izlases cirtei nosakot mazāku nodoklis nekā kailcirtē, bet kailcirtēm diferencēt DRN pēc izcirstās platības (līdz 1 ha, no 1 līdz 5 ha un vairāk par 5 ha).

6.4 Citi iespējamākie nodokļu objekti

Bez jau minētajiem vides nodokļiem izvērtējama būtu iespēja ar nodokli (DRN vai akcīzes nodokli) aplikt arī komerc reklāmu masu medijos un internetā. Tā kā 2014. gadā

¹⁰⁸ <https://www.zm.gov.lv/mezi/statiskas-lapas/nozares-informacija/areja-tirdznieciba?nid=1085#jump>

jau bija priekšlikums aplikēt ar DRN drukātās reklāmas un pēc ļoti aktīvām diskusijām un protestiem, tas tomēr neguva atbalstu valdībā, pieļaujams, ka arī cita veida reklāmas nodokļa ieviešanai sagaidāma ļoti liela pretestība un politisks lēmums.

Tāpat nodokli varētu piemērot ogļūdeņražu ieguvei, tomēr, joprojām to ieguves apmēri un potenciāls nav skaidrs un līdz ar to, nodokļa piemērošanai praksē būtu neliela ietekme.

Jebkura jauna nodokļa objekta ieviešana sarežģītu nodokļu sistēmu, kas tādā mazā valstī kā Latvija, jau tā ir samērā plaša, salīdzinot ar citām valstīm. Pētījumi liecina, ka tomēr lielākā daļā valstu no vides nodokļiem ir degvielai un transportlīdzekļiem, kā arī tradicionāli – piesārņojumam (gaisa, ūdens, atkritumiem) vai resursu (ūdens) izmantošanai¹⁰⁹. Līdz ar to, arī Latvijā pagaidām nebūtu efektīvi ieviest jaunus nodokļus, kamēr esošo slogs ir mazs.

6.5 DRN ieņēmumu pārdale

Būtiska problēma ir tajā, ka DRN, kurš nav tikai fiskālais instruments, bet arī mērķorientēts instruments, maksājumu ieņēmumi netiek tieši novirzīti vides kvalitātes uzlabošanai, bet lielākā daļa no tā ieņēmumiem nonāk valsts budžetā, no kura tiek piešķirta dotācija LVAF (dotācija ir tikai daļa no iemaksātā nodokļa apmēra). Tāda pati pieeja ir arī sodu maksājumiem par pārkāpumiem vides aizsardzības jomā. Tajā pašā laikā valsts budžeta apakšprogrammā LVAF ieskaitītais finansējums ir nepietiekams vides problēmu risināšanai un efektīvai vides komunikācijai, iesniegto projektu skaits ir ievērojami lielāks par pieejamiem resursiem, un nav pieejams finansējums ilgtermiņa projektu īstenošanai vai projektiem, kuros būtu nepieciešams lielāks finanšu atbalsts¹¹⁰.

---

¹⁰⁹ Cheng,S; Shi,S. Green Tax in the People's Republic of China. International Tax Journal. March–April, 2015

¹¹⁰ Piemēram, pasākumi, kuri būtu īstenojami saistībā ar Salaspils kodolreaktora demontāžu vai radioaktīvo atkritumu glabātavu „Radons”, ievērojami pārsniedz LVAF budžetu. Jāatzīmē, ka no ES fondiem nevar finansēt ar radioaktīvo piesārņojumu saistītos pasākumus.

No DRN ieņēmumiem iegūto līdzekļu ieskaitīšana kopējā valsts budžetā (nevis speciālajā vides aizsardzības fondā) arī nesekmē Direktīvas 2000/60/EK prasīto izmaksu segšanu, jo līdzekļi pārsvarā netiek izmantoti vides aizsardzības vajadzībām.

DRN likmes ir periodiski pārskatāmas – tām jābūt vērstām uz videi kaitīgas rīcības ierobežošanu un resursu efektivitātes atbalstīšanu un veicināšanu. Jāatzīmē, ka daļa no samaksātā nodokļa nonāk pašvaldību vides aizsardzības speciālajos budžetos, un tām pašvaldībām, kuru teritorijā tiek iegūti dabas resursi vai veiktas piesārņojošas darbības, ir pieejami zināmi līdzekļi vides stāvokļa uzlabošanai, lai gan ne vienmēr tie ir pietiekami, kā arī ne vienmēr tie tiek izmantoti atbilstoši mērķim – vides aizsardzības pasākumu īstenošanai. Vienlaikus ir jāmaina kārtībā, kādā iekasētais nodoklis tiek pārskaitīts pašvaldībām, atbilstoši pastāvošai kārtībai pašvaldībai finansējums tiek pārskaitīts tikai tad, kad persona ir pilnībā norēķinājusies par DRN, tomēr atbilstoša kārtība būtu, kad visiem nodokļa maksātāja maksājumiem uzreiz tiktu piemērota likumā noteiktā proporcija.

Ar DRN apliekamo objektu grupas ir dažādas. DRN likmju efektivitāti par zemes dziļu resursu izmantošanu nepieciešams plānošanas periodā rūpīgi izvērtēt un aktualizēt. Šobrīd ar DRN apliek 21 dažādu zemes dziļu resursus, kuri pārsvarā ir bieži sastopamie derīgie izrakteņi. Tajā pašā laikā perspektīvie un neizpētītie resursi, ko nākotnē varētu iegūt, nav paredzēti šobrīd aplikt ar nodokli, kas, plānojot tautsaimniecības attīstību, būtu jāņem vērā. Līdz ar to būtu nepieciešams apzināt situāciju uz izvērtēt nepieciešamību noteikt nodokļa likmes arī par perspektīvajiem iegūstamajiem zemes dziļu resursiem. Par naftas ieguvī šobrīd ir noteikta valsts nodeva.

7 Secinājumi un priekšlikumi

7.1 Secinājumi

1. Esošās akcīzes nodokļa likmes transporta degvielai ir noteiktas tautsaimniecības (lielākā daļa komerctransporta un sabiedriskā transporta izmanto tieši dīzeļdegvielu) un fiskālo apsvērumu dēļ. Arī regulārajā palielinājumā vairāk ir domāts par fiskālo efektu, nevis ietekmi uz vidi. Vadoties no vides apsvērumiem (klimata pārmaiņu potenciāla) par vienu nobraukto km, dīzeļdegvielai būtu jānosaka mazāka likme nekā benzīnam. Tas pats attiecināms uz naftas gāzēm.
2. Nosakot nodokļa likmes un to indeksāciju ES, netiek ņemta vērā to ietekme uz tirgu, ņemot vērā pirktspējas atšķirības dažādās valstīs.
3. Esošā akcīzes nodokļa likme kurināmajām degvielām arī ir noteikta pēc fiskāliem apsvērumiem, paredzot atlaides atsevišķām tautsaimniecības nozarēm. Vadoties no vides apsvērumiem, degvielleļļai (mazutam) būtu jāpalielina nodoklis.
4. Esošā nodokļu politika transportlīdzekļiem ir atbilstoša vides prasībām, jo reģistrācijas nodoklis tiek diferencēts pēc CO₂ emisijām, bet ikgadējais nodoklis pēc transportlīdzekļa pilnas masas, motora tilpuma, un motora jaudas. Šāda pieeja būtu saglabājama arī turpmāk, paredzot papildus nodokļa atlaides transporta līdzekļiem ar samazinātu piesārņojošo emisiju apjomu – atbilstot EURO 6 standartam, aprīkoti ar katalizatoru u.c. emisiju samazināšanas tehnoloģijām. Taču nodokļu slogs palielināms, panākot vienošanos reģionālā līmenī, pretējā gadījumā blakus valstīm būs būtiskas priekšrocības.
5. Esošā DRN likmes arī bieži vien noteiktas vairāk pēc fiskāliem un politiskajiem apsvērumiem, nekā vides kritērijiem, jo vairākos gadījumos tās neatspoguļo radītā piesārņojuma ārējās izmaksas un resursu pieejamību, un bieži netiek diferencētas pēc videi nodarītā kaitējuma apmēra.
6. VARAM jau ir ierosinājumi palielināt DRN likmi sadzīves atkritumiem, kas varētu dot pozitīvu ietekmi, samazinot apglabājamo atkritumu apmēru par 10 % ik gadu.
7. Pašreizējais vides nodokļu slogs pamatā gulstas uz mājsaimniecībām, tirdzniecības, transporta un rūpniecības sektoriem, taču lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozares, neskatoties uz šo nozaru būtisko vides ietekmi, no vides nodokļiem lielā mērā ir atbrīvotas.

8. Būtisks priekšnoteikums DRN efektivitātei ir tas, ka ieņēmumi no DRN jānovirza īpašā fondā vai vides programmām. DRN ieņēmumu daļēja novirzīšana valsts budžetā (40 %) neatbilst dabas resursu nodokļa mērķim (veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus), jo valsts budžeta ieņēmumi tiek izlietoti vispārīgām vajadzībām, nevis minētajam mērķim.

7.2 Priekšlikumi

1. Mainīt akcīzes nodokļa politiku transporta degvielām, nodokļu likmes diferencējot pēc emisiju klimata pārmaiņu potenciāla, proti, CO₂ emisijām uz km. Līdz ar to turpmāk nepieciešams akcīzes nodokļa palielinājumu dīzeļdegvielai, lai izlīdzinātu nodokļa slogu ar benzīnu, balstoties uz radītajām CO₂ emisijām uz km. Ņemot vērā šos aspektus, ilgtermiņā nodokļa palielinājums izvērtējams arī LPG.
2. Izvērtēt iespēju diferencēt akcīzes nodokli transporta degvielām komerciāliem nolūkiem, kā tas noteikts citās ES dalībvalstīs, kā arī vadoties no administrēšanas efektivitātes.
3. Palielināt nodokli degvielai (mazutam) uz 65,03 EUR par 1000 kg (2018. - 2020. g.).
4. Nodokļu piemērošanā transportlīdzekļiem lielāku uzsvaru likt uz vides faktoriem. Proti, diferencēt transporta līdzekļu ekspluatācijas nodokli pēc dzinēja veida (benzīns, dīzeļdegviela) vai izmešu daudzuma (uz km), paredzot nodokļa atvieglojumus transporta līdzekļiem, kas aprīkoti ar emisiju samazināšanas tehnoloģijām.
5. Ņemot vērā akmeņogļu lielo oglekļa ietilpību un arī negatīvo ietekmi uz gaisa kvalitāti, kā arī to, ka tās nav vietējais resursu un Latvijā tiek izmantotas salīdzinoši maz, DRN likme akmeņoglēm būtu būtiski palielināma.
6. DRN derīgajiem izrakteņiem diferencēt pēc šo resursu pieejamības.
7. DRN likmi atkritumu apglabāšanai poligonos ir nepieciešams palielināt, kā to piedāvā arī VARAM, bet papildus ir jānosaka DRN atkritumu sadedzināšanai un mehāniskajām atkritumu šķirošanas iekārtām 15 EUR par tonnu.

8. Paredzēt stingru aizliegumu vienreizlietojamo plastmasas maisiņu bezmaksas izplatīšanai tirdzniecības vietās, un pakāpeniska nodokļa palielināšana atbilstoši rekomendācijai.
9. Noteikt diferencētas DRN likmes par gaisa piesārņojumu, ņemot vērā piesārņojuma ārējās izmaksas un situāciju Latvijā: GOS - 85,37 EUR/t; NO_x - 85,37 EUR/t., SO₂ - 128 EUR/t un NH₃ - 199,17 EUR/t. Šīs likmes turpināt celt, sasniedzot piesārņojuma ārējās izmaksas un veikt regulārus pētījumus par šo izmaksu apjomu Latvijā.
10. DRN par CO₂ emisijām noteikt atbilstoši tā tirgus cenai - 8,55 EUR/t (17/11/2015).
11. Ņemot vērā Latvijas iedzīvotāju nelielo maksātspēju un arī faktus, ka mājsaimniecību izdevumi par ūdeni Latvijā parasti ir vismaz divreiz lielāki kā par atkritumu apsaimniekošanu un to, ka kopējā ūdens resursu pieejamība Latvijā ir salīdzinoši liela, bet ieguve neliela (vidēji 122,5 m³ uz vienu iedzīvotāju gadā), iesakām pašlaik DRN likmi par ūdeņu ieguvi nemainīt.
12. Atsevišķiem ūdens objektiem par nebīstamo vielu un fosfora emisijām ūdenī DRN likmes būtu ieteicams paaugstināt.
13. Jāparedz DRN ieviešana pesticīdiem, ja Latvijā netiks novērsta pesticīdu lietojuma apjoma pieaugums un pārbaudēs tiks konstatēti aktīvo vielu daudzumi, kas pārsniedz pieļaujamās normas, kā arī jāievieš normatīvi, kas nodrošina stingrāku pesticīdu lietojuma kontroli.
14. Pašlaik slāpekļa nodokli Latvijā var neieviest, ja tiek noteiktas stingrākas prasības noplūžu kontrolei un upju aizsargjoslu ievērošanā (noteikt stingrākus sodus).
15. Jāievieš papildus nodokļu stimuli atkritumu samazināšanā, palielinot atkritumu apglabāšanas un sadedzināšanas izmaksas, ieviešot depozieta sistēmu iepakojumam, izveidojot atbalsta sistēmu bioloģisko noārdāmo atkritumu kompostēšanai, palielināt atkritumu reģenerācijas normas un noteikt samazinātu PVN likmes atsevišķām produktu grupām.
16. Izvērtēt iespējas palielināt vides nodokļus arī lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības sektoros. Attiecībā uz mežsaimniecību nepieciešams:
  - nekustamā īpašuma nodokli diferencēt nevis pēc atjaunošanās laika, bet gan tā potenciāla;
  - atzelt palielinātu Nekustamā īpašuma nodokli pāraugušām audzēm;
  - uz retiem mežiem (ozolu, liepu mežiem) paredzēt NIN atvieglojumus;

- atcelt nodokli par neapsaimniekotu lauksaimniecības zemi, jo no vides viedokļa būtu labāk to nepļaut;
- ieviest DRN par mežistrādi, to diferencējot pēc meža tika, cirsmas veida un platības. Respektīvi, paredzot lielāku nodokļu slogu par vērtīgu koku (ozolu, ošu u.c.) ciršanu, izlases cirtei nosakot mazāku nodoklis nekā kailcirtē, bet kailcirtēm diferencēt DRN pēc izcirstās platības (līdz 1 ha, no 1 līdz 5 ha un vairāk par 5 ha).